

TÜRKİYE'DE MÜKELLEFLERİN VERGİYE BAKIŞI

Bu çalışma,
Elif Tuay ve İnci Güvenç
tarafından,

Doç. Dr. Reyhan Bilgiç ve Doç. Dr. H. Canan Sümer'e
ODTÜ
Endüstri ve Örgüt Psikolojisi
Yüksek Lisans Programı Stajı kapsamında
Teslim edilmiştir.

Bu yayına elektronik ortamda www.gib.gov.tr
internet sayfasından ulaşabilirsiniz.

GELİR İDARESİ BAŞKANLIĞI
Mükellef Hizmetleri Daire Başkanlığı
Yayın No: 51 • Kasım 2007

TEŞEKKÜR

Türkiye'de önemli bir eksiklik olan
vergiye gönüllü uyum sürecinde
mükelleflerin vergiye yönelik tutumlarını
çalışmak üzere bizlere gerekli desteği sağlayan,
çalışmanın her aşamasında bizi yüreklendiren
Sayın Başkan Osman Arıoğlu başta olmak üzere,
Sayın Nazmi Karyağdı
ve tüm Gelir İdaresi Daire Başkanlığı'na
en derin teşekkürlerimizi sunarız.

SUNUŞ

Köklü bir geçmişe sahip olan Gelir İdaresi en önemli dönüşümlerinden birini Mayıs 2005'te Gelirler Genel Müdürlüğü'nün Gelir İdaresi Başkanlığı'na dönüşümü ile yaşamıştır:

Temelde fonksiyonel örgüt yapısına dönüşüm şeklinde gerçekleşen bu yeniden yapılanma projesinin özündeki felsefe "mükellef odaklı" bir yapının kurulması esasına dayanmaktaydı. Mükellef odaklılık kavramı ise daima Gelir İdaresi Başkanlığı yönetimince "çalışan odaklılık" ve nihayetinde de "insan odaklılık" olarak algılanmış ve bu durum işlemlere ve gerçekleşen projelere bu şekilde yansıtılmaya çalışılmıştır.

Yeni dönemde Gelir İdaremiz mükelleflerini daha yakından tanımaya, onların ihtiyaçlarını ve beklentilerini anlamaya önem vermiştir. Bu kapsamda meslek örgütleriyle ve sivil toplum örgütleriyle görüşmeler yapılmış ve teknolojik imkanlardan yararlanarak mükelleflerle İdare arasında sağlıklı iletişim kanallarının kurulmasına çaba gösterilmiştir.

Bu kapsamda Başkanlığımızla Orta Doğu Teknik Üniversitesi Endüstri ve Örgüt Psikolojisi A.B.D. tarafından ortaklaşa gerçekleştirilen "Türkiye'de Mükelleflerin Vergiye Yönelik Tutumları" konulu araştırma alanında ilkler arasında yer almaktadır. Vergi verme davranışını belirleyen tutumların bilinmesi, İdare'nin geliştireceği stratejiler açısından büyük önem taşımaktadır. Araştırma bu yönü ile İdaremize çok büyük katkılar sağlamıştır.

Diğer taraftan araştırmanın bir diğer yönü de mükellef memnuniyetini ölçmek olmuştur. Bu kapsamda şu anda sunulan hizmetler değerlendirilmiş ve ne gibi yeni hizmetler sunulabileceği de araştırma kapsamında ortaya konulmuştur.

Çok az sayıdaki ülkede gerçekleştirilen bir araştırmayı Türkiye'de uygulayan, bilimsel bir yaklaşımla anket sorularını hazırlayan ve sonuçları aynı titizlikle ve tarafsızlıkla yorumlayan araştırmacılar Sayın Elif TUAY ve Sayın İnci GÜVENÇ'e, çalışmayı yönlendiren Sayın Doç. Dr. Reyhan BİLGİÇ'e ve Sayın Doç. Dr. H. Canan SÜMER'e şükranlarımı sunuyorum.

Türkiye genelinde çok geniş kapsamlı anket çalışmasının gerçekleştirilmesini sağlayan Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği Başkanlığı'na Sayın Başkan M. Rifat HİSARCIKLIOĞLU'nun şahsında ayrıca teşekkürlerimi sunuyorum.

Bilimsel araştırma yöntemleri ile Gelir İdaresi'nin stratejisinin belirlenmesine katkı sağlayan Mükellef Hizmetleri Daire Başkanlığı çalışanlarına teşekkürlerimi sunuyor ve bu yayının tüm okuyuculara yararlı olmasını diliyorum. Ekim 2007

Osman ARIOĞLU
Gelir İdaresi Başkanı

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR	3
SUNUŞ	5
İÇİNDEKİLER	7
ÜST YÖNETİCİ ÖZETİ	9
GİRİŞ	11
MÜKELLEF EĞİLİMLERİ ANKETİ	13
1. ÇALIŞMANIN AMACI	15
2. İLGİLİ YAZIN	19
2.1 Vergiye Yönelik Tutumları Etkileyen Faktörler	20
2.2 Kişisel Etmenler	20
2.2.1 Demografik Faktörler	20
2.2.2 Vergi Ahlakı.....	23
2.2.3 Diğer Mükelleflerin Tutumları.....	24
2.2.4 Devlete Duyulan Bağlılık.....	25
2.2.5 Vergilerin Kullanıldıkları Alanlar.....	27
2.3 Kişisel Olmayan Etmenler	27
2.3.1 Vergi Adaleti	28
2.3.2 Vergi Afları.....	28
2.3.3 Vergi Sisteminin Karmaşıklığı ve Vergilendirme Ortamının Belirsizliği	29
2.3.4 Vergilerin Sayısı.....	30
2.3.5 Cezalar, Denetim Olasılığı ve Önceki Denetimler.....	30
2.3.6 Vergi Oranları.....	31
3. ÇALIŞMANIN YÖNTEMİ.....	33
3.1 Örneklem	33
3.2 Araştırmada İzlenen Prosedür.....	37
3.3 Anket	38

4. BULGULAR	39
4.1 Verinin Temizlenmesi	39
4.2 Sıklık Analizleri	39
4.2.1 Bölüm I	39
4.2.2 Bölüm II	56
4.2.3 Bölüm III.....	89
4.3 Maddelerin Gruplanarak İncelenmesi	91
4.4 Tek ve İki Yönlü Varyans Analizleri.....	95
4.4.1 Grup Bazında Analizler	95
4.4.2 Madde Bazında Analizler	100
5. SONUÇ VE TARTIŞMA.....	135
5.1 İstatistiklerin Yorumlanması	135
5.2 Çalışmanın Kısıtlamaları	141
6. ÖNERİLER	143
7. KAYNAKÇA.....	149
8. EK	153
A- Mükellef Eğilimleri Anketi	153

ÜST YÖNETİCİ ÖZETİ

Bu çalışma, ODTÜ Endüstri ve Örgüt Psikolojisi Yüksek Lisans Programı Stajı kapsamında İnci Güvenç ve Elif Tuay tarafından yapılmıştır. Çalışmanın amacı, Türkiye’de önemli bir eksiklik olan, vergiye gönüllü uyum sürecinde mükelleflerin psikolojik tutumlarının incelenmesidir. Devletin gerçek ve tüzel kişilere yüklediği ekonomik yükümlülük olarak açıklanan verginin, kamu gelirlerinin yaklaşık %80-90’lık bir kısmını oluşturduğu dikkate alındığında, vergiye gönüllü uyum sürecinde etkili olan faktörlerin incelenmesinin önemi de ortaya çıkmaktadır. Bu düşünceden hareketle, Türkiye’deki mükelleflerin vergiye yönelik tutumlarının incelenmesi için, 73 sorudan oluşan “Mükellef Eğilimleri Anketi” hazırlanmış ve bu anket deneyimli anketörlerce 18 ilde 6546 kişiye 20 Kasım - 14 Aralık 2006 tarihleri arasında uygulanmıştır.

Mükellef Eğilimleri Anketi’nde, vergiye gönüllü uyum sürecinde etkili olduğu düşünülen, mükelleflerin demografik özellikleri, vergi ahlakı, devlete bağlılık, vergilerin kullanıldıkları alanlar, vergi adaleti, vergi afları, vergi sisteminin karmaşıklığı, vergilerin sayısı, cezalar ve denetim olasılığı ve vergi oranları gibi faktörlerin vergiye yönelik tutumlar üzerindeki etkisi değerlendirilmiştir. Bu değerlendirmeler ışığında ortaya çıkan bazı bulgular aşağıda sıralanmaktadır.

Ankete katılan mükelleflerin Gelir İdaresi Başkanlığı’nın vergi ile ilgili konularda bilgi vermek amacıyla kullandığı iletişim yollarından (posta, faks, e-posta, görevlilerle yüz yüze iletişim, görsel-yazılı medya) yeterince yararlanamadıkları görülmektedir. Bu noktada, Gelir İdaresi Başkanlığı’nın uygulamayı düşündüğü, vergi ile ilgili bilgilerin mükelleflere cep telefonu mesajı ile iletilmesi yeniliğinin mükellefler tarafından memnuniyetle karşılandığı dikkati çekmektedir. Ancak, Gelir İdaresi Başkanlığı tarafından uygulanan yeniliklerin mükelleflere ulaşip ulaşmadığını saptamak amacı ile sorulan sorulara verilen yanıtlardan, mükelleflerin yapılan çoğu değişiklikten haberdar olmadıkları anlaşılmaktadır.

Ankete katılan mükelleflerin büyük çoğunluğunun vergi dairelerinden alınan hizmetten *kısmen* memnun oldukları görülmektedir. Aynı şekilde, mükelleflerin büyük çoğunluğu Gelir İdaresi Başkanlığı’nın sunduğu hizmetlerden de *kısmen* memnun olduklarını belirtmişlerdir.

Vergi sistemindeki değişikliklerin kolaylıkla takip edilemediğini belirten mükellefler, vergi ile ilgili kanunların yeterince anlaşılır ve açık olmadığını ve vergilendirme ile ilgili bilgilere erişmekte güçlük çektiklerini ifade etmişlerdir. Bunun yanı sıra, ankete katılan mükellefler, ödedikleri

vergilerin hangi oranda nerelere harcandığını takip edemediklerini ve Gelir İdaresi Başkanlığı'nın toplanan vergilerin nerelere harcandığını açıklamak konusunda yeterince şeffaf davranmadığını düşündüklerini belirtmişlerdir.

Mükellef Eğilimleri Anketi'nden elde edilen bulgularda göze çarpan bir diğer önemli nokta ise, mükelleflerin vergi ahlakını ölçtüğü düşünülen ifadelerle gösterdikleri yüksek katılımdır. Mükelleflerin büyük çoğunluğu vergi kaçakçılığını önlemek amacı ile cezaların daha caydırıcı olması ve denetim olasılığının arttırılması gerektiğini de ifade etmişlerdir. Vergi affı ve uzlaşma konusunda ise bu uygulamaların vergisini düzenli ödeyen mükelleflere haksızlık olacağı ve gönüllü uyum derecelerini düşüreceği belirtilmiştir.

Mükellef Eğilimleri Anketi'ndeki sorulara verilen yanıtlar üzerinde uygulanan istatistiksel analizlerde eğitim, çalışılan sektör, bölge, gelir düzeyi gibi değişkenlerin özellikle tutum sorularına verilen cevaplar üzerinde anlamlı etkilerinin bulunduğu görülmektedir. Ancak, yurtdışında yapılan kimi araştırmaların aksine, cinsiyet, medeni hal ve yaş gibi değişkenlerin vergiye yönelik tutumlar üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir etkilerinin bulunmadığı görülmektedir. Bu bulguların, Türkiye'nin sosyal yapısı ve iç dinamiklerinin bir sonucu olabileceği gibi, çalışmada kullanılan örneklemin kritik değişkenler bazında temsili olmamasından kaynaklı olabileceği de göz önünde bulundurulmalıdır. Yukarıda özetlenen bulgular temelinde, raporun ilerleyen bölümlerinde Gelir İdaresi Başkanlığı'na vergiye gönüllü uyumun sağlanması ile ilgili çeşitli önerilerde bulunulmuştur.

GİRİŞ

Bu çalışma, ODTÜ Endüstri ve Örgüt Psikolojisi Yüksek Lisans Programı Stajı kapsamında mükelleflerin ödedikleri vergiyi psikolojik ve sosyal yönden nasıl algıladıklarını ve vergilendirme karşısında tutumlarının ne olduğunu tespit edebilmek amacıyla yapılmıştır. Mükelleflerin vergilendirme karşısındaki tutum ve davranışlarının önceden bilinmesi vergi ile ilgili yapılacak yeni düzenlemelerin başarısı açısından son derece önemlidir. Bu çalışma kapsamında 73 sorudan oluşan "Mükellef Eğilimleri Anketi", 20 Kasım - 14 Aralık 2006 tarihleri arasında Türkiye genelinde 18 ilde 6546 kişiye, konusunda eğitilmiş ve deneyimli anketörlerce, yüz yüze görüşme tekniği kullanılarak uygulanmıştır. Yüz yüze görüşmede kullanılan, "Mükellef Eğilimleri Anketi", üç ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm, Gelir İdaresi Başkanlığı'nın mükellefleri vergi ile ilgili konularda bilgilendirmek amacıyla kullandığı çeşitli iletişim yollarına yönelik soruları içermektedir. İkinci bölümde ise vergi ile ilgili oluşacak çeşitli durumlarda mükelleflerin nasıl davranacakları ya da tutumlarının ne olabileceğine dair ifadeler yer almaktadır. Son bölümde ise mükelleflerin demografik özelliklerini saptamaya yönelik sorular bulunmaktadır.

Anketten elde edilen bulgular esas alınarak hazırlanan vergiye yönelik tutumlar raporu, altı bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde çalışmanın amacı yer almakta, ikinci bölümde ise vergiye yönelik tutumlar ile ilgili literatürün bir özeti bulunmaktadır. Üçüncü bölümde, çalışmanın yöntemi, örnekleme ve araştırmada izlenen prosedür açıklanmıştır. Elde edilen bulgular mükelleflerin değerler-tutumlar ilişkisini çözümleme açısından istatistiksel olarak incelenmiş ve tablolarla birlikte dördüncü bölümde sunulmuştur. Beşinci bölümde, bu bulgular "Sonuç ve Tartışma" başlığı altında incelenmiş, son bölümde ise araştırmanın bulgularından yola çıkılarak, Gelir İdaresi Daire Başkanlığı'na çeşitli öneriler sunulmuştur.

MÜKELLEFLERİN EĞİLİMLERİ ANKETİ

Ulusal ekonominin gelişmesi sürecinde, vergi ile ilgili sorunların ve bunların nedenlerinin tespit edilmesi oldukça önem taşımaktadır. Hedef tam katılım ve vergiye gönüllü uyum olduğundan, vergi mükelleflerinin görüşlerinin anketlerle tespit edilmesi, demokratik katılım ve bilimsel doğruların tespiti anlamında önemli bir adımdır. Bu amaçla İnci Güvenç ve Elif Tuay tarafından, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Endüstri ve Örgüt Psikolojisi Yüksek Lisans Programı Stajı kapsamında mükelleflerin vergiye yönelik tutumları araştırılmıştır. Bu çalışma, mükelleflerin ödedikleri vergiyi psikolojik ve sosyal yönden nasıl algıladıklarını ve vergilendirmeye yönelik tutumlarının ne olduğunu tespit edebilmek amacıyla yapılmıştır. Vergileme karşısında mükelleflerin tutumlarının incelenmesi, tutumların davranışlara yol açan eğilimler olmasından dolayı önemlidir.

“Mükellef Eğilimleri Anketi”, 20 Kasım - 14 Aralık 2006 tarihleri arasında Türkiye genelinde 18 ilde 6546 kişiye, konusunda eğitimli ve deneyimli anketörlerce, yüz yüze görüşme tekniği kullanılarak uygulanmıştır.

Mükellef Eğilimleri Anketi 73 soru ve üç ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm, Gelir İdaresi Başkanlığı'nın mükellefleri vergi ile ilgili konularda bilgilendirmek amacıyla kullandığı çeşitli iletişim yollarına yönelik soruları içermektedir. İkinci bölümde ise vergi ile ilgili oluşacak çeşitli durumlarda mükelleflerin nasıl davranacakları ya da tutumlarının ne olabileceğine dair ifadeler yer almaktadır. Mükellef Eğilimleri Anketi'nde vergiye yönelik tutumlar incelenirken, vergiye gönüllü uyum sürecinde etkili olduğu düşünülen, vergi ahlakı, devlete bağlılık, vergilerin kullanıldıkları alanlar, vergi adaleti, vergi afları, vergi sisteminin karmaşıklığı, vergilerin sayısı, cezalar ve denetim olasılığı ve vergi oranları gibi faktörlerin etkisi de değerlendirilmiştir. Son bölümde ise mükelleflerin demografik özelliklerini saptamaya yönelik sorular bulunmaktadır.

1. ÇALIŞMANIN AMACI

Vergi en yalın haliyle, devletin gerçek ve tüzel kişilere yüklediği ekonomik yükümlülük olarak açıklanabilir. Devletin vatandaşlara yüklediği bu ekonomik yükümlülüğün temel işlevi, devlet harcamalarını karşılayarak yol, su, elektrik, sağlık gibi altyapı hizmetlerini sağlayabilmektir. Ülkeden ülkeye ağırlığında bazı farklılıklar olmasına karşın, vergilerin kamu gelirlerinin yaklaşık %80-90'lık bir kısmını oluşturduğu göz önüne alındığında, ödenen vergilerin devletin en önemli finansman kaynaklarından biri olduğu açıkça görülmektedir (Çiçek, 2006). Kamu giderlerinin finansmanında başvurulan kaynakların en önemlisi olan verginin kökeni, toplum halinde yaşamının ve devlet bilincinin gelişmeye başladığı dönemlere kadar uzanmaktadır. Vergiler başlangıçta tamamen mali amaçlarla kamu harcamalarını finanse etmek için alınırken özellikle XIX. yüzyılın ikinci yarısından itibaren ekonomik ve sosyal amaçlar için de kullanılmaya başlanmıştır. Bu durum hem vergilere verilen önemi arttırmış hem de yükümlülerle devletin daha sıkı bir etkileşim içine girmesini sağlamıştır (Çiçek, 2006).

Vergi ödemenin en temel ilkelerinden biri, toplumsal sınıf farkı tanımadan tüm vatandaşların bu görevi yerine getirmeleridir. Ancak vergiyi algılayış biçimi bireyden bireye farklılıklar gösterebilir. Bazı vatandaşlar vergiyi kamu hizmetlerinin fiyatı gibi algılamakta, vergi vermenin toplumun yararına olduğunu ve ödenen vergilerin daha sonra hizmet olarak topluma yansıtacağını düşünmektedirler. Bu durum vatandaşların vergiye karşı olumlu bir tutum takınmalarına ve ödemeleri gereken vergiyi eksiksiz ve zamanında ödemelerine yol açmaktadır. Diğer bir taraftan, bazı bireyler ise vergiyi devlet tarafından zorla alınan bir yük, bir ceza gibi görmektedirler. Bu durumda kişilerin vergi ödeme isteği azalmakta ve kayıt dışı ekonominin boyutu artmaktadır (Sağbaş, 2003).

Günümüzde özellikle gelişmekte olan birçok ülke, kamu harcamalarını finanse etmek için yeterli vergi geliri toplayamamaktan dolayı, önemli boyutlarda mali sorunlarla karşı karşıyadır. Türkiye'de de vergi kaçakları önlenemediği takdirde, bugün toplanan vergilerin en az %80 fazlası kadar (GSMH'nin %13.7'si) vergi toplanabileceği belirtilmektedir (Gökbunar, Tezcan ve Utkuseven, 2002). Kişilerin vergi vermemesi, sadece devlete zarar vermemekte, aynı zamanda kişilerin kendisinin, yakınlarının ya da

toplumun devletin sunduğu hizmetlerden gereğince yararlanamamasına da neden olmaktadır. Uzun dönemde ise devlet gelirlerindeki azalma ekonomiyi olumsuz yönde etkilemekte, işsizlik, enflasyon, borçlanma sonucu borç faiz ödemelerinde sıkıntı gibi istikrarsızlıklar oluşmaktadır. Bütün bu durumlar göz önüne alındığında kişilerin vergiye karşı tutumlarının psikolojik ve sosyolojik yönünün incelenmesinin ve vergi vermeyi etkileyen faktörlerin tespit edilmesinin gerekliliği açık bir şekilde ortaya çıkmıştır.

Vergileme karşısında mükelleflerin psikolojik tutumlarının incelenmesi, tutumların davranışlara yol açan eğilimler olmasından dolayı önemlidir (Aktan, Dileyici & Saraç, 2002). Genel olarak değerlendirildiğinde, insanların yaşadıkları olaylar karşısındaki durumlarının "algı-tutum-davranış" üçlemesinden oluştuğu söylenebilir. Bireyin olaylar karşısında sergilediği tutum, onun karşılaştığı olaydan ne anladığı, o olayı nasıl yorumladığı ile ilişkilidir. Psikolojide "algılama" olarak adlandırılan bu durum, çevredeki uyarıcıların duyu organlarında oluşturduğu uyarımların beyne iletilmesi, beyinde düzenlenmesi ve bir anlam kazanması olarak tanımlanmaktadır (Doğan, 1987). Bu nedenle algılamanın bireyin sergilediği tutumda birinci dereceden etkili olduğu ileri sürülmektedir. Tutum ise, bir bireye atfedilen ve onun psikolojik bir obje ile ilgili düşünce, duygu ve davranışlarını oluşturan bir eğilim olarak tanımlanmaktadır (Kağıtçıbaşı, 1992). Tanımdan da anlaşılacağı gibi, tutumun en önemli özelliği, gözlemlenebilen bir davranış değil, davranışa hazırlayıcı bir eğilim olmasıdır. Dolayısıyla, tutum gözle görülememekte ancak, gözle görülebilen bazı davranışlara yol açtığından, bu davranışların gözlenmesi sonucunda varlığı öne sürülebilmektedir. Bu nedenle, davranışlara yol açan tutumlar, sosyal olayların incelenmesinde son derece önem taşımaktadır.

Özellikle son 15-20 yıldan beri başta ABD olmak üzere Hollanda, İspanya, İsviçre ve Danimarka gibi ülkeler vergi verme davranışı üzerindeki mükellef tutumlarına ciddi bir şekilde eğilmektedir. Bu amaçla söz konusu ülkelerde vergi mükelleflerinin "kendi rızaları" ile vergi ödeme istekliliklerini arttıran faktörlerin neler olduğu saptanmakta ve daha sonra da bu faktörlerin vergi mükelleflerinin gelirlerini doğru beyan etmelerine olan etkisi ampirik ve deneysel çalışmalarla test edilmektedir (Andreoni, Brian, Erard & Feinstein, 1998).

Ulusal ekonominin gelişmesi sürecinde, vergi ile ilgili sorunların ve bunların nedenlerinin tespit edilmesi oldukça önem taşımaktadır. Hedef tam katılım olduğundan, vergi mükelleflerinin görüşlerinin anketlerle tespit edilmesi, demokratik katılım ve bilimsel doğruların tespiti anlamında önemli bir adım olacaktır. Vergiye gönüllü uyum sürecinde, vergi

mükelleflerinin yükümlülükleri kadar hakları da olduğu unutulmamalıdır. Bu düşünceden hareketle, vergi idaresi, devlet ve yükümlüler arasındaki iletişim güçlendirilmeli, mükelleflerin istekleri dikkate alınmalıdır. Uyum sürecinde ekonomik faktörlerin yanı sıra, psikolojik ve sosyolojik faktörler incelenmeli, mükelleflerin vergilerini öderken ki motivasyonlarının mali olabileceği gibi, toplumsal normlardan hareketle sosyal içerikli olabileceği de unutulmamalıdır. Bu farklılıkları ortaya koymak, ülkenin öznel yapısını incelemek ve mükellef tutumlarının vergi verme davranışı üzerindeki etkisini ortaya koymak, etkili ve adil bir vergi sistemi oluşturulabilmesi açısından son derece önem taşımaktadır. Bu bağlamda, bu çalışmanın en temel amacı Türkiye’de önemli bir eksiklik olan mükelleflerin vergiye yönelik tutumlarının psikolojik ve sosyal yönünü incelemek ve vergiye gönüllü uyumun sağlanması konusunda çeşitli önerilerde bulunmaktır.

2. İLGİLİ YAZIN

Vergiye karşı bireylerin tutumlarına ilişkin literatür incelendiğinde özellikle "vergi ahlakı" (tax morale/ tax ethics) kavramının ön plana çıktığı görülmektedir. Vergi ahlakı vergi ödeme konusunda içsel bir motivasyon olarak tanımlanmaktadır. Buradaki içsel motivasyon dışsal bir baskı ya da zorlama olmaksızın gönüllü vergi ödemeye işaret etmektedir (Aktan, 2006). Bireyler vergiyi ya gönüllü olarak öderler ya da yakalanma ve cezalandırılma riskini göz önüne alarak ödemezler. Literatürde vergiye gönüllü yaklaşım konusunda başlıca iki kuram yer almaktadır. Bunlar "Rasyonel Tercih Yaklaşımı" (rational choice) ve "Ahlaki Duygular Kuramı"dır.

Rasyonel tercihler kuramı 1972 yılında Allingham ve Sandmo tarafından öne sürülmüştür. Bu kuramın temelini "homo economicus" insan modeli oluşturur. Buna göre, insan doğası gereği faydasını maksimize, içsel maliyetlerini ise minimize edecek karar ve tercihleri benimser. Bu çerçevede bireyler imkanlar dahilinde az vergi ödemeyi ya da hiç ödememeyi tercih edecek tutum ve davranışları yeğler. Rasyonel tercih modeline göre vergiye gönüllü uyumu belirleyen başlıca etkenler yakalanma ve cezalandırılma riskinin büyüklüğü, korku gibi etkenlerdir. Diğer bir deyişle, bireyi gönüllü uyuma yönlendirecek faktörler etkin vergi denetimi, cezaların caydırıcı gücü gibi faktörlerdir. Allingham ve Sandmo (1972) modeli, vergi kaçakçılığı ile yakalanma riski arasında yakın bir ilişki olduğunu varsayar. Buna göre vergi denetimi yeterince yüksek ve cezalar katı ise vergi kaçakçılığı önlenir. Bu modele getirilebilecek en büyük eleştiri, modelin vergi kaçakçılığının psikolojik yönünü ele almamasıdır. Vergi kaçakçılığıyla ilgili literatür incelendiğinde, bazı vergi yükümlülerinin vergi kaçırmalarının maliyeti beklenen faydaya oranla çok düşük olmasına rağmen, ahlaki açıdan uygun görmedikleri için vergi kaçırma eğiliminde olmadıkları görülmektedir.

Bireylerin vergiye yönelik tutumlarını inceleyen bir diğer kuram ise "Sosyo-Kültürel, Sosyo-Psikolojik Yaklaşım" modelidir. Literatürde "tutumsal model" (attitudinal model) veya "ahlaki duygular kuramı" (the theory of moral sentiments) olarak da bilinen bu yaklaşıma göre bireylerin vergi ödeme(me) tercihlerini belirleyen tek etken bireysel çıkar ve bireysel fayda fonksiyonunu maksimize etmek değildir. Bireylerin vergi ödeme(me)

konusundaki tutum ve davranışlarını belirleyen etkenlerin başında psikolojik algılama gelmektedir (Aktan, 2006). "*Tutumsal model*" veya "*Ahlaki Duygular Teorisi*" konuyu sadece psikoloji ve etik çerçevesinde ele aldığı için eleştirilebilir.

Vergi mükelleflerinin tutumlarının tam olarak anlaşılabilmesi için ekonomik faktörlerin yanı sıra psikolojik, ahlaki, siyasal, kurumsal, dinsel, hukuksal ve idari yönetsel faktörlerin bir bütün olarak incelenmesi gerekmektedir.

2.1 Vergiye Yönelik Tutumları Etkileyen Faktörler

Vergiye yönelik tutumları etkileyen bu faktörleri kişisel etmenler ve kişisel olmayan etmenler olarak iki bölümde incelemek mümkündür.

2.2 Kişisel Etmenler

Vergiye karşı tutumları belirleyen kişisel etmenler, demografik faktörler, vergi ahlakı, diğer mükelleflerin tutumları, devlete bağlılık, vergilerin kullanıldıkları alanlar başlıkları altında sıralanabilir.

2.2.1 Demografik Faktörler

a) Mükellefin Eğitim Düzeyi

Eğitim düzeyi hem mükellefler tarafından vergilerin kabullenilmesi açısından hem de vergi uygulamalarının gerçekleştirilebilmesi açısından önem taşımaktadır (Şenyüz, 1995). Eğitim düzeyi yüksek olan mükelleflerin, vergilerin ekonomik ve sosyal işlevleri konusundaki bilinçli tutumları onların vergi kaçırma konusundaki eğilimlerinin daha düşük olmasına neden olur (Fallan, 1999). Aynı zamanda eğitim düzeyi yüksek olan mükelleflerin yasaları daha kolay anladıkları ve yapılan değişikliklere daha kolay uyum sağladıkları görülmektedir.

Bu durum iki boyutlu olarak değerlendirilebilir. Mükelleflerin eğitimi olması vergi ile ilgili yasaları ve verginin uzun vadeli faydalarını daha kolay anlayacaklarından gönüllü uyumu arttırabilir. Öte yandan, eğitimin artması ile birlikte yasalardaki açıklıkları fark eden mükellef bu açıklıklardan yararlanarak vergiden kaçınma yöntemlerini daha kolaylıkla uygulayabilir. Ancak, çalışmaların çoğunda, eğitim düzeyi ile vergiye gönüllü uyum arasında doğru orantı olduğu söylenebilir. Yani kişinin eğitim seviyesi arttıkça vergiye gönüllü uyum oranının da artması beklenmektedir (Aktan, 2006).

b) Mükellefin Gelir Düzeyi

Gelir düzeyi ve vergi oranlarının mükelleflerin gönüllü uyumuna etkisi konusunda yapılan araştırmaların çoğu gelir arttıkça vergi kaçakçılığının da arttığını ortaya koymaktadır (Andreoni, Erard, Feinstein, 1998). ABD’de 2003 yılında 2097 mükellef ile yapılan bir çalışmaya göre, orta ve yüksek gelir düzeyinde yer alan mükelleflerin vergi kaçırma eğilimi daha yüksek bulunmuştur (Rithsama, 2003). Benzer olarak, Lewis’in 1982 yılında Fransa, Danimarka, İngiltere ve Batı Almanya’yı karşılaştırdığı araştırmasına göre de, her dört ülkede de gelir yükseldikçe vergiye karşı tutum ve davranışlarda olumsuzlukların arttığı görülmüştür.

Gelir düzeyi konusunda ki bir diğer önemli husus ise, gelir eşitsizliği ve bu durumun mükelleflerin vergiye gönüllü uyumları üzerindeki etkisidir (Bloomquist, 2003). Bir ülkedeki gelir eşitsizliği çoğaldıkça, vergiye gönüllü uyumda bir azalma gözlenmektedir. Bu bulgu göstermektedir ki, vergiye gönüllü uyum amacı ile alınan kararlar, gelir eşitsizliği çoğaldıkça etkisini yitirecektir. Elferris 1991 yılında yapmış olduğu araştırma sonucunda, çoğalan gelir eşitsizliğinin, parasal olmayan kaynakların toplam gelir üzerinde daha fazla payı olması sonucunda işlemlerin görünebilirliğini (transaction visibility) azaltacağını, ayrıca artan sayıda mükellefin finansal zorluklar ve eşitsizlik ortamında vergiye gönüllü uyumlarında bir azalma olacağını ortaya koymuştur. Bu araştırma, geliri az olan mükellefin finansal zorlukları sebebi ile vergi kaçırmaya daha eğilimli olabileceklerini öne sürmektedir. Başka bir deyişle, geliri az olan mükellefin şuan için paraya olan ihtiyacı, ileride yakalanarak cezalandırılma korkusunun önüne geçmektedir. Burada dikkat çekilmesi gereken diğer bir önemli nokta, finansal zorluklar haricinde, artan gelir eşitsizliğinin mükellefin vergiye gönüllü uyumu üzerindeki etkisidir. Dolayısıyla, bir ülkede gelir düzeyleri arasındaki uçurum kapanmadıkça, vergiye gönüllü uyum konusunda alınan kararların da istenilen etkiye ulaşamayacağı söylenebilir.

c) Mükellefin Mesleği

Bilindiği gibi değişik mesleklere sahip kişiler üzerinde oluşan vergi yükü farklılık göstermektedir. Bazı mesleklerin daha fazla vergi yükü altında olmaları ya da mükelleflerin daha fazla vergi yükleri olduğunu düşünmeleri belirli meslek gruplarının vergiye karşı ortak bir tutum takınmasına neden olabilmektedir. Literatüre göre, gönüllü uyum oranları “mesleklere” göre farklılık göstermektedir. Diğer bir ifadeyle, mükellefin bağlı olduğu meslek gurubunda kaçakçılık yaygınsa, bu durum bireysel olarak bu mükellefin de vergi verme azmini ve şevkini kırmaktadır. Aynı şekilde doğru beyanda bulunmama eğilimi (non-compliance), maaş ve

ücret geliri ile negatif bir ilişki içerisinde (Scholz, 1994). Yani, mükelleflerin maaşları ya da ücret gelirleri arttıkça, doğru beyanda bulunma eğilimleri azalmaktadır. Mesleklerle ilgili bir diğer araştırmada ise, kendi işini kuranların daha fazla vergi kaçırdıkları ortaya çıkmıştır (Lewis, 1982).

Öte yandan Torgler ve Schneider tarafından 2006 yılında yapılan çalışmada, bazı mesleklerin etik kodları daha yüksek olduğundan – doktorlar, avukatlar, muhasebeciler – gibi bu meslek dalları ile uğraşan mükelleflerin vergiye gönüllü uyumlarının daha yüksek olacağı öne sürülmüştür. Ancak Türk literatürü incelendiğinde mükellefin mesleği ile vergiye karşı takındığı tutum arasındaki ilişkiye yeterince değinilmediği görülmektedir.

d) Diğer Demografik Faktörler

Yapılan literatür taraması sonucunda, “yaş”, “cinsiyet”, “medeni hal” gibi faktörlerin mükelleflerin gönüllü uyumu üzerindeki etkileri konusunda ihtilafli bulgulara rastlanmıştır. Örneğin ABD’de yapılan bir araştırma, erkeklerin kadınlara oranla, evli çiftlerin ise bekarlara oranla daha fazla vergi kaçırma eğilimi gösterdiklerini ortaya koymaktadır. Yine aynı çalışma, 65 yaş üzerindeki kişilerde doğru beyanda bulunmama eğiliminin (non-compliance) daha az olduğunu, buna karşılık gençlerin risk alma güdülerinin güçlü olması nedeniyle vergi kaçırmaya daha fazla eğilimli olduklarını ortaya koymaktadır (Marsha Blumenthal & Joel Slemrod, 1992).

ABD’de yapılan bir diğer çalışmada ise, evli çiftlerin bekarlara göre daha az vergi kaçırma eğiliminde oldukları gözlenmiştir (Alm & Torgler, 2005). Bu farklılıklar, ülkeler arası farklılıklardan çok, ülkelerin kendi içlerindeki farklılıklarında etkili olabileceğini göstermektedir. Amerika’da gerçekleştirilen bir başka araştırmada ise, yaş ilerledikçe sosyal sermaye birikimi sağlandığından, kişinin topluma daha yüksek bir aidiyet duygusu hissedeceği buna bağlı olarak da daha az vergi kaçıracağı öne sürülmüştür (Torgler & Schneider, 2006). Başka bir bulgu ise yaşla birlikte artan bağlılığın yaratacağı sosyal yaptırımların daha ağır olacağı, dolayısı ile vergiye gönüllü uyumun artacağı yönündedir (Pommerehne & Weck-Hannemann, 1996).

Cinsiyete bağlı çalışmalarda ise, kadınların erkeklere oranla vergiye karşı daha yüksek uyum gösterdikleri saptanmıştır. Sosyal psikolojik çalışmalarda da kadınların erkeklere göre daha uyumlu oldukları düşünülürse, vergiye karşı tutumlarda öne çıkan bu farklılık fazla şaşırtıcı

olmayacaktır (Baldry, 1987, Spicer & Becker, 1980, Spicer & Hero, 1985, Tittle, 1980, Vogel, 1974).

Demografik faktörler başlığı altında dikkat çekilmesi gereken bir diğer önemli nokta ise, insanların bir değil birden fazla sosyal role sahip oldukları ve kendilerini birden fazla rol içerisinde tanımladıklarıdır. Dolayısı ile, vergiye gönüllü uyum incelenirken, mükelleflerin sadece mesleklerine, cinsiyetlerine, medeni ve benzeri durumlarına bakmaktansa bunların bütününe değerlendirmek önem taşımaktadır. Örneğin, kendini bir ülkenin vatandaşı olarak tanımlayan birey vergisini düzenli ödemeyi bir sosyal yükümlülük olarak görse dahi, iş adamı rolü ile baktığında vergiden kaçınmanın olası kısa vadeli faydalarını da göz önünde bulundurabilir (Murphy & Byng, 2002).

2.2.2 Vergi Ahlakı

Mükelleflerin vergiye yönelik tutumlarını etkileyen bireysel etmenlerden biri de mükellefin sahip olduğu vergi ahlakıdır. En genel haliyle vergi ahlakı mükelleflerin vergi kaçakçılığı ve vergi cezaları karşısında takındığı tavır olarak tanımlanabilir. Bu tanımda ahlak kavramının felsefi ya da teolojik bir kavram olarak değil, toplumun ortak olarak benimsediği erdemli davranışların sergilenmesi şeklinde kullanıldığı unutulmamalıdır (Schmölders, 1976). Vergi ahlakı konusundaki diğer bir tanım Seyidoğlu (1992) tarafından yapılmıştır. Bu tanıma göre vergi ahlakı, “Gelir kazananların vergilerini yasalara uygun ölçü ve zamanda ödemeleri konusundaki tutum, davranış, inanç ve değer yargılarıdır.” Vergi ahlakı vergi ile ilgili yükümlülüklerin yerine getirilme derecesi olarak da tanımlanabilir. Yasal olarak ödenmesi gereken vergi borcunun eksiksiz olarak ödenmesi yüksek vergi ahlakı olarak nitelendirilmektedir. Mükelleflerin vergiye karşı tutumlarıyla vergi ahlakı arasında anlamlı bir ilişki olduğu yapılan araştırmalarla ortaya konulmuştur (Schmölders, 1968). Aynı şekilde Wenzel’in 2004’te 1306 Avusturya vatandaşı ile yapmış olduğu anket çalışmasında sosyal ve ahlaki normların vergi ödemeyi ve vergiye uyumu olumlu yönde etkilediği gözlenmektedir.

Daha öncede belirtildiği gibi, Sandmo ve Allingham’ın 1972 yılında geliştirmiş olduğu rasyonel tercihler modeli, vergiden kaçınmayı sadece ceza ve denetim olasılığı ile açıklamaya çalıştığından zayıf kalmış, yerini psikolojik ve sosyo-ekonomik faktörlerin etkin olduğu analizlere bırakmıştır. Vergi ahlakı, vergiden kaçınmanın tersine bir davranışı değil, mükelleflerin vergi ödemenin bir ahlaki yükümlülük olduğunu düşündükleri bir tutumu temsil etmektedir. 1960’lardaki vergi ahlakı

araştırmalarında Schmölders ve Strümpel ekonomi ve sosyal psikoloji arasındaki bağı kurarak, vergi literatürüne önemli bir katkıda bulunmuşlardır. Vergi ahlakı, vergiye gönüllü uyum ile olan pozitif ilişkisinin yanı sıra, yapılan araştırmalara göre kayıtdışı ekonomi ile de negatif bir ilişki göstermektedir (Weck, 1983). Dolayısıyla, literatürde uzunca bir dönem hakim olan ülkeler arası vergiye gönüllü uyum karşılaştırmalarında kullanılan vergi sistemindeki farklılıklar yada vatandaşların devlete olan tutumunun yerini vergi ahlakı kavramı almıştır. Bu kavram sosyoloji biliminin önermeleri göz önüne alındığında, mükelleflerin yaşadıkları toplumun, kültürün, sosyal etkileşimlerin bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla vergi ahlakı araştırmalarında ülkeler arası değerlendirmelerden çok, ülke içi değerlendirmeler daha faydalı olacaktır.

Vergi mükellefleri ile oluşturulacak işbirliği ve güvene dayalı ortam, mükelleflerin vergi ahlakının güçlenmesine sebep olur. 1969'da Strümpel tarafından İngiltere ve Almanya'da yapılan bir araştırmada, iki ülke mükellefleri arasındaki vergi ahlakının anlamlı derecede farklılık gösterdiği gözlenmiştir. Bu durumun nedenleri araştırıldığında ise, Almanya'daki vergi sisteminin daha katı ve yaptırımcı olduğu, İngiltere'deki vergi sisteminin ise daha katılımcı bir politika izlediği ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla, vergi ahlakının, bireylerin politik karar alma sürecine yaygın ve etkin bir şekilde katılması ile doğru orantılı olduğu söylenebilir. Bu durumda mükellefler devletin kendilerine adaletli davrandığını hissederler ve ödedikleri vergiler ile kamu yatırımları arasında doğru orantı kurarlar. Bu aktif katılım aynı zamanda, mükelleflerin yasalar ve politikacılar üzerindeki kontrol kabiliyetlerini yükselteceğinden, memnuniyet derecelerini de artırır. Bu durumun vergiye gönüllü uyum üzerinde pozitif bir etki yaratacağı söylenebilir (Strümpel, 1969).

2.2.3 Diğer Mükelleflerin Tutumları

Mükellefler vergiye yönelik tutumlarını belirlerken, diğer mükelleflerin tutumlarını da göz önünde bulundururlar. Mali yükümlülüklerini tam olarak yerine getiren mükellefler, yasalara uygun davranmayıp eksik vergi ödeyen ve bunun sonucunda hiçbir yaptırıma maruz kalmayan mükellefleri gördükçe, haksızlığa uğradıkları hissine kapılabilirler. Bu durumda mükellefler ödedikleri vergi yükünü daha ağır olarak hissetmekte ve vergiye yönelik tutumlarını olumludan olumsuz doğru yönlendirmektedirler (Şenyüz, 1995).

Diğer bir taraftan toplumun vergi ödememeye karşı oluşturduğu değer yargıları da, mükellefin vergiye yönelik tutumunu etkileyebilir. Eğer mükellefin yaşadığı toplumda vergi ödememe davranışı yaygınsa ve vergi ödemeyen kişiler cezalandırılmıyorsa bu durum vergisini düzenli ödeyen dürüst mükellefin de vergiye karşı olumsuz tavır takınmasına ve vergiye yönelik şevkinin kırılmasına neden olmaktadır. Bu tutumların arkasında yatan en önemli kavram adalet kavramıdır. Sistemin adil olmadığını düşünen mükellefin, vergiye gönüllü uyumu da hissedilir derecede düşecektir (Alm, Jackson, & McKee, 1993, Cowell, 1992, Falkinger, 1995, Kinsey, Grasmick, & Smith, 1991, Roberts & Hite, 1994).

2.2.4 Devlete Duyulan Bağlılık

Mükelleflerin devletin politikalarına karşı sahip oldukları düşünceler onların vergiye gönüllü uyum derecelerini etkilemektedir. Bu anlayışa göre, vergi ödemeyi bir vatandaşlık görevi olarak algılayan mükellef vergisel yükümlülüklerini yerine getirmek konusunda daha istekli olacaktır. Çünkü, vergisel yükümlülüklerini eksiksiz ve zamanında yerine getiren mükellef devlete olan bağlılığını göstermiş olur. Devletin politikalarını desteklemeyen ve ona güvenmeyen bir bireyin vergisini tam olarak ve istekli bir şekilde ödemesi beklenemez (Tanzi & Parthasarathi, 1993).

Mükelleflerin fazla vergi ödemelerine rağmen devlet harcamalarından yeterince yararlanamadıkları hissine kapılmaları adalet duygusunu zedeleyecek ve devlete olan bağlılıklarını düşüreceklerdir. Bu durumda, mükelleflerin gönüllü uyum derecelerinde azalmalar meydana gelecektir. Diğer bir yandan, devlete olan bağlılık arttıkça vergiye olan olumlu tutum artacak ve vergi oranlarına duyulan tepki azalacaktır. Bununla birlikte, siyasi iktidarın, mükelleflerin vergiye yönelik tutumlarına etkisi de unutulmamalıdır. Siyasi iktidarlar vergi ile ilgili yaptıkları düzenlemelerle mükellefin üzerindeki vergi yükünü etkilemektedirler. Kimi mükellefler bu düzenlemeleri olumlu olarak karşılarken bazı mükellefler ise yapılan düzenlemeleri olumsuz olarak algılamaktadırlar. Bu algıyı belirleyen önemli faktörlerden birisi de mükelleflerin bu düzenlemeleri yapan siyasal iktidarı desteklemiş olup olmamasıdır (Şenyüz,1995). Siyasal iktidarı destekleyen yükümlüler hükümetin vergi ile ilgili düzenlemelerini savunma, desteklemeyenler ise eleştirme eğilimi içindedirler. Buna göre, mükellefler destekledikleri siyasal iktidarın vergi ile ilgili aldıkları "yanlış" kararları bile onaylamakta, fakat desteklemedikleri bir siyasal iktidarın vergi ile ilgili doğru düzenlemelerini eleştirebilmektedirler.

Bu durum psikolojideki bilişsel çelişki (cognitive dissonance) teorisi ile de açıklanabilir. 1950'li yıllarda Festinger (1957) tarafından geliştirilen bilişsel çelişki teorisi bilişsel harmoniyi konu almaktadır ve insanların, bilişsel planda çelişki yaratan biliş, duygu ve davranışlardan kaçındıklarını, biliş öğeleri arasında bir tutarlılık oluşturmaya ve mevcut tutarlılığı korumaya çaba harcadıklarını ön görmektedir. Tutarlılık teorisyenlerine göre bilişsel öğelerin çelişkisi, insanların kaçındığı, istemediği bir durumdur. Dolayısıyla, insanın temel eğilimi bilişsel tutarlılığı olabildiğince sağlamak ve korumaktır. Tutarsızlık, bilişsel öğelerin birinde veya diğerinde değişimi güdüleyen bir nitelik taşımaktadır. Çelişkinin azaltılması çeşitli yollardan sağlanmaktadır. Bunun için ilk yol, çelişen öge sayısını azaltmak veya uyuşan öge sayısını artırmaktır. İkinci yol, uyuşan öğelerin önemini artırırken çelişen öğelerinkini azaltmaktır. Üçüncü yol, bu iki yolu birlikte kullanmak olabilir. Özetle iktidardaki siyasal düşünce mükelleflerin vergiye gönüllü uyum derecesini etkilemektedir (Şenyüz, 1995).

ABD de yapılan bir diğer araştırmada devlete duyulan bağlılığın ve güvenin vergiye gönüllü uyum üzerinde pozitif bir etkiye sahip olduğu ortaya konmuştur (Smith & Stalans, 1991). Dolayısıyla, devlet güvenilir davrandığı ve şeffaflığını koruduğu sürece, mükellefin vergiye gönüllü uyumu da sağlanmış olacaktır. Öte yandan, böyle bir güven ortamı sağlanmadığı takdirde, mükellefin vergiden kaçınması sonucu yaşayacağı muhtemel psikolojik yük hafifleyecek, bu da vergiye gönüllü uyumun düşmesine sebep olacaktır. Literatürde, devlet ve mükellefler arasındaki ilişki bir psikolojik sözleşme (psychological contract) olarak adlandırılmaktadır (Feld & Frey, 2002). Bu durumda her iki tarafında üzerine düşen yükümlülükleri yerine getirmesi beklenmektedir. Aksi takdirde sözleşme bozulacak ve sistem gerektiği şekilde işlemeyecektir. Bu psikolojik sözleşmede en önemli etmen tarafların birbirlerinin dürüstlüğüne olan inancıdır. Eğer sözleşmenin başında, taraflardan biri diğerinin dürüstlüğünden şüphe duyuyor ise anlaşma baştan bozulmuş demektir.

2002 yılında İsviçre'de yapılan bir araştırma sonucunda, politik katılım arttıkça, vergi ahlakının da arttığı gözlenmiştir. (Feld & Frey, 2002) Dolayısı ile mükellefler vergi yükü ve vergi ile ilgili çıkarılan yasalar üzerinde ne kadar doğrudan söz sahibi olurlarsa, vergiye gönüllü uyumları da o kadar artmaktadır. Bu durumda temsili demokrasilerden çok doğrudan demokrasilerin vergiye gönüllü uyumu arttırmak konusunda daha etkili oldukları söylenebilir. Bu konuda Alm ve Torgler'in 2005 yılında yapmış oldukları bir araştırmada, doğrudan demokrasinin hakim olduğu ABD ve İsviçre'de ki yüksek vergi uyumu dikkat çekmektedir. Doğrudan

demokrasinin uygulandığı ülkelerde, mükelleflere ödedikleri vergiyi istedikleri alanda değerlendirebilmelerine fırsat tanındığından, bu durum daha yüksek bir gönüllü uyum profili ortaya çıkarmaktadır. Alm, McClelland, ve Schulze 1999’da ve Feld ve Tyran 2002’de yaptıkları deneysel araştırmalarda da vergi ile ilgili konularda oy hakkı kullanmanın, vergiye gönüllü uyum üzerinde pozitif bir etkisi olduğunu göstermişlerdir.

Bu noktada diğer bir önemli faktör olan ulusal onurdan (national pride) bahsetmek mümkündür. Tyler’in 2000 yılında öne sürdüğü gibi, ulusal onur, kişinin kendini grubun bir parçası olarak tanımlaması ve aidiyet duygusu yaşaması açısından önemlidir. Bu durum kişinin grup içerisindeki gönüllü davranışlarında belirleyici olacak ve vergiye gönüllü uyumunu da pozitif yönde etkileyecektir.

2.2.5 Vergilerin Kullanıldıkları Alanlar

Yapılan çalışmalar, toplanan vergilerin kullanım alanlarıyla, mükelleflerin vergiye yönelik tutumları arasında bir ilişki olduğunu göstermektedir. Buna göre, ödediği verginin toplumun ihtiyaç duyulan alanlarına harcadığına inanan mükellefler vergisini eksiksiz ve zamanında ödemektedirler. Diğer bir taraftan verginin kullanıldığı alanları onaylamayan ya da bekledikleri hizmetleri alamayan mükelleflerin vergiye karşı olumsuz bir tavır sergiledikleri görülmüştür (Şenyüz, 1995).

Vergi yönetiminden (devletten) memnuniyetsizlik derecesi de mükelleflerin gönüllü uyumu üzerinde etkili olmaktadır. Mükellefler ödedikleri verginin karşılığında birtakım kamu hizmetlerinden yararlanırlarsa (verginin karşılığında hizmet alırlarsa) gönüllü uyum dereceleri ve dolayısıyla beyan edilen gelirleri daha da yükselecektir (Alm, Jackson & Mckee, 1992). Vergilemeye, vergi idaresi ve yargısına güven duyulmayan bir ülkede vergi kaybının önüne geçilmesi güçtür (Esen, 1997). Verginin toplanmasının yanı sıra, toplanan verginin nereye sarf edildiği de yükümlülerin davranış tarzında etkin olmaktadır. Dolayısıyla, vergi sisteminin mümkün olduğunca şeffaf ve adil olması beklenmektedir.

2.3 Kişisel Olmayan Etmenler

Vergiye gönüllü uyumu etkileyen ancak kişisel olmayan etmenler, vergi adaleti, vergi afları, vergi sisteminin karmaşıklığı ve vergileme ortamının belirsizliği, vergilerin sayısı, cezalar ve denetim olasılığı ve önceki denetimler, vergi oranları başlıkları altında sıralanabilir.

2.3.1 Vergi Adaleti

Vergi adaleti ve vergiye gönüllü uyum arasındaki ilişki incelendiğinde, vergiye karşı olumsuz tepkilerin en büyük gerekçesinin mükellefler tarafından adil bulunmayan vergi algısı olduğu göze çarpmaktadır (Yeniçeri, 2004). Adaletsiz vergileme, vergi yükünün toplumu oluşturan bireyler arasında adil ve dengeli bir şekilde dağıtılmaması anlamına gelmektedir. Ayrıca, vergilemede bazı kişi ve gruplara ayrıcalıklı davranılması (vergi istisna ve muafiyetlerinin uygulanması, vergi imtiyazlarının yaygın olarak uygulanması vb.) toplumsal açıdan bazı hoşnutsuzluklar oluşturmakta ve kendilerine haksızlık yapıldığına inanan mükelleflerin vergilemeye tepki göstermelerine neden olmaktadır (Laufenburger, 1967).

Mükellefin vergi yükünün adil olmadığına inanması, psikolojik olarak mükellefin makul ölçülerde vergi kaçırmasına neden olur. Böyle bir durumla karşı karşıya kalan bir mükellef vergi kanunlarının adaletsiz uygulandığına ya da vergi kanunlarının vergi kaçakçılığı yolu ile ihlal edilebildiğine inanır. Dünya genelinde başta Amerika ve İngiltere olmak üzere vergi sisteminin adaletsiz olarak algılanması (vergiye bir direnç olarak) artmıştır (Uçak, 1997). Ülkemizde de bu direnç gözlenmektedir. Örneğin, Manisa da yapılan bir anket çalışmasında mükelleflerin vergi sistemine ilişkin şikâyetleri içerisinde ilk sırayı vergi sisteminin adaletsiz olması almıştır (Muter ve diğerleri, 1993).

2.3.2 Vergi Afları

Vergi affının gönüllü uyum üzerindeki uzun vadeli etkisi konusunda iki farklı düşünce bulunmaktadır. İlk görüşe göre, bir defalık vergi affı eğer daha yüksek harcamalar ve kaçakçılığı önlemek için daha etkili cezalar ile birlikte uygulanırsa gelecekte gönüllü uyumu arttırabilir. Ayrıca affın önceden kayıt dışı sektörlerde olan birçok mükellefi vergi sistemine kazandırma gibi olumlu bir yanı da bulunmaktadır (Çelikkaya, 2002).

Diğer görüş ise, vergi affının uzun vadeli sonuçlarının mükelleflerin gönüllü uyumu üzerinde önemli negatif etkiler yaratacağını savunmaktadır. Bu görüşe göre, eğer dürüst mükellefler kaçakçılara verilen bu affa tepki gösterir ve bunun kendileri için bir haksızlık olduğunu düşünürlerse, bu onların gönüllü uyum derecesini azaltacaktır. Ayrıca mükellefler vergi affının bir kereye mahsus sağlanan bir fırsat olduğuna inanmayabilirler. Sıklıkla beklenen bir vergi affı ise, mükelleflerin gönüllü

uyum derecelerinin azalmasına neden olacaktır (Alm& Beck, 1993, Dönmez, 1992).

Bu alanda yapılan bir araştırmaya göre, gönüllü uyum seviyesinin çıkarılan bir vergi affının ardından düştüğü, bu düşüşün en önemli sebebinin ise gelecekteki af beklentisi olduğu saptanmıştır. Devletin gelecekte vergi affı olmayacağı yönünde sağlayacağı güvence bu düşüşü azaltacaktır. Yine bu çalışmaya göre, vergi affı öncesi çok yüksek gönüllü uyum gösteren mükellefler af sonrasında da bu davranışlarına devam ederken, vergi affı öncesi uyum dereceleri daha az olanlar ise af sonrası uyum derecelerini önemli ölçüde düşürmektedir (Alm, Mckee & Beck, 1990).

Özetle vergi affının uzun vadede gönüllü uyum derecesini düşürdüğü ancak iyi tasarlandığı takdirde bu düşüşün giderilebileceği söylenebilir. Dolayısıyla vergi affı sonrası yasal düzenlemeler arttığı takdirde, gönüllü uyum derecesi de arttırılabilir ve af daha sağlıklı bir vergi rejimine geçişi kolaylaştırmada etkin bir araç olabilir. Nitekim vergi affı, özellikle 1980’lerde ABD de gelir sağlamada yaygın bir araç olarak kullanılmıştır (Çelikkaya, 2002). Ancak vergi affının bireylerin vergi uyumuna ilişkin kendisinden beklenen olumlu gelişmeleri sağlayabilmesi için yalnızca bir defa ve önceden tahmin edilmeden uygulanması gerekmektedir. Vergi aflarına sık sık başvurulması veya bunların önceden tahmin edilmesi, vergi suçlarının işlenmesi için ekonomik bir teşvik sağlayacağından mükelleflerin uyum davranışlarını olumsuz yönde etkileyecektir (Stella, 1991).

2.3.3 Vergi Sisteminin Karmaşıklığı ve Vergilendirme Ortamının Belirsizliği

Vergi kanunlarının karmaşıklığı doğru beyanda bulunmama eğilimine (non-compliance) katkıda bulunur. Bu nedenle, kanunlar öncelikle sade olmalı ve vergi sisteminde sürekli değişiklik yapılmamalıdır (Brand, 2001). Mükelleflerin vergi kanunlarının karmaşık olduğunu düşünmeleri onların gönüllü uyum derecesini etkileyebilir. Ayrıca, kanunların karmaşıklığı denetmenler ve yargı organları için de güçlükler doğurur. Böyle bir durumda bilgisiz ve yetersiz denetmenlerin düşük beyanı (non-compliance) ortaya çıkarmaları ve cezalandırmaları da zorlaşacaktır.

Adam Smith’in (1948) “Ulusların Zenginliği” kitabının son cildinde vergileme ile ilgili prensipler açıklanmıştır. Bunlardan bir tanesi vergide kesinlik ilkesidir. Bu ilkeye göre mükellef ödeyeceği verginin miktarını, zamanını ve ödeme şeklini önceden bilmelidir. Fallan (1999) tarafından

yapılmış olan araştırmada da, insanların vergi ile ilgili sahip oldukları bilgilerin vergi verme davranışı üzerinde önemli bir etkisi olduğu saptanmıştır.

Sonuç olarak, ülkede uygulanan vergi mevzuatı, ülkenin ekonomik, sosyal, mali ihtiyaçlarına cevap veremiyorsa, sade, kolay anlaşılır bir yapıda değilse, sürekli değiştirme ihtiyacı gösteriyorsa ve istikrarlı bir yapı arz etmiyorsa vergi kaçacağı artar. Dolayısıyla vergilendirmede basitlik ilkesi çok büyük önem taşımaktadır. Mükelleflerin yasalara uygun davranabilmesi yasaların anlaşılabilir, uygulanabilir ve sade olmasıyla yakından ilişkilidir. Sürekli değişen ve karmaşık bir yapıya sahip olan yasalar, mükelleflerin kimi zaman bu karışıklıktan kaynaklı istemeden de olsa vergilerini ödeyememelerine sebep olabilmektedir (James, Lewis and Allison, 1987, Smith & Kinsey, 1987, Long & Swingen, 1988, Coleman & Freeman, 1997).

2.3.4 Vergilerin Sayısı

Mükellefler ödemek zorunda oldukları vergi sayısının çok olduğuna inanıyorlarsa, üzerlerindeki vergi yükü çok ağır olmasa dahi, psikolojik nedenlerden dolayı vergiye olumsuz bakabilirler. Aynı zamanda vergi sayısının ikiliği, vergi sistemini daha karmaşık hale getireceğinden denetimi zorlaştırır ve kayıt dışı ekonominin artmasına sebep olur.

2.3.5 Cezalar, Denetim Olasılığı ve Önceki Denetimler

Denetimin temel amacı kişileri yasalara uygun hareket etmeye yöneltmektir. Mükelleflerin bir gün denetlenebileceklerini düşünmeleri yasalara uygun davranma eğilimlerini arttırır. Zira vergi denetimi, yasalara aykırı davranışla vergisini doğru ve zamanında ödemeyenler için ciddi bir risk oluşturur. Doğru beyanı sağlayan kriter ise, bu riskin büyüklüğüdür (Çelikkaya, 2002).

Yapılan araştırmalar, yüksek cezalar ve denetim olasılığının kaçakçılığı engelleyeceğini, denetim oranı (olasılığı) ile gönüllü uyum arasında güçlü bir pozitif ilişki olduğunu göstermektedir (Dubin, Wilde, 1988, Dubin, Graetz, 1990). Alm, Jackson ve Mckee yaptıkları deneysel çalışmada, gönüllü uyumun denetim oranı ile arttığını ancak ceza oranındaki değişimin gönüllü uyum üzerinde çok az etkili olduğu sonucuna ulaşımlardır. Bu çalışmaya göre, ceza oranlarındaki artışa verilen tepki pozitif olmakla birlikte küçük ve önemsizdir. Buna dayanarak denilebilir ki, cezalar denetim ile desteklenmezse çok önemli bir etki yaratmaz. Bu amaçla vergi yasalarında bazı düzenlemeler yapmak (örneğin yüksek ceza

oranlarının, sık denetim koşulları altında yeniden düzenlenmesi) gereklidir. Aynı şekilde, önceki denetimlerin gelecekte de denetlenme olasılığını arttıracak varsayıldığında, bir önceki yılda yapılan denetimin kişinin ilerleyen yıllarda da gönüllü uyum davranışını etkileyeceği sonucuna ulaşılabilir (Çelikkaya, 2002). Dolayısıyla, denetimlerin yetersiz olduğu bir ortamda gerçekleştirilecek vergisel düzenlemelerin fazla bir anlamı olmayacaktır.

Cezalar ile ilgili diğer bir önemli husus ise, vergiye uyumun doğasının keşfedilmesidir. Vergiye uyum gönüllü ya da zorunlu olabilir. Ancak literatürdeki çalışmalar göstermiştir ki ceza ve denetim ile sağlanan uyumlar, cezaların kaldırılması ile birlikte düşmüş, öte yandan gönüllü uyum ceza ve denetimin yapılmadığı koşullarda dahi devam etmiştir (James & Alley, 1999). Dolayısı ile cezalar ile sağlanan uyumun, tam manası ile bir uyum olduğundan söz etmek mümkün görünmemektedir (James, 2005). Bu yüzdendir ki vergiye gönüllü uyum sürecinde ekonomik etmenlerin yanı sıra, psikolojik ve sosyolojik etmenlerin etkilerinin saptanması da büyük önem taşımaktadır. Aynı zamanda cezalar kadar, ödüllendirmenin de vergi sistemine dahil edilmesinin mükelleflerin vergiye gönüllü uyumu üzerinde pozitif bir etkisi olacağı gözlenmiştir (Stalans & Smith, 1992). Bunun yanı sıra, Sandmo’nun İsviçre’de vergi kaçırma ile ilgili yapmış olduğu araştırmada cezalandırma yöntemi yerine, eğitimin mükelleflerin tutumları üzerinde çok daha yapıcı bir etkisi olduğu görülmüştür.

2.3.6 Vergi Oranları

Vergiye gönüllü uyum ile ilgili çalışmalar incelendiğinde vergi oranları ile vergiye gönüllü uyum arasında yakın bir ilişki olduğu göze çarpmaktadır. Bu çalışmalar içerisinde, Arthur Laffer tarafından ortaya konulan ve arz yönlü iktisadın en önemli dayanağını oluşturan vergi oranları ile vergi gelirleri arasındaki ilişkiyi gösteren çalışma oldukça önemlidir. Bu analizde vergi oranlarının belli bir orandan sonra vergi gelirlerini düşüreceği belirtilir. Vergi oranları optimalin üzerine çıktığı zamanlarda vergi gelirleri azalmaya başlar, çünkü insanlar çalışmak yerine vergisiz para kazanma yollarını ararlar. Vergi oranları artmaya başladığında, ekonomik faaliyetlerde rakamlarla ifade edildiği şekilde azalma olmaz sadece yüksek vergi oranları sebebiyle kayıtlı ekonomiden kayıt dışılığa kayış söz konusu olur.

Hükümetler, yüksek vergi oranlarının etkisini hafifletmek için vergi muafiyet ve istisna uygulamasına giderler, bu durumda da vergi adaleti

gittikçe bozulur. İstisnalardan yararlanamayanlar kendilerinin de daha az vergi verebileceklerini düşünerek vergi kaçakçılığı yoluna gidebilirler. Ayrıca, istisna ve muafiyet uygulamaları rekabet eşitsizliğine de sebep olmaktadır. Bu durum da mükelleflerin gönüllü vergi uyumunu engelleyen önemli bir faktördür (Kıldış, 2000). Vergi oranları ile kayıt dışı ekonomi arasındaki doğru yönlü ilişki, vergi oranlarının gelişmekte olan ülkelerde, gelişmiş ülkelere nazaran yüksek olmasına ve kayıt dışı ekonominin boyutlarının genişlemesine yol açmıştır. Örneğin para talebi yaklaşımına göre A.B.D’de 1990 yılında kayıt dışı ekonominin oranı %5.1- 8.0 arasında tahmin edilmektedir, bu ülkenin vergi tarifesi ise artan oranlı olup %15’den başlayıp %28’de son bulmaktadır, gelişmekte olan bir ülke olan ülkemizde ise ilgili yılda vergi oranları %25 ile %55 arasında olup, kayıt dışı ekonomi ise %14.8 idi (Kıldış, 2000). Avrupa’da da son iki-üç yıl içerisinde vergi oranları azaltılarak mükelleflerin vergiye gönüllü uyumunda bir artış sağlanmıştır (Owens, 2002). Dolayısıyla kayıt dışı ekonominin büyümesinde önemli bir role sahip olan yüksek vergi oranlarının düşürülmesinin, kayıt dışı ekonominin boyutunu önemli ölçüde düşürebileceği ileri sürülebilir.

Gelişmiş ülkelerde kamu hizmetlerinin kalitesini yükseltmek için mükellef odaklı bir anlayışa geçilmesine paralel olarak Gelir İdaresi Başkanlığı yeniden yapılanma kararı almıştır. Bu süreçte mükellef odaklı bir yapıya kavuşan Gelir İdaresi Başkanlığı bünyesinde oluşturulan Mükellef Hizmetleri Daire Başkanlığı “verginin bir vatandaşlık görevi olduğunun benimsetilmesi ve vergi yükümlülüklerinin yerine getirilmesi sürecinin kolaylaştırılması” yönünde çalışmalar yapmaktadır. Yukarıda incelenen literatürden yola çıkılarak hazırlanan “Mükellef Eğilimleri Anketi” de bu yöndeki çalışmaların bir parçasını temsil etmektedir.

3. ÇALIŞMANIN YÖNTEMİ

Türkiye'deki mükelleflerin vergiye yönelik tutumlarının incelenmesi için, 73 sorudan oluşan "Mükellef Eğilimleri Anketi" hazırlanmış ve bu anket deneyimli anketörlerce 18 ilde 6546 kişiye uygulanmıştır. Mükellef Eğilimleri Anketi'nde vergiye yönelik tutumlar incelenirken, vergiye gönüllü uyum sürecinde etkili olduğu düşünülen, mükelleflerin demografik özellikleri, vergi ahlakı, devlete bağlılık, vergilerin kullanıldıkları alanlar, vergi adaleti, vergi afları, vergi sisteminin karmaşıklığı, vergilerin sayısı, cezalar ve denetim olasılığı ve vergi oranları gibi faktörlerin etkisi değerlendirilmiştir.

3.1 Örneklem

Mükellef Tutumları Anketi Türkiye'nin 18 ilinde 6546 kişiye uygulanmıştır. Ancak ankette yer alan soruların yarısından fazlasını cevaplamayan mükellefler analiz dışında bırakıldığından araştırmada kullanılan örneklem sayısı 6323 kişiye düşmüştür. Aşağıda ankete katılan mükellefler ile ilgili çeşitli bilgiler verilmektedir.

Tablo 1. *Ankete Katılan Mükelleflerin İllere Göre Dağılımı*

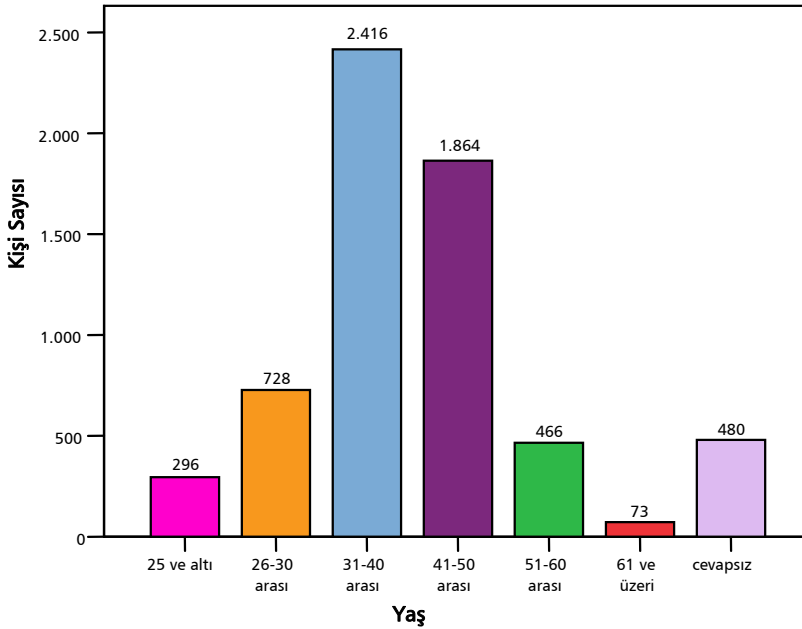
İller	Sıklık	%
Adana	222	3.5
Ankara	755	11.9
Antalya	296	4.7
Balıkesir	122	1.9
Bursa	387	6.1
Eskişehir	70	1.1
Hatay	143	2.3
İçel	187	3.0
İstanbul	2535	40.1
İzmir	652	10.3
Kayseri	114	1.8
Kocaeli	147	3.3

İller	Sıklık	%
Konya	187	3.0
Manisa	126	2.0
Muğla	96	1.5
Samsun	134	2.1
Tekirdağ	82	1.3
Zonguldak	68	1.1
Toplam	6323	100

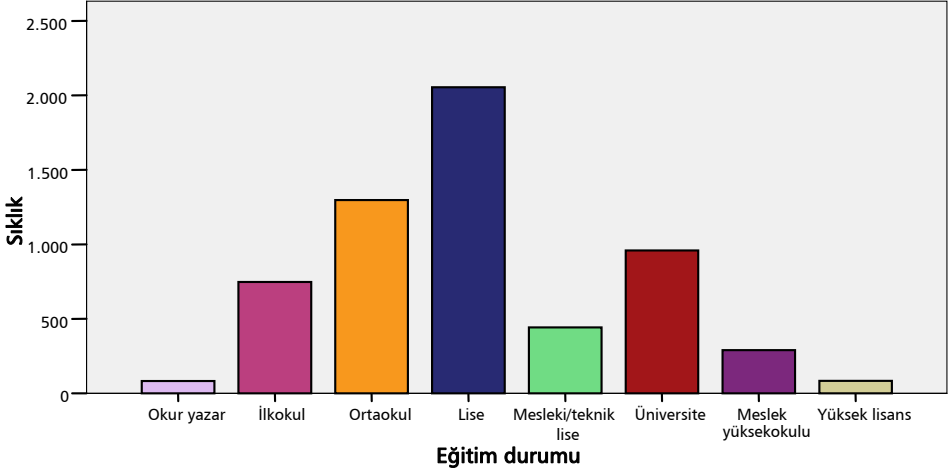
Ankete katılan mükelleflerin cinsiyetlerine göre dağılımı incelendiğinde katılımcıların büyük bir çoğunluğunun (%88.4) erkek olduğu göze çarpmaktadır.

Şekil 1’de ankete katılan mükelleflerin yaş dağılımları yer almaktadır. Şekil 1’den de anlaşılacağı gibi, ankete katılan mükellefler genellikle orta yaş grubunda bulunmaktadır.

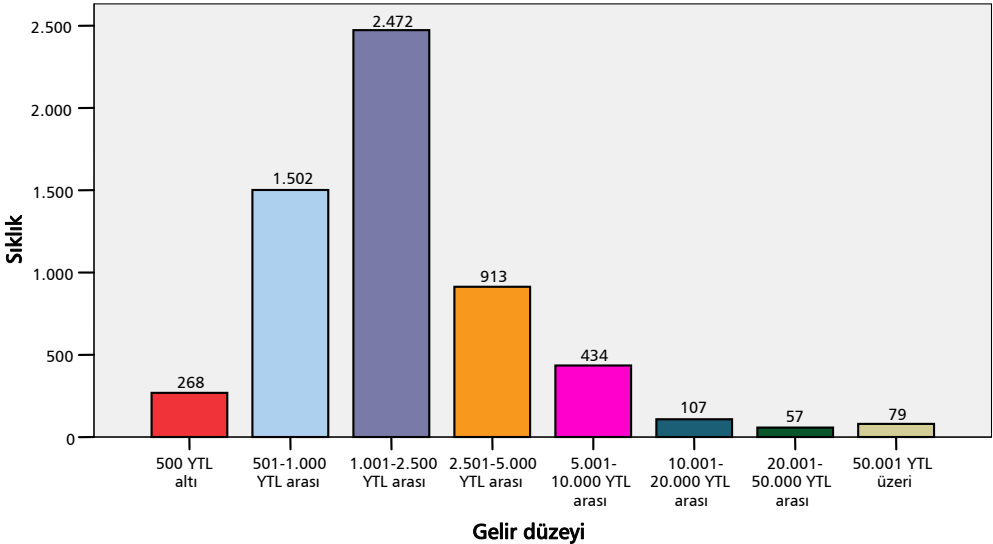
Şekil 1 Ankete Katılan Mükelleflerin Yaş Dağılımları

Ankete katılan mükelleflerin eğitim durumlarının dağılımı ise Şekil 2’de yer almaktadır. Şekil 2’den de anlaşılacağı gibi “Mükellef Eğilimleri Anketi”ne her eğitim seviyesinden mükellef katılmıştır.

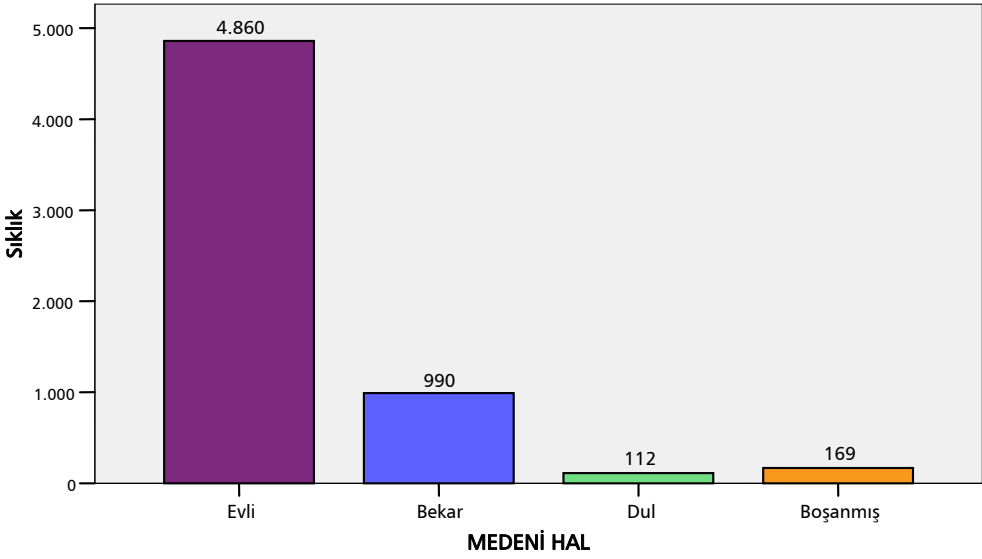
Şekil 2 Ankete Katılan Mükelleflerin Eğitim Durumları

Şekil 3’te ankete katılan mükelleflerin aylık gelir düzeylerine göre dağılımı yer almaktadır. Şekil 3’ten de anlaşılacağı gibi ankete katılan mükelleflerin yarısından çoğu aylık 500 YTL ile 2500 YTL arası gelir düzeyine sahiptir.

Şekil 3 Ankete Katılan Mükelleflerin Aylık Gelir Düzeyleri

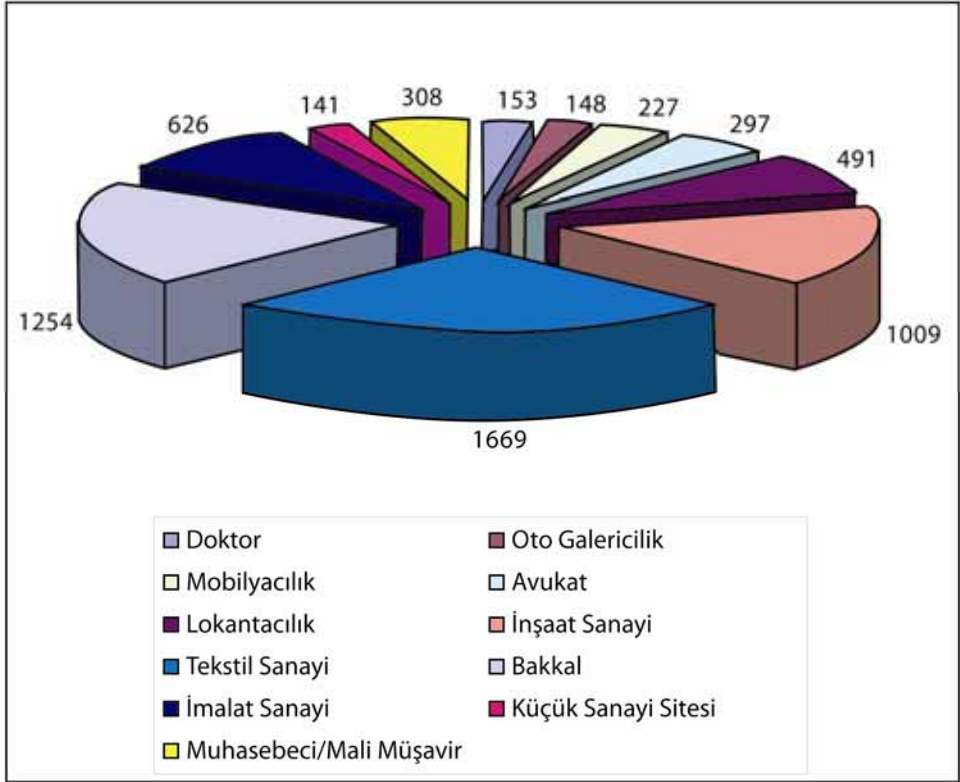
Ankete katılan mükelleflerin medeni durumları Şekil 4'te yer almaktadır. Şekil 4'te de görüldüğü gibi ankete katılan mükelleflerin büyük bir çoğunluğunu evli mükellefler oluşturmaktadır.

Şekil 4 Ankete Katılan Mükelleflerin Medeni Durumları

Şekil 5'de ankete katılan mükelleflerin meslek/çalıştıkları sektöre göre dağılımları yer almaktadır. Şekil 5'den de anlaşılacağı gibi toplamda 1669 kişi ile tekstil sanayi mensupları "Mükellef Eğilimleri Anketi"ne en çok katılan sektör grubunu temsil etmektedir.

Şekil 5 Ankete Katılan Mükelleflerin
Meslek/ Çalışılan Sektöre Göre Dağılımı

3.2 Araştırmada İzlenen Prosedür

Gelir İdaresi Başkanlığı'nın talebi doğrultusunda, Türkiye'deki mükelleflerin vergiye yönelik tutumlarını ölçmek üzere gerçekleştirilen bu araştırmada izlenen prosedürü altı aşamada değerlendirmek mümkündür. Birinci aşama olarak, vergiye yönelik tutumlar üzerine Türk ve yabancı yazın ve araştırmalar gözden geçirilmiştir. İkinci aşamada ise ilgili yazın ışığında, araştırmada kullanılacak anket sorularını belirleyebilmek amacıyla, Gelir İdaresi Başkanı, Gelir İdaresi Başkan Yardımcısı, Daire Başkanları, Grup Başkanları ve Şube Müdürleri'nin katıldığı bir odak grup çalışması yapılmıştır. Odak grup çalışması ve literatürden edinilen bilgilerin değerlendirilmesi ile birlikte üçüncü aşamaya geçilmiş ve üç aylık bir hazırlık sürecinin sonunda, 73 sorudan oluşan "Mükellef Eğilimleri Anketi" hazırlanmıştır (Bkz. Ek A).

Araştırmada kullanılacak olan soruların belirlenmesinin ardından ikinci bir odak grup çalışması yapılmıştır. Bu odak grup çalışmasında anketin uygulanacağı iller ve sektör grupları belirlenmiştir. Ankette kullanılacak olan örneklem büyüklüğü sebebiyle, uygulama aşamasında bağımsız bir anket firması ile çalışılmasına karar verilmiştir. Araştırmanın dördüncü aşamasında ise, anlaşılan anket firması yetkilileri ile görüşülmüş ve uygulamayı standartlaştırmak adına araştırmacılar tarafından anketörlere bir yönerge hazırlanmıştır. Araştırmanın beşinci aşamasında, 20 Kasım - 14 Aralık 2006 tarihleri arasında, Mükellef Eğilimleri Anketi, 18 ilde 6546 kişiye uygulanmıştır. Uygulama esnasında yüz yüze görüşme tekniği kullanılmış ve böylece yüksek cevaplama oranlarına ulaşılmıştır.

Araştırmanın altıncı ve son kısmı elde edilen verilerin analizi ve rapor haline getirilme aşamasıdır. Verilerin SPSS girişini takiben, gerekli görülen istatistiksel analizler yapılarak, bu analizlerin sonuçları yorumlanmış ve rapor halinde Gelir İdaresi Daire Başkanlığı'na sunulmuştur.

3.3 Anket

Üç bölüm halinde hazırlanan "Mükellef Eğilimleri Anketi" toplam 73 sorudan oluşmaktadır. Sorulardan bir tanesi açık uçlu, diğerleri ise kapalı uçludur. Anketin birinci bölümünde Gelir İdaresi Başkanlığı'nın mükellefleri vergi ile ilgili konularda bilgilendirmek amacıyla kullandığı çeşitli iletişim yolları ve sunduğu hizmetler ile ilgili sorular bulunmaktadır.

İkinci bölümde vergi ile ilgili oluşacak değişik durumlarda mükelleflerin nasıl davranacakları ya da tutumlarının ne olabileceğine dair ifadeler bulunmaktadır. Katılımcılardan bu ifadelere 5 basamaklı bir ölçek üzerinde ne ölçüde katıldıklarını belirtmeleri istenmektedir. Bu ölçeğe göre katılımcılar sorulara (1= Kesinlikle katılmıyorum)'dan (5= Kesinlikle katılıyorum)'a uzanan bir aralıkta cevap vermektedirler. Bazı sorular ters kodlanarak, katılımcıların kalıp cevaplar "response set" vermesi engellenmeye çalışılmıştır.

Son bölümde ise verilerin değerlendirilmesi aşamasında kullanılmak üzere mükelleflerin cinsiyet, yaş, eğitim, medeni hal, meslek, gelir düzeyi gibi bazı demografik özellikleri sorulmaktadır. Açık uçlu olan soruda ise katılımcılara Gelir İdaresi Başkanlığı'nın kendisini geliştirebilmesi ve daha iyi hizmet verebilmesi için görüş ve önerileri sorulmuştur. Ankette verilen cevaplarda güvenilirliği arttırmak amacı ile kontrol soruları yer almaktadır. Bu sorular aynı tutumun olumlu ve olumsuz iki şekilde ifade edilerek ölçülmesini öngörmektedir.

4. BULGULAR

4.1 Verinin Temizlenmesi

“Mükellef Eğilimleri Anketi”nden elde edilen veriler üzerine istatistiksel analizler uygulanmadan önce veri temizliği yapılmıştır. Öncelikle anketin yarısından fazlasını cevapsız bırakan ve/veya çalıştıkları sektöru belirtmeyen mükellefler veri setinden çıkarılmıştır. Sayılarının azlığı nedeni ile yapı-denetim sektöru mensupları da örneklem dışında bırakılarak, katılımcı sayısı 6323’e dışürölmüştür.

4.2 Sıklık Analizleri

4.2.1 Bölüm I

Bu bölümde Gelir İdaresi Başkanlığı’nın mükellefleri vergi ile ilgili konularda bilgilendirmek amacıyla kullandığı çeşitli iletişim yolları ve sunduğu hizmetler ile ilgili sorular bulunmaktadır. Mükelleflerin her bir soruya verdikleri cevapların frekansı incelenmiştir.

Soru 1.a) Mükelleflerin Vergi ile İlgili Konularda Bilgi Edinmek Amacı ile Sıklıkla Kullandıkları İletişim Yolları

Mükelleflerin vergi ile ilgili konularda bilgi almak için sıklıkla kullandıkları iletişim yollarını tespit edebilmek amacıyla Mükellef Eğilimleri Anketi’nin birinci sorusu olarak katılımcılara, “Aşağıda Gelir İdaresi Başkanlığı’nın mükellefleri vergi ile ilgili konularda bilgilendirmek amaçlı kullandığı çeşitli iletişim yolları yer almaktadır. Lütfen bu iletişim yollarının her birinden ne sıklıkla bilgi aldığınızı belirtiniz. Kullanma sıklığınızı en iyi yansıtan rakamı daire içine alınız” sorusu sorulmuştur. Katılımcıların bu soruya verdikleri yanıtların dağılımı aşağıdaki tablolarda (Bkz: Tablo 2-7) yer almaktadır. Tablo 2’den de anlaşılabilieceği gibi mükelleflerin büyük bir çoğunluğunun vergi ile ilgili konularda posta yoluyla bilgi edinme sıklığı oldukça dışüktür.

Tablo 2 Mükelleflerin Posta Yoluyla Bilgi Edinme Sıklığı

	Sıklık	Geçerli %
Bu yolla hiç bilgi almadım	4099	64,8
Çok nadiren bilgi alıyorum	1045	16,5
Senede bir ya da birkaç kez bilgi alıyorum	569	9,0
Senede 6-7 kez bilgi alıyorum	366	5,8
Ayda bir/birkaç kez bilgi alıyorum	198	3,1
Haftada bir/birkaç kez bilgi alıyorum	46	0,7
Toplam	6323	100

Not: Ort=1.68, SS=1.13, (1) Bu yolla hiç bilgi almadım, (2) Çok nadiren bilgi alıyorum, (3) Senede bir ya da birkaç kez bilgi alıyorum, (4) Senede 6-7 kez bilgi alıyorum, (5) Ayda bir/birkaç kez bilgi alıyorum, (6) Haftada bir/birkaç kez bilgi alıyorum.

Tablo 3’de mükelleflerin faks yoluyla bilgi alma sıklığı görülmektedir. Tablo 3’den de anlaşılacağı gibi, mükelleflerin vergi ile ilgili konularda faks yoluyla bilgi edinme sıklığı oldukça düşüktür.

Tablo 3 Mükelleflerin Faks Yoluyla Bilgi Edinme Sıklığı

	Sıklık	Geçerli %
Bu yolla hiç bilgi almadım	4786	75,7
Çok nadiren bilgi alıyorum	891	14,1
Senede bir ya da birkaç kez bilgi alıyorum	304	4,8
Senede 6-7 kez bilgi alıyorum	149	2,4
Ayda bir/birkaç kez bilgi alıyorum	146	2,3
Haftada bir/birkaç kez bilgi alıyorum	47	0,7
Toplam	6323	100

Not: Ort=1.44, SS=.95, (1) Bu yolla hiç bilgi almadım, (2) Çok nadiren bilgi alıyorum, (3) Senede bir ya da birkaç kez bilgi alıyorum, (4) Senede 6-7 kez bilgi alıyorum, (5) Ayda bir/birkaç kez bilgi alıyorum, (6) Haftada bir/birkaç kez bilgi alıyorum

Tablo 4’de mükelleflerin e-posta yoluyla bilgi alma sıklıkları verilmiştir. Tablo 4’den de anlaşılacağı gibi, mükelleflerin vergi ile ilgili konularda, e-posta yoluyla bilgi alma sıklıkları da oldukça düşüktür.

Tablo 4 Mükelleflerin E-posta Yoluyla Bilgi Edinme Sıklığı

	Sıklık	Geçerli %
Bu yolla hiç bilgi almadım	4542	71,8
Çok nadiren bilgi alıyorum	876	13,9
Senede bir ya da birkaç kez bilgi alıyorum	352	5,6
Senede 6-7 kez bilgi alıyorum	158	2,5
Ayda bir/birkaç kez bilgi alıyorum	218	3,4
Haftada bir/birkaç kez bilgi alıyorum	177	2,8
Toplam	6323	100

Not: Ort=1.60, SS=1.21, (1) Bu yolla hiç bilgi almadım, (2) Çok nadiren bilgi alıyorum, (3) Senede bir ya da birkaç kez bilgi alıyorum, (4) Senede 6-7 kez bilgi alıyorum, (5) Ayda bir/birkaç kez bilgi alıyorum, (6) Haftada bir/birkaç kez bilgi alıyorum

Tablo 5 Mükelleflerin Broşür ve Rehber Yoluyla Bilgi Edinme Sıklığı

	Sıklık	Geçerli %
Bu yolla hiç bilgi almadım	4029	63,7
Çok nadiren bilgi alıyorum	1148	18,2
Senede bir ya da birkaç kez bilgi alıyorum	602	9,5
Senede 6-7 kez bilgi alıyorum	322	5,1
Ayda bir/birkaç kez bilgi alıyorum	141	2,2
Haftada bir/birkaç kez bilgi alıyorum	81	1,3
Toplam	6323	100

Not: Ort=1.68, SS=1.11, (1) Bu yolla hiç bilgi almadım, (2) Çok nadiren bilgi alıyorum, (3) Senede bir ya da birkaç kez bilgi alıyorum, (4) Senede 6-7 kez bilgi alıyorum, (5) Ayda bir/birkaç kez bilgi alıyorum, (6) Haftada bir/birkaç kez bilgi alıyorum.

Tablo 5’de mükelleflerin vergi ile ilgili konularda broşür ve rehber yoluyla bilgi edinme sıklıkları verilmiştir. Sonuçlar değerlendirildiğinde mükelleflerin broşür yoluyla bilgi alma sıklıklarının düşük olduğu görülmektedir.

Tablo 6’da mükelleflerin görsel/yazılı medya aracılığıyla bilgi edinme sıklıkları yer almaktadır. Mükelleflerin görsel/yazılı medya aracılığıyla bilgi edinme sıklıklarının diğer iletişim kanallarına kıyasla daha yüksek olduğu görülmekle birlikte, bu yolla hiç bilgi almadığını belirten mükelleflerin sıklığı göz önüne alındığında, bu iletişim kanalının da vergi ile ilgili bilgileri, hedeflenen kitleye tam anlamı ile ulaştıramadığı görülmektedir.

Tablo 6 Mükelleflerin Görsel/ Yazılı Medya Aracılığıyla Bilgi Edinme Sıklığı

	Sıklık	Geçerli %
Bu yolla hiç bilgi almadım	2709	42,8
Çok nadiren bilgi alıyorum	1028	16,3
Senede bir ya da birkaç kez bilgi alıyorum	1027	16,2
Senede 6-7 kez bilgi alıyorum	757	12,0
Ayda bir/birkaç kez bilgi alıyorum	461	7,3
Haftada bir/birkaç kez bilgi alıyorum	341	5,4
Toplam	6323	100

Not: Ort=2.41, SS=1.56, (1) Bu yolla hiç bilgi almadım, (2) Çok nadiren bilgi alıyorum, (3) Senede bir ya da birkaç kez bilgi alıyorum, (4) Senede 6-7 kez bilgi alıyorum, (5) Ayda bir/birkaç kez bilgi alıyorum, (6) Haftada bir/birkaç kez bilgi alıyorum.

Tablo 7’de mükelleflerin vergi dairesindeki görevlilerden yüz yüze iletişim aracılığıyla bilgi edinme sıklıkları gösterilmiştir. Sonuçlar incelendiğinde mükelleflerin, bu yolla bilgi edinme sıklığının düşük olduğu görülmektedir.

Tablo 7 Mükelleflerin Vergi Dairelerindeki Görevlilerle Yüzyüze İletişimleri ile Bilgi Edinme Sıklığı

	Sıklık	Geçerli %
Bu yolla hiç bilgi almadım	2623	41,5
Çok nadiren bilgi alıyorum	978	15,5
Senede bir ya da birkaç kez bilgi alıyorum	1234	19,5
Senede 6-7 kez bilgi alıyorum	668	10,6
Ayda bir/birkaç kez bilgi alıyorum	606	9,6
Haftada bir/birkaç kez bilgi alıyorum	214	3,4
Toplam	6323	100

Not: Ort=2.41 SS=1.51 (1) Bu yolla hiç bilgi almadım, (2) Çok nadiren bilgi alıyorum, (3) Senede bir ya da birkaç kez bilgi alıyorum, (4) Senede 6-7 kez bilgi alıyorum, (5) Ayda bir/birkaç kez bilgi alıyorum, (6) Haftada bir/birkaç kez bilgi alıyorum.

Soru 1.b) Mükelleflerin İletişim Yollarından Memnun Olma Derecesi

Mükellef Eğilimleri Anketinin 1b sorusunda katılımcılardan kullandıkları iletişim yollarından memnun olma derecelerini belirtmeleri istenmiştir. Aşağıdaki tablolarda (Bkz: Tablo 8-13) bu soruya verilen cevaplar yer almaktadır. Tablo 8’den de anlaşılacağı gibi mükellefler posta yoluyla kurulan iletişimden memnun görünmemektedirler.

Tablo 8 Mükelleflerin Posta Yoluyla İletişimden Memnuniyet Derecesi

	Sıklık	Geçerli %
Hiç memnun değilim	147	6.8
Memnun değilim	681	31.6
Ne memnunum ne memnun değilim	739	34.3
Memnunum	472	21.9
Çok memnunum	113	5.3
Toplam	2152	100

Not: Ort=2.87 SS=1.00 (1) Hiç memnun değilim, (2) Memnun değilim, (3) Ne memnunum, ne memnun değilim, (4) Memnunum, (5) Çok memnunum

Mükelleflerin faks yoluyla iletişimden ne derece memnun oldukları incelendiğinde ise, %76.3 gibi büyük bir çoğunluğun bu soruyu cevapsız bıraktıkları görülmektedir. Tablo 9’dan da anlaşılacağı gibi, mükelleflerin çoğunluğu bu iletişim kanalından da memnun olmadıklarını ifade etmişlerdir.

Tablo 9 Mükelleflerin Faks Yoluyla İletişimden Memnuniyet Derecesi

	Sıklık	Geçerli %
Hiç memnun değilim	118	7,9
Memnun değilim	578	38.6
Ne memnunum ne memnun değilim	323	21.6
Memnunum	340	22.7
Çok memnunum	139	9.3
Toplam	1498	100

Not: Ort=2.87 SS=1.13 (1) Hiç memnun değilim, (2) Memnun değilim, (3) Ne memnunum, ne memnun değilim, (4) Memnunum, (5) Çok memnunum

Tablo 10 *Mükelleflerin E-Posta Yoluyla İletişimden Memnuniyet Derecesi*

	Sıklık	Geçerli %
Hiç memnun değilim	130	7,7
Memnun değilim	515	30,4
Ne memnunum ne memnun değilim	357	21,1
Memnunum	433	25,6
Çok memnunum	258	15,2
Toplam	1693	100

Not: Ort=3.10 SS=1.21 (1) Hiç memnun değilim, (2) Memnun değilim, (3) Ne memnunum, ne memnun değilim, (4) Memnunum, (5) Çok memnunum

Tablo 10'da mükelleflerin e-posta yoluyla iletişimden memnun olma dereceleri gösterilmektedir. Mükelleflerin %73.2'si bu soruyu cevapsız bırakmışlardır. Memnuniyet dereceleri incelendiğinde ise, mükelleflerin bir kısmının e-posta yoluyla iletişimden memnun olduklarını ifade ederken, diğer bir kısmının ise bu iletişim yolundan memnun olmadıklarını belirttikleri göze çarpmaktadır.

Tablo 11'de katılımcıların broşür ve rehber yoluyla iletişimden memnun olma dereceleri gösterilmektedir. Katılımcıların %65.7'si bu soruyu cevapsız bırakmıştır. Tablo 11'den de anlaşılacağı gibi, mükelleflerin büyük bir çoğunluğu bu yolla sağlanan iletişimden memnun olmadıklarını belirtmişlerdir.

Tablo 11 *Mükelleflerin Broşür ve Rehber Yoluyla İletişimden Memnuniyet Dereceleri*

	Sıklık	Geçerli %
Hiç memnun değilim	159	7,3
Memnun değilim	748	34,5
Ne memnunum ne memnun değilim	655	30,2
Memnunum	494	22,8
Çok memnunum	112	5,2
Toplam	2168	100

Not: Ort=2.84 SS=1.02 (1) Hiç memnun değilim, (2) Memnun değilim, (3) Ne memnunum, ne memnun değilim, (4) Memnunum, (5) Çok memnunum

Tablo 12'de katılımcıların görsel/yazılı medya aracılığıyla iletişimden memnuniyet dereceleri gösterilmiştir. Katılımcıların %44.9'u bu soruyu cevapsız bırakmıştır. Tablo 12'de görüldüğü gibi, mükellefler diğer iletişim yollarına nazaran bu yolla sağlanan iletişimden daha memnundurlar.

Tablo 12 Mükelleflerin Görsel/Yazılı Medya Yoluyla İletişimden Memnuniyet Dereceleri

	Sıklık	Geçerli %
Hiç memnun değilim	257	7,4
Memnun değilim	816	23,4
Ne memnunum ne memnun değilim	1068	30,7
Memnunum	1135	32,6
Çok memnunum	207	5,9
Toplam	3483	100

Not: Ort=3.06 SS=1.04 (1) Hiç memnun değilim, (2) Memnun değilim, (3) Ne memnunum, ne memnun değilim, (4) Memnunum, (5) Çok memnunum

Tablo 13’de katılımcıların vergi dairesindeki görevlilerle yüz yüze iletişimden memnuniyet dereceleri gösterilmektedir. Mükelleflerin %43.3’ü bu soruyu cevapsız bırakırken, çoğunluğun bu iletişim yolundan memnun oldukları görülmektedir.

Tablo 13 Mükelleflerin Vergi Dairelerindeki Görevlilerle Yüz Yüze İletişimlerinden Memnuniyet Dereceleri

	Sıklık	Geçerli %
Hiç memnun değilim	261	7,3
Memnun değilim	691	19,3
Ne memnunum ne memnun değilim	1176	32,8
Memnunum	1127	31,4
Çok memnunum	330	9,2
Toplam	3585	100

Not: Ort=3.16 SS=1.07 (1) Hiç memnun değilim, (2) Memnun değilim, (3) Ne memnunum, ne memnun değilim, (4) Memnunum, (5) Çok memnunum

Soru 2. Vergilendirme ile İlgili Bilgilerin Mükelleflere Cep Telefonu Mesajı İle Gönderilmesi

a) Mükellef Eğilimleri Anketi’nin ikinci sorusunun a bölümünde katılımcılara

“Vergilendirme ile ilgili bilgilerin (beyanname verme ve ödeme tarihleri, yayımlanan tebliğ ve sirküler vb.) size cep telefonu mesajı ile gönderilmesini ister misiniz?” sorusu sorulmuştur. Bu soruya verilen cevaplar Tablo 14’de yer almaktadır. Katılımcıların %2’si bu soruyu

cevapsız bırakmışlardır. Tablo 14'den de anlaşılacağı gibi, mükelleflerin büyük bir çoğunluğu vergilendirme ile ilgili bilgilerin kendilerine cep telefonu aracılığı ile gönderilmesini istemektedirler.

Tablo 14 *Mükelleflerin Vergilendirme ile İlgili Bilgilerin Kendilerine Cep Telefonu Mesajı ile Gönderilmesi ile İlgili Düşünceleri*

	Sıklık	Geçerli %
Evet istiyorum	3796	61,3
Hayır istemiyorum	1534	24,8
Kararsızım	866	14,0
Toplam	6196	100

Not: Ort=1.53, SS=.73 (1) Evet , (2) Hayır, (3) Kararsızım

b) Mükellef Eğilimleri Anketi'nin ikinci sorusunun b bölümünde katılımcılara **"Vergilendirme ile ilgili bilgiler cep telefonu mesajı ile gönderilse, sizce ne kadar faydalı olur?"** sorusu yöneltilmiştir. Katılımcıların bu soruya verdikleri cevaplar Tablo 15'de yer almaktadır. Katılımcıların %7.1'i bu soruyu cevapsız bırakmışlardır. Tablo 15'den de anlaşılacağı gibi, katılımcıların büyük bir çoğunluğu vergilendirme ile ilgili bilgilerin kendilerine cep telefonu mesajı ile gönderilmesinin faydalı olacağını düşünmektedirler.

Tablo 15 *Mükelleflerin Vergilendirme ile İlgili Bilgilerin Cep Telefonu Mesajı ile Gönderilmesinin Ne Kadar Faydalı Olacağı Konusundaki Düşünceleri*

	Sıklık	Geçerli %
Faydalı olmaz	1278	21,8
Faydalı olur	2931	49,9
Çok faydalı olur	1664	28,3
Toplam	5873	100

Not: Ort=2.07, SS=.71 (1) Faydalı olmaz, (2) Faydalı olur, (3) Çok faydalı olur

Soru 3. Gelir İdaresi Başkanlığı’ndan Alınan Bilgilerin Mükellefin İhtiyacını Karşılama Oranı

Mükellef Eğilimleri Anketinin üçüncü sorusu olarak katılımcılara “Gelir İdaresi Başkanlığı’ndan çeşitli yollarla almakta olduğunuz bilgilerin, ihtiyacınızı genel olarak ne ölçüde karşıladığını belirtiniz” sorusu yöneltilmiştir. Bu soruya verilen cevapların dağılımı Tablo 16’da görülmektedir. Katılımcıların %16.7’si bu soruyu cevapsız bırakmışlardır. Tablo 16’da yer alan dağılım incelendiğinde Gelir İdaresi Başkanlığı’ndan çeşitli yollarla alınan bilgilerin mükellef ihtiyaçlarını karşılamada yetersiz kaldığı görülmektedir.

Tablo 16 Gelir İdaresi Başkanlığı’nca Sağlanan Bilgilerin, Mükellef İhtiyaçlarını Ne Ölçüde Karşıladığı

	Sıklık	Geçerli %
Hiç karşılamıyor	857	16,3
Kısmen karşılıyor	3829	72,7
Tamamen karşılıyor	578	11,0
Toplam	5264	100

Not: Ort=1.95, SS=.52 (1) Hiç karşılamıyor, (2) Kısmen karşılıyor (3) Tamamen karşılıyor

Soru 4. Mükelleflerin Alo Maliye Hattından Haberdar Olup Olmama Oranı

Tablo 17 Mükelleflerin Alo Maliye Hattından Haberdar Olma Yüzdeleri

	Sıklık	%
Evet haberdarım	2520	40,4
Hayır haberdar değilim	3714	59,6
Toplam	6234	100

Not: Ort=1.60, SS=.49 (1) Evet haberdarım, (2) Hayır haberdar değilim

Mükellef Eğilimleri Anketinin dördüncü sorusunda katılımcılara “Gelir İdaresi Başkanlığı’nın bir hizmeti olan Alo Maliye hattından (tel. no 189) haberdar mısınız?” sorusu yöneltilmiştir. Katılımcıların bu soruya verdikleri cevaplar Tablo 17’de görülmektedir. Katılımcıların %1.4’ü bu soruyu cevapsız bırakmışlardır. Tablo 17’den de anlaşılacağı gibi, mükelleflerin büyük bir çoğunluğu Alo Maliye hattından haberdar değildir.

Soru 5. Mükelleflerin Alo Maliye Hattına Başvuru Amacı

Tablo 18 Mükelleflerin *Alo Maliye Hattına Şikayet ve İhbar Amaçlı Başvuru Oranları*

	Sıklık	Geçerli %
0	1826	74,0
1	357	14,5
2	167	6,8
3	76	3,1
4+	41	1,7
Toplam	2467	100

Not: Ort=1.44, SS=.88 (1) 0 kez, (2) 1 kez , (3) 2 kez, (4) 3 kez, (5) 4 kez ve üstü

a) Mükellef Eğilimleri Anketinin 5. sorusunun a bölümünde mükelleflerin Alo Maliye Hattı'na başvuru amaçlarını öğrenebilmek için, katılımcılara **"Alo Maliye hattına daha önce kaç kez şikayet ve ihbar amaçlı başvurduunuz?"** sorusu yöneltilmiştir. Katılımcıların bu soruya verdikleri yanıtların dağılımı Tablo 18'de yer almaktadır. Ankete katılan mükelleflerin %61'i bu soruyu cevapsız bırakmıştır. Tablo 18'den de anlaşılacağı gibi mükelleflerin Alo Maliye Hattına şikayet ve ihbar amaçlı başvurma oranları oldukça düşüktür.

b) Mükellef Eğilimi Anketi'nin beşinci sorusunun b bölümünde katılımcıların Alo Maliye hattına bilgi edinme amaçlı başvurma oranlarını öğrenebilmek amacı ile **"Alo Maliye hattına daha önce kaç kez bilgi edinme amaçlı başvurduunuz?"** sorusu yöneltilmiştir. Katılımcıların bu soruya verdikleri yanıtların dağılımı Tablo 19'da yer almaktadır. Ankete katılan mükelleflerin %61.2'si bu soruyu cevapsız bırakmıştır. Tablo 19'dan da anlaşılacağı gibi Alo Maliye Hattına bilgi edinme amaçlı başvuran mükelleflerin oranı oldukça düşüktür.

Tablo 19 Mükelleflerin Alo Maliye Hattına Bilgi Edinme Amaçlı Başvuru Oranları

	Sıklık	Geçerli %
0	1385	56,5
1	421	17,2
2	300	12,2
3	153	6,2
4+	192	7,8
Toplam	2451	100

Not: Ort=1.92, SS=1.28 (1) 0 kez, (2) 1 kez, (3) 2 kez, (4) 3 kez, (5) 4 kez ve üstü

Soru 6. Mükelleflerin Alo Maliye Hattından Aldıkları Hizmetin Yeterli Olup Olmadığı

Tablo 20 Mükelleflerin Alo Maliye Hattından Aldıkları Hizmetlerin Yeterliliğine Dair Görüşlerinin Dağılımı

	Sıklık	Geçerli %
Hiç yeterli bulmuyorum	118	6,2
Yetersiz buluyorum	320	16,7
Az yeterli buluyorum	616	32,2
Yeterli buluyorum	809	42,2
Tamamen yeterli buluyorum	53	2,8
Toplam	1916	100

Not: Ort=3.19, SS=.96 (1) Hiç yeterli bulmuyorum, (2) Yetersiz buluyorum, (3) Az yeterli buluyorum, (4) Yeterli buluyorum, (5) Tamamen yeterli buluyorum

Mükellef Eğilimleri Anketi’nin altıncı sorusunda mükelleflerin Alo Maliye Hattından aldıkları hizmeti yeterli bulup bulmadıklarını öğrenebilmek amacıyla, katılımcılara **“Alo Maliye hattından aldığınız hizmeti yeterli buluyor musunuz?”** sorusu yöneltilmiştir. Bu soruya verilen yanıtlar Tablo 20’de yer almaktadır. Mükelleflerin %69.7’si bu soruyu cevapsız bırakırken, Alo Maliye hattından yararlanan mükelleflerin yarısından fazlasının bu hizmeti yeterli buldukları görülmektedir.

Soru 7. Gelir İdaresi Başkanlığı'nın İnternet Sitesinin Kullanım Sıklığı

Mükellef Eğilimleri Anketinin 7. sorusunda katılımcılara, Gelir İdaresi Başkanlığı'nın internet sitesinin ne kadar sıklıkla kullanıldığını öğrenebilmek amacı ile www.gib.gov.tr'yi hangi sıklıkla ziyaret ettikleri sorulmuştur. Katılımcıların bu soruya verdikleri yanıtların dağılımı Tablo 21'de görülmektedir. Ankete katılan mükelleflerin %4.2'si bu soruyu cevapsız bırakmıştır. Tablo 21'de yer alan bulgular, internet sitesinin mükellefler tarafından Gelir İdaresi Başkanlığı'nın hedeflediği ölçüde kullanılmadığını göstermektedir.

Tablo 21 Mükelleflerin Gelir İdaresi Başkanlığı'nın İnternet Sitesini Ziyaret Etme Sıklıkları

	Sıklık	Geçerli %
Kullanmıyorum	4454	73,5
Bir kere ziyaret ettim	479	7,9
Birkaç kez ziyaret ettim	683	11,3
Oldukça sık ziyaret ediyorum (ayda birkaç kez)	276	4,6
Sıklıkla ziyaret ediyorum (haftada birkaç kez)	165	2,7
Toplam	6057	100

Not: Ort=1.55, SS=1.04 (1) Kullanmıyorum, (2) Bir kere ziyaret ettim, (3) Birkaç kez ziyaret ettim (4) Oldukça sık ziyaret ediyorum (ayda birkaç kez) (5) Sıklıkla ziyaret ediyorum (haftada birkaç kez)

Soru 8. Gelir İdaresi Başkanlığı'nın İnternet Sitesinin Etkliliği

Tablo 22 Mükelleflerin Gelir İdaresi Başkanlığı'nın İnternet Sitesindeki Bilgileri Bulup Bulamadıklarına Dair Verdikleri Yanıtların Dağılımı

	Sıklık	Geçerli %
Hiçbir zaman bulamıyorum	28	2,0
Çok nadiren bulabiliyorum	293	20,5
Bazen bulabiliyorum	493	34,5
Genellikle bulabiliyorum	537	37,5
Her zaman bulabiliyorum	80	5,6
Toplam	1431	100

Not: Ort= 3.24, SS=.91 (1) Hiçbir zaman bulamıyorum, (2) Çok nadiren bulabiliyorum, (3) Bazen bulabiliyorum, (4) Genellikle bulabiliyorum, (5) Her zaman bulabiliyorum

Mükellef Eğilimleri Anketinin 8. sorusunda katılımcılara, Gelir İdaresi Başkanlığı’nın İnternet sitesinin etkinliğini saptamak amacı ile, sitede aradıkları bilgileri bulup bulamadıkları sorulmuştur. Katılımcıların bu soruya verdikleri yanıtların dağılımı Tablo 22’de görülmektedir. Katılımcıların büyük çoğunluğu (%77.4) internet sitesini sıklıkla kullanmadığından bu soruyu cevapsız bırakmıştır. Tablo 22’deki dağılımdan da anlaşılacağı gibi, internet sitesinin içeriği yeterince bilgi barındırsa dahi, bu bilgiler mükelleflere ulaşmadığından beklenen etkiye sahip olamamaktadır.

Soru 9. Gelir İdaresi Başkanlığı’nın İnternet Sitesinin Hızı

Mükellef Eğilimleri Anketinin 9. sorusunda katılımcılara Gelir İdaresi Başkanlığı’nın internet sitesinin kullanım kolaylığını belirlemek amacı ile, internet sitesinin hızından memnun olup olmadıkları sorulmuştur. Katılımcıların bu soruya verdikleri yanıtların dağılımı Tablo 23’de görülmektedir. Katılımcıların büyük çoğunluğu (%77.3) internet sitesini sıklıkla kullanmadığından bu soruyu cevapsız bırakmıştır. Tablo 23’de yer alan bulgulardan hareketle, Gelir İdaresi Başkanlığı’nın internet sitesinde yapacağı kimi düzenlemelerin sitenin hızını artırarak, kullanıcıların memnuniyet derecesini arttırabileceği görülmektedir.

Tablo 23 *Mükelleflerin Gelir İdaresi Başkanlığı’nın İnternet Sitesinin Hızından Memnuniyet Dereceleri*

	Sıklık	Geçerli %
Hiç memnun değilim	31	2,2
Memnun değilim	221	15,4
Kısmen memnunum	728	50,8
Oldukça memnunum	384	26,8
Çok memnunum	70	4,9
Toplam	1434	100

Not: Ort=3.17, SS=.82 (1) Hiç memnun değilim, (2) Memnun değilim, (3) Kısmen memnunum, (4) Oldukça memnunum (5) Çok memnunum

Soru 10. Gelir İdaresi Başkanlığı'nın İnternet Sitesinin Kullanım Kolaylığı

Tablo 24 *Mükelleflerin Gelir İdaresi Başkanlığı'nın İnternet Sitesinin Kullanım Kolaylığı Hakkındaki Düşüncelerinin Dağılımı*

	Sıklık	Geçerli %
Kullanımı çok zor	17	1,2
Kullanımı zor	183	12,8
Kullanımı ne kolay ne de zor	718	50,2
Kullanımı oldukça kolay	410	28,7
Kullanımı çok kolay	103	7,2
Toplam	1431	100

Not: Ort=3.28, SS=.82 (1) Kullanımı çok zor, (2) Kullanımı zor, (3) Kullanımı ne kolay ne de zor, (4) Kullanımı oldukça kolay, (5) Kullanımı çok kolay

Mükellef Eğilimleri Anketi'nin 10. sorusunda, Gelir İdaresi Başkanlığı'nın internet sitesinin kullanım kolaylığı sorulmaktadır. Katılımcıların bu soruya verdikleri yanıtların dağılımı Tablo 24'de görülmektedir. Katılımcıların büyük çoğunluğu (%77.4) internet sitesini kullanmadığından bu soruyu cevapsız bırakmışlardır.

Soru 11. Vergilendirme ile İlgili Medyada Yer Alan Haberlerin Mükellefler Tarafından İzlenme Sıklığı

Mükellef Eğilimleri Anketi'nin 11. sorusunda medya yolu ile vergilendirme ile ilgili haberlerin mükelleflere ne derece ulaştığını saptamak amacı ile katılımcılara Gelir İdaresi Başkanlığı'nın vergilendirme ile ilgili medyada yer alan haberlerini izleyip izlemedikleri sorulmuştur. Katılımcıların bu soruya verdikleri yanıtların dağılımı Tablo 25'de görülmektedir. Katılımcıların %12.1'i bu soruyu cevapsız bırakmıştır. Bu soruya verilen yanıtların dağılımı incelendiğinde, mükelleflerin neredeyse yarısının medyada yer alan vergilendirme ile ilgili haberleri izlemedikleri görülmektedir. Tablo 25'de yer alan bulgular Gelir İdaresi Başkanlığı'nın medya kanallarını yeterince etkili kullanmadığının bir göstergesi olarak yorumlanabilir.

Tablo 25 *Mükelleflerin Gelir İdaresi Başkanlığı’nın Vergilendirme ile İlgili Medyada Yer Alan Haberlerini İzleme Sıklıkları*

	Sıklık	Geçerli %
Hiç izlemiyorum	546	9,8
Çok nadir olarak izliyorum	2241	40,3
Genellikle izliyorum	1994	35,9
Hemen hemen her zaman izliyorum	607	10,9
Her zaman izliyorum	172	3,1
Toplam	5560	100

Not: Ort=2.57 SS=.92 (1) Hiç izlemiyorum, (2) Çok nadir olarak izliyorum, (3) Genellikle izliyorum, (4) Hemen hemen her zaman izliyorum, (5) Her zaman izliyorum

Soru 12. Mükelleflerin Vergi Dairelerinden Memnuniyet Derecesi

Mükellef Eğilimleri Anketi’nin 12. sorusunda katılımcılara vergi dairelerinden genel olarak ne ölçüde memnun oldukları sorulmuştur. Katılımcıların bu soruya verdikleri yanıtların dağılımı Tablo 26’da görülmektedir. Katılımcıların %4.3’ü bu soruyu cevapsız bırakmışlardır. Tablo 26’daki bulgulardan hareketle mükelleflerin vergi dairelerinden çok şikayetçi olmadıkları söylenebilir. Ancak katılımcıların yarısından fazlasının vergi dairelerinden kısmi olarak memnun olduklarını beyan ettikleri düşünülürse, vergi dairelerinde gerçekleştirilecek bazı değişikliklerin mükelleflerin memnuniyet derecelerini arttırabileceğini söylemek de mümkündür.

Tablo 26 *Mükelleflerin Vergi Dairelerinden Memnuniyet Dereceleri*

	Sıklık	Geçerli %
Hiç memnun değilim	216	3,6
Memnun değilim	1214	20,1
Kısmen memnunum	3445	56,9
Oldukça memnunum	1179	19,5
Çok memnunum	0	0
Toplam	6054	100

Not: Ort=2.92, SS=.73 (1) Hiç memnun değilim, (2) Memnun değilim, (3) Ne memnunum, ne memnun değilim, (4) Memnunum, (5) Çok memnunum

Soru 13.a. Mükelleflerin Seçme Şansı Verilse Vergi Dairelerini Değiştirmek İsteyip İstemeyecekleri

Tablo 27 *Mükelleflerin Seçme İmkanları Olsa, Bağlı Buldukları Vergi Dairesini Değiştirmek İsteyip İstemeyecekleri Yönündeki Düşüncelerinin Dağılımı*

	Sıklık	Geçerli %
Evet değiştirmek isterim	1109	18,1
Hayır değiştirmek istemem	2609	42,5
Fark etmiyor	2422	39,4
Toplam	6140	100

Not: Ort=2.21 SS=.73 (1) Evet değiştirmek isterim, (2) Hayır değiştirmek istemem, (3) Fark etmiyor

Mükellef Eğilimleri Anketi'nin 13. sorusunun a şıkında katılımcılara seçme şansları olsa vergi dairelerini değiştirmek isteyip istemeyecekleri sorulmuştur. Katılımcıların bu soruya verdikleri yanıtların dağılımı Tablo 27'de görülmektedir. Katılımcıların %2.9'u bu soruyu cevapsız bırakmışlardır. Tablo 27'de, bu soruya verilen yanıtların dağılımı incelendiğinde katılımcıların yarıya yakınının seçme şansları olsa dahi vergi dairelerini değiştirmek istemeyeceği görülmektedir.

Soru 13.b. Mükelleflerin Vergi Dairelerini Değiştirmek İsteme Sebepleri

Tablo 28 *Mükelleflerin Vergi Dairelerini Değiştirmek İsteme Sebepleri*

	Sıklık	Geçerli %
Personel davranışı	278	55,6
Vergi dairesinin fiziki durumu	26	5,2
Personel yetersizliği	157	31,4
Ulaşım zorluğu	35	7,0
Diğer	4	0,8
Toplam	500	100

Not: Ort=1.92, SS=1.10 (1) Personel davranışı, (2) Vergi dairesinin fiziki durumu, (3) Personel yetersizliği, (4) Ulaşım zorluğu, (5) Diğer

Mükellef Eğilimleri Anketi’nin 13. sorusunun b şikkında ise, vergi dairelerinde yaşanan temel sorunları ortaya koymak üzere, seçme şansları olsa vergi dairelerini değiştireceklerini beyan eden katılımcılara, vergi dairelerini değiştirmek isteme sebepleri sorulmaktadır. Katılımcıların bu soruya verdikleri yanıtların dağılımı Tablo 28’de görülmektedir. Katılımcıların %92.1 gibi büyük bir çoğunluğu bu soruyu cevapsız bırakmışlardır. Tablo 28’den de anlaşılacağı gibi, vergi dairelerinde çalışan personel, davranış konusunda eğitime tabii tutulur ve personel yetersizliğinin önüne geçilirse mükelleflerin çoğunun vergi dairelerinden memnuniyetinin arttırılabileceğini söylemek mümkündür.

Soru 14. Mükelleflerin Gelir İdaresi Başkanlığı’nın Hizmetlerinden Memnuniyet Derecesi

Mükellef Eğilimleri Anketi’nin 14. sorusunda katılımcıların Gelir İdaresi Başkanlığı’nın hizmetlerinden memnuniyet derecelerini ölçmek amacı ile, Gelir İdaresi Başkanlığı’nın hizmetlerinden genel olarak ne ölçüde memnun oldukları sorulmaktadır. Katılımcıların bu soruya verdikleri yanıtların dağılımı Tablo 29’da görülmektedir. Katılımcıların %3.1’i bu soruyu cevapsız bırakmıştır. Tablo 29’daki dağılım incelendiğinde, katılımcıların yarısından fazlasının sunulan hizmetlerden kısmen memnun olduklarını belirttikleri görülmektedir. Bu durumda, Gelir İdaresi Başkanlığı tarafından sunulan hizmetlerde uygulanacak kimi değişikliklerin bu memnuniyet derecesini arttırılabileceğini söylemek mümkündür.

Tablo 29 Mükelleflerin Gelir İdaresi Başkanlığı’nın Hizmetlerinden Memnuniyet Dereceleri

	Sıklık	Geçerli %
Hiç memnun değilim	322	5,3
Memnun değilim	1073	17,5
Kısmen memnunum	3393	55,4
Oldukça memnunum	1232	20,1
Çok memnunum	107	1,7
Toplam	6127	100

Not: Ort =2.96 SS=.81 (1) Hiç memnun değilim, (2) Memnun değilim, (3) Ne memnunum, ne memnun değilim, (4) Memnunum, (5) Çok memnunum

4.2.2 Bölüm II

Mükellef Eğilimleri Anketinin ikinci bölümü 47 sorudan oluşmaktadır. Bu bölümün amacı mükelleflerin vergiye yönelik tutumlarını ölçebilmektir. Bu amaçla mükelleflere, vergi ile ilgili oluşacak değişik durumlarda nasıl davranacakları ya da tutumlarının ne olacağına dair çeşitli ifadeler yöneltilmiş ve onlardan verilen 5’li likert tipi ölçekte kendilerine en uygun yanıtı belirtmeleri istenmiştir. 15 ile 61. sorular arasında kullanılan cevap skalası aşağıdaki gibidir.

1	2	3	4	5
Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Ne katılıyorum ne katılmıyorum	Katılıyorum	Tamamen katılıyorum

Soru 15. Mükelleflerin Vergi Sistemindeki Değişikliklerin Takibine Yönelik Düşünceleri

Tablo 30 Vergi Sistemindeki Değişiklikler Kolaylıkla Takip Edilebilmektedir İfadesine Verilen Yanıtların Dağılımı

	Sıklık	Geçerli %
Kesinlikle katılmıyorum	1479	23,6
Katılmıyorum	1784	28,5
Ne katılıyorum ne katılmıyorum	1659	26,5
Katılıyorum	1077	17,2
Tamamen katılıyorum	269	4,3
Toplam	6268	100

Not: Ort= 2.50 SS=1.15 (1) Kesinlikle katılmıyorum, (2) Katılmıyorum, (3) Ne katılıyorum ne katılmıyorum, (4) Katılıyorum, (5) Tamamen katılıyorum

Mükellef Eğilimleri Anketi’nin 15. sorusunda, mükelleflerin vergi sistemindeki değişikliklere yönelik tutumlarını öğrenebilmek amacıyla, katılımcılara **“Vergi sistemindeki değişiklikler kolaylıkla takip edilebilmektedir”** ifadesi yöneltilmiş ve onlardan bu ifadeye katılıp katılmadıklarını belirtmeleri istenmiştir. Katılımcıların bu soruya verdikleri cevapların dağılımı Tablo 30’da görülmektedir. Bu soruyu cevapsız bırakan mükelleflerin oranı %0.9’dur. Tablo 30’da yer alan bulgulardan da

anlaşılacağı gibi, mükelleflerin büyük bir çoğunluğu vergi sistemindeki değişikliklerin kolaylıkla takip edilemediğini düşünmektedirler.

Soru 16. Mükelleflerin Vergi İle İlgili Denetimlere Yönelik Düşünceleri

Mükellef Eğilimleri Anketi’nin 16. sorusunda mükelleflerin vergi denetimi ile ilgili düşüncelerini öğrenebilmek amacıyla **“Vergi verip vermediğim ilgililer tarafından yeterince denetlenmemektedir”** ifadesi yer almaktadır. Bu ifadeye verilen yanıtların dağılımı Tablo 31’de gösterilmektedir. Katılımcıların %0.9’u bu soruyu cevapsız bırakmışlardır. Tablo 31’den de anlaşılacağı gibi, mükelleflerin yarısından fazlası ilgililer tarafından yeterince denetlendiklerini düşünmektedirler.

Tablo 31 Vergi Verip Vermediğim İlgililer Tarafından Yeterince Denetlenmemektedir İfadesine Verilen Yanıtların Dağılımı

	Sıklık	Geçerli %
Kesinlikle katılmıyorum	1404	22,4
Katılmıyorum	1936	30,9
Ne katılıyorum ne katılmıyorum	1206	19,2
Katılıyorum	1268	20,2
Tamamen katılıyorum	455	7,3
Toplam	6269	100

Not: Ort=2.59 SS=1.24 (1) Kesinlikle katılmıyorum, (2) Katılmıyorum, (3) Ne katılıyorum ne katılmıyorum, (4) Katılıyorum, (5) Tamamen katılıyorum

Soru 17. Mükelleflerin Ödedikleri Vergilerin Kullanıldığı Alanların Takibi Konusundaki Düşünceleri

Mükellef Eğilimleri Anketi’nin 17. sorusunda mükelleflerin ödedikleri vergilerin kullanıldığı alanlar ile ilgili tutumlarını öğrenebilmek için **“Ödenen vergilerin hangi oranda nerelere harcandığını takip etmek mümkün olmamaktadır”** ifadesine yer verilmiştir. Bu ifadeye verilen yanıtların dağılımı Tablo 32’de gösterilmektedir. Tablo 32’den de anlaşılacağı gibi, mükelleflerin çoğu ödedikleri vergilerin hangi oranlarda nerelere harcandığını takip etmenin mümkün olmadığını belirtmişlerdir.

Tablo 32 *Ödenen Vergilerin Hangi Oranda Nerelere Harcandığını Takip Etmek Mümkün Olmamaktadır İfadesine Verilen Yanıtların Dağılımı*

	Sıklık	Geçerli %
Kesinlikle katılmıyorum	204	3,3
Katılmıyorum	517	8,2
Ne katılıyorum ne katılmıyorum	1436	22,9
Katılıyorum	2966	47,3
Tamamen katılıyorum	1147	18,3
Toplam	6270	100

Not: Ort=3.69 SS=.97 (1) Kesinlikle katılmıyorum, (2) Katılmıyorum, (3) Ne katılıyorum ne katılmıyorum, (4) Katılıyorum, (5) Tamamen katılıyorum

Soru 18. Mükelleflerin Vergi ile İlgili Kanunlara Yönelik Düşünceleri

Mükellef Eğilimleri Anketi'nin 18. sorusunda mükelleflerin vergi ile ilgili kanunlara yönelik tutumlarını öğrenebilmek için "**Vergi ile ilgili kanunlar yeterince anlaşılır ve açık değildir**" ifadesine yer verilmiştir. Bu ifadeye verilen yanıtların dağılımı Tablo 33'de gösterilmektedir. Katılımcıların %0.9'u bu soruyu cevapsız bırakmıştır. Tablo 33'deki sonuçlardan da anlaşılacağı gibi, mükelleflerin çoğu vergi ile ilgili kanunların yeterince açık ve anlaşılır olmadığını düşünmektedir

Tablo 33 *Vergi ile İlgili Kanunlar Yeterince Anlaşılır ve Açık Değildir İfadesine Verilen Yanıtların Dağılımı*

	Sıklık	Geçerli %
Kesinlikle katılmıyorum	169	2,7
Katılmıyorum	541	8,6
Ne katılıyorum ne katılmıyorum	1292	20,6
Katılıyorum	2983	47,6
Tamamen katılıyorum	1282	20,5
Toplam	6267	100

Not: Ort=3.74 SS=.97 (1) Kesinlikle katılmıyorum, (2) Katılmıyorum, (3) Ne katılıyorum ne katılmıyorum, (4) Katılıyorum, (5) Tamamen katılıyorum

Soru 19. Mükelleflerin Türkiye’deki Vergi Türlerine Yönelik Düşünceleri

Tablo 34 Türkiye’de Gereğinden Fazla Vergi Türü Olduğunu Düşünüyorum İfadesine Verilen Yanıtların Dağılımı

	Sıklık	Geçerli %
Kesinlikle katılmıyorum	168	2,7
Katılmıyorum	305	4,9
Ne katılıyorum ne katılmıyorum	775	12,5
Katılıyorum	2492	40,1
Tamamen katılıyorum	2477	39,8
Toplam	6217	100

Not: Ort=4.09 SS=.98 (1) Kesinlikle katılmıyorum, (2) Katılmıyorum, (3) Ne katılıyorum ne katılmıyorum, (4) Katılıyorum, (5) Tamamen katılıyorum

Mükellef Eğilimleri Anketi’nin 19. sorusunda mükelleflerin Türkiye’deki vergi türlerine yönelik tutumlarını öğrenebilmek için **“Türkiye’de gereğinden fazla vergi türü olduğunu düşünüyorum”** ifadesine yer verilmiştir. Bu ifadeye verilen yanıtların dağılımı Tablo 34’de gösterilmektedir. Katılımcıların %1.7’si bu soruyu cevapsız bırakmıştır. Tablo 34’de yer alan sonuçlardan da anlaşılacağı gibi, mükelleflerin büyük bir çoğunluğu Türkiye’de gereğinden fazla vergi türü olduğunu düşünmektedir.

Soru 20. Mükelleflerin Gelir İdaresi Başkanlığı’nın Şeffaflığına Yönelik Düşünceleri

Tablo 35 Gelir İdaresi Başkanlığı Toplanan Vergilerin Nerelere Harcandığını Açıklamak Konusunda Yeterince Şeffaftır İfadesine Verilen Yanıtların Dağılımı

	Sıklık	Geçerli %
Kesinlikle katılmıyorum	1294	20,7
Katılmıyorum	1475	23,5
Ne katılıyorum ne katılmıyorum	1736	27,7
Katılıyorum	1106	17,7
Tamamen katılıyorum	653	10,4
Toplam	6264	100

Not: Ort=2.74 SS=1.26 (1) Kesinlikle katılmıyorum, (2) Katılmıyorum, (3) Ne katılıyorum ne katılmıyorum, (4) Katılıyorum, (5) Tamamen katılıyorum

Mükellef Eğilimleri Anketi'nin 20. sorusunda mükelleflerin Gelir İdaresi Başkanlığı'nın şeffaflığı konusundaki tutumlarını öğrenebilmek amacıyla "**Gelir İdaresi Başkanlığı toplanan vergilerin nerelere harcandığını açıklamak konusunda yeterince şeffaftır**" ifadesine yer verilmiştir. Bu ifadeye verilen yanıtların dağılımı Tablo 35'de gösterilmektedir. Katılımcıların %0.9'u bu soruyu cevapsız bırakmıştır. Tablo 35'den de anlaşılacağı gibi, mükelleflerin çoğunluğu Gelir İdaresi Başkanlığı'nın toplanan vergilerin nerelere harcandığını açıklamak konusunda yeterince şeffaf olmadığını düşünmektedirler.

Soru 21. Mükelleflerin Gelir İdaresi Başkanlığı'na Yönelik Düşünceleri

Mükellef Eğilimleri Anketi'nin 21. sorusunda mükelleflerin Gelir İdaresi Başkanlığı'na yönelik tutumlarını öğrenebilmek amacıyla "**Gelir İdaresi Başkanlığı yeterince mükellef odaklı davranmamaktadır**" ifadesine yer verilmiştir. Bu ifadeye verilen yanıtların dağılımı Tablo 36'da gösterilmektedir. Katılımcıların %2.6'sı bu soruyu cevapsız bırakmıştır. Tablo 36'daki sonuçlardan da anlaşılacağı gibi, mükelleflerin çoğunluğu Gelir İdaresi Başkanlığı'nın yeterince mükellef odaklı davranmadığını düşünmektedir.

Tablo 36 Gelir İdaresi Başkanlığı Yeterince Mükellef Odaklı Davranmamaktadır İfadesine Verilen Yanıtların Dağılımı

	Sıklık	Geçerli %
Kesinlikle katılmıyorum	331	5,4
Katılmıyorum	1124	18,2
Ne katılıyorum ne katılmıyorum	1482	24,1
Katılıyorum	1970	32,0
Tamamen katılıyorum	1254	20,4
Toplam	6161	100

Not: Ort=3.44 SS=1.16 (1) Kesinlikle katılmıyorum, (2) Katılmıyorum, (3) Ne katılıyorum ne katılmıyorum, (4) Katılıyorum, (5) Tamamen katılıyorum

Soru 22. Mükelleflerin Hükümete Yönelik Düşünceleri

Mükellef Eğilimleri Anketi’nin 22. sorusunda hükümet politikalarının mükelleflerin vergi verme davranışını etkileyip etkilemediğini incelemek amacıyla “Hükümetlerin toplanan vergilerin kullanım alanlarına (eğitim, sağlık, savunma vb.) yönelik izlediği politikalar vergi verme davranışını etkilemektedir” ifadesi yer almaktadır. Bu ifadeye verilen yanıtların dağılımı Tablo 37’de gösterilmektedir. Katılımcıların %1.2’si bu soruyu cevapsız bırakmıştır. Tablo 37’deki sonuçlardan da anlaşılacağı gibi, mükelleflerin çoğunluğu vergi verme davranışlarının hükümetlerin vergilerin kullanıldığı alanlara yönelik izlediği politikalarla etkilendiğini belirtmişlerdir.

Tablo 37 Hükümetlerin Toplanan Vergilerin Kullanım Alanlarına Yönelik İzlediği Politikalar Vergi Verme Davranışını Etkilemektedir İfadesine Verilen Yanıtların Dağılımı

	Sıklık	Geçerli %
Kesinlikle katılmıyorum	218	3,5
Katılmıyorum	631	10,1
Ne katılıyorum ne katılmıyorum	1391	22,3
Katılıyorum	2704	43,3
Tamamen katılıyorum	1300	20,8
Toplam	6244	100

Not: Ort=3.68, SS=1.02(1) Kesinlikle katılmıyorum, (2) Katılmıyorum, (3) Ne katılıyorum ne katılmıyorum, (4) Katılıyorum, (5) Tamamen katılıyorum

Soru 23. Mükelleflerin Vergi Kaçırانların Cezalandırılmasına Yönelik Düşünceleri

Mükellef Eğilimleri Anketi’nin 23. sorusunda mükelleflerin vergi kaçırانlara uygulana cezalara yönelik tutumunu öğrenebilmek amacıyla “Vergi kaçırانların yakalanmaları halinde ceza alma olasılıkları düşüktür” ifadesine yer verilmiştir. Katılımcıların bu ifadeye verdikleri yanıtların dağılımı Tablo 38’de gösterilmektedir. Katılımcıların %2.9’u bu soruyu cevapsız bırakmıştır. Tablo 38’de ki sonuçlardan da anlaşılacağı gibi, mükelleflerin yarısından fazlası vergi kaçırانların yakalanmaları halinde ceza alma olasılıklarının düşük olduğunu düşünmektedir.

Tablo 38 Vergi Kaçırınların Yakalanmaları Halinde Ceza Alma Olasılıkları Düşüktür İfadesine Verilen Yanıtların Dağılımı

	Sıklık	Geçerli %
Kesinlikle katılmıyorum	378	6,2
Katılmıyorum	1326	21,6
Ne katılıyorum ne katılmıyorum	1213	19,8
Katılıyorum	1953	31,8
Tamamen katılıyorum	1269	20,7
Toplam	6139	100

Not: Ort=3.39 SS=1.21 (1) Kesinlikle katılmıyorum, (2) Katılmıyorum, (3) Ne katılıyorum ne katılmıyorum, (4) Katılıyorum, (5) Tamamen katılıyorum

Soru 24. Mükelleflerin Vergi Kaçırınlara Uygulanan Cezaların Caydırıcılığı Konusundaki Düşünceleri

Tablo 39 Vergi Kaçırınlara Yönelik Uygulanan Cezalar Yeterince Caydırıcı Değildir İfadesine Verilen Yanıtların Dağılımı

	Sıklık	Geçerli %
Kesinlikle katılmıyorum	201	3,2
Katılmıyorum	951	15,3
Ne katılıyorum ne katılmıyorum	991	15,9
Katılıyorum	2126	34,2
Tamamen katılıyorum	1955	31,4
Toplam	6224	100

Not: Ort=3.75, SS=1.15 (1) Kesinlikle katılmıyorum, (2) Katılmıyorum, (3) Ne katılıyorum ne katılmıyorum, (4) Katılıyorum, (5) Tamamen katılıyorum

Mükellef Eğilimleri Anketi'nin 24. sorusunda, katılımcılardan vergi kaçırınlara yönelik uygulanan cezaların ne kadar etkili olduğunu düşündüklerini öğrenebilmek amacı ile "**Vergi kaçırınlara yönelik uygulanan cezalar yeterince caydırıcı değildir**" ifadesini değerlendirmeleri istenmiştir. Katılımcıların bu soruya verdikleri yanıtların dağılımı Tablo 39'da görülmektedir. Katılımcıların %1.6'sı bu soruyu cevapsız bırakmışlardır. Yanıtların dağılımı incelendiğinde büyük çoğunluğun bu ifadeye katıldığı görülmektedir. Tablo 39'daki bulgulardan hareketle, vergi kaçırınlara yönelik uygulanan cezaların değiştirilerek daha caydırıcı hale getirilmesi gerektiği söylenebilir.

Soru 25. Mükelleflerin Vergi Ahlakına Yönelik Düşünceleri

Tablo 40 *Bir Tanıdığım Vergi Kaçırırsa Onu Bu Konuda Uyarırım İfadesine Verilen Yanıtların Dağılımı*

	Sıklık	Geçerli %
Kesinlikle katılmıyorum	113	1,8
Katılmıyorum	551	8,9
Ne katılıyorum ne katılmıyorum	1234	19,9
Katılıyorum	2402	38,7
Tamamen katılıyorum	1909	30,7
Toplam	6209	100

Not: Ort=3.88 SS=1.01 (1) Kesinlikle katılmıyorum, (2) Katılmıyorum, (3) Ne katılıyorum ne katılmıyorum, (4) Katılıyorum, (5) Tamamen katılıyorum

Mükellef Eğilimleri Anketi’nin 25. sorusunda, katılımcıların tanıdığı bir kimsenin vergi kaçırması durumunda, bu duruma ne kadar duyarlı olacaklarını ölçmek amacı ile **“Bir tanıdığım vergi kaçırırsa onu bu konuda uyarırım”** ifadesini değerlendirmeleri istenmiştir. Katılımcıların bu soruya verdikleri yanıtların dağılımı Tablo 40’da görülmektedir. Katılımcıların %1.8’i bu soruyu cevapsız bırakmışlardır. Yanıtların dağılımına bakıldığında mükelleflerin büyük çoğunluğunun bu ifadeye katıldıkları görülmektedir. Tablo 40’daki bulgulardan hareketle, mükelleflerin bir tanıdıklarının vergi kaçırması durumunda onu bu konuda uyaracakları ortaya çıkmaktadır.

Soru 26. Mükelleflerin Vergi Yükü Konusundaki Düşünceleri

Mükellef Eğilimleri Anketi’nin 26. sorusunda, katılımcıların vergi oranlarına yönelik görüşlerini belirleyebilmek amacı ile, **“Vergi oranlarında meydana gelen artışlar vergi kaçırmaı teşvik etmektedir”** ifadesini değerlendirmeleri istenmiştir. Katılımcıların bu soruya verdikleri yanıtların dağılımı Tablo 41’de görülmektedir. Katılımcıların %0.7’si bu soruyu cevapsız bırakmışlardır. Büyük bir çoğunluk ise bu ifadeye katıldığını belirtmiştir. Tablo 41’deki bu bulgulara dayanarak, vergi oranlarında meydana gelen artışların mükellefler tarafından vergi kaçırmaı için bir teşvik olarak görüldüğü söylenebilir. Dolayısıyla vergi oranlarında yapılacak artışlar mutlaka gerekli açıklamalar eşliğinde ve önceden mükelleflere duyurulmalıdır.

Tablo 41 Vergi Oranlarında Meydana Gelen Artışlar
Vergi Kaçırma Teşvik Etmektedir İfadesine Verilen Yanıtların Dağılımı

	Sıklık	Geçerli %
Kesinlikle katılmıyorum	124	2,0
Katılmıyorum	402	6,4
Ne katılıyorum ne katılmıyorum	976	15,5
Katılıyorum	2952	47,0
Tamamen katılıyorum	1827	29,1
Toplam	6281	100

Not: Ort=3.95 SS=.94(1) Kesinlikle katılmıyorum, (2) Katılmıyorum, (3) Ne katılıyorum ne katılmıyorum, (4) Katılıyorum, (5) Tamamen katılıyorum

Soru 27. Mükelleflerin Cezalarda Uygulanan İndirimler Konusundaki Düşünceleri

Mükellef Eğilimleri Anketi'nin 27. sorusunda, katılımcıların belli yöntemler ile cezalarda uygulanan indirimler konusundaki düşüncelerini öğrenebilmek amacı ile, **"Uzlaşma ve benzeri yöntemlerle cezalarda uygulanan indirimler vergi kaçırma teşvik etmektedir"** ifadesini değerlendirmeleri istenmiştir. Katılımcıların bu soruya verdikleri yanıtların dağılımı Tablo 42'de görülmektedir. Katılımcıların %1'i bu soruyu cevapsız bırakmıştır. Tablo 42'deki dağılım incelendiğinde mükelleflerin çoğunluğunun bu ifadeye katıldıkları görülmektedir. Bu bulgulardan hareketle, belli yöntemler kullanılarak cezalarda uygulanan indirimlerin mükellefler tarafından vergi kaçırma teşvik ettiği düşünülmektedir denilebilir. Bu durumda, uygulanacak olan yöntemler dikkatle seçilmeli, cezalarda indirim uygulaması mümkün olduğunca son çare olmalıdır.

Tablo 42 Uzlaşma ve Benzeri Yöntemlerle Cezalarda Uygulanan İndirimler Vergi Kaçırma Teşvik Etmektedir İfadesine Verilen Yanıtların Dağılımı

	Sıklık	Geçerli %
Kesinlikle katılmıyorum	183	2,9
Katılmıyorum	598	9,6
Ne katılıyorum ne katılmıyorum	1286	20,5
Katılıyorum	2634	42,1
Tamamen katılıyorum	1559	24,9
Toplam	6260	100

Not: Ort=3.76, SS=1.02 (1) Kesinlikle katılmıyorum, (2) Katılmıyorum, (3) Ne katılıyorum ne katılmıyorum, (4) Katılıyorum, (5) Tamamen katılıyorum

Soru 28. Mükelleflerin Denetlenme Olasılığına Yönelik Düşünceleri

Mükellef Eğilimleri Anketi’nin 28. sorusunda katılımcıların vergi denetimi ile ilgili düşüncelerini öğrenmek amacı ile **“Vergi kaçırdığı için bir defa cezalandırılan mükellefin tekrar denetlenmesi daha caydırıcı olacaktır”** ifadesini değerlendirmeleri istenmiştir. Katılımcıların bu soruya verdikleri yanıtların dağılımı Tablo 43’de görülmektedir. Katılımcıların %1.1’i bu soruyu cevapsız bırakmıştır. Tablo 43’deki bulgulardan yola çıkarak, cezaları takiben yapılacak denetimlerin bir kere ile sınırlı kalmaması ve sıklaştırılmasının vergi kaçırdığı için bir defa cezalandırılan mükellef üzerinde daha caydırıcı olacağı ortaya çıkmaktadır.

Tablo 43 Vergi Kaçırdığı İçin Bir Defa Cezalandırılan Mükellefin Tekrar Denetlenmesi Daha Caydırıcı Olacaktır İfadesine Verilen Yanıtların Dağılımı

	Sıklık	Geçerli %
Kesinlikle katılmıyorum	134	2,1
Katılmıyorum	379	6,1
Ne katılıyorum ne katılmıyorum	1018	16,3
Katılıyorum	2696	43,1
Tamamen katılıyorum	2026	32,4
Toplam	6253	100

Not: Ort= 3.98 SS=.96 (1) Kesinlikle katılmıyorum, (2) Katılmıyorum, (3) Ne katılıyorum ne katılmıyorum, (4) Katılıyorum, (5) Tamamen katılıyorum

Soru 29. Mükelleflerin Muhasebeci/Mali Müşavirlerin Vergilendirme Sistemindeki Rolü Hakkındaki Düşünceleri

Mükellef Eğilimleri Anketi’nin 29. sorusunda, katılımcılardan muhasebeciler ve mali müşavirlerin vergi sistemindeki rolünü değerlendirmelerine yönelik **“Mali müşavirler ve/veya muhasebeciler kimi zaman vergi kaçırma konusunda caydırıcı olmak yerine teşvik edici olmaktadır”** ifadesini değerlendirmeleri istenmiştir. Katılımcıların bu soruya verdikleri yanıtların dağılımı Tablo 44’de görülmektedir. Katılımcıların %0.9’u bu soruyu cevapsız bırakmışlardır. Tablo 44’deki yanıtların dağılımı incelendiğinde, muhasebeci/mali müşavirlerin görevlerini yerine getirerek vergi kaçırma konusunda caydırıcı olmalarının yanı sıra zaman zaman veri kaçırmayı teşvik ettikleri söylenebilir.

**Tablo 44 Mali Müşavirler ve/veya Muhasebeciler
Kimi Zaman Vergi Kaçırma Konusunda Caydırıcı Olmak Yerine
Teşvik Edici Olmaktadırlar İfadesine Verilen Yanıtların Dağılımı**

	Sıklık	Geçerli %
Kesinlikle katılmıyorum	1489	23,8
Katılmıyorum	989	15,8
Ne katılıyorum ne katılmıyorum	1368	21,8
Katılıyorum	1667	26,6
Tamamen katılıyorum	756	12,1
Toplam	6269	100

Not: Ort=2.87 SS=1.36(1) Kesinlikle katılmıyorum, (2) Katılmıyorum, (3) Ne katılıyorum ne katılmıyorum, (4) Katılıyorum, (5) Tamamen katılıyorum

Soru 30. Mükelleflerin Vergi Kaçırma Sonucunda Uygulanacak İş Yeri Kapatma Cezasının Caydırıcılığı Konusundaki Düşünceleri

Mükellef Eğilimleri Anketi'nin 30. sorusunda katılımcıların vergi kaçakçılığı sonucu uygulanan ceza türleri konusundaki fikirlerini öğrenebilmek amacı ile **"Vergi kaçırana işyeri kapatma cezası uygulanması halinde bu ceza diğerlerine göre daha caydırıcı olacaktır"** ifadesini değerlendirmeleri istenmiştir. Katılımcıların bu soruya verdikleri yanıtların dağılımı Tablo 45'de görülmektedir. Katılımcıların %0.9'u bu soruyu cevapsız bırakmışlardır. Tablo 45'deki yanıtların dağılımı incelendiğinde, mükelleflerin vergi kaçırma durumunda uygulanacak işyeri kapatma cezasını diğer cezalara göre daha caydırıcı buldukları görülmektedir.

Tablo 45 Vergi Kaçıranlara İşyeri Kapatma Cezası Uygulanması Halinde Bu Ceza Diğerlerine Göre Daha Caydırıcı Olacaktır İfadesine Verilen Yanıtların Dağılımı

	Sıklık	Geçerli %
Kesinlikle katılmıyorum	331	5,3
Katılmıyorum	611	9,8
Ne katılıyorum ne katılmıyorum	1289	20,6
Katılıyorum	2367	37,8
Tamamen katılıyorum	1667	26,6
Toplam	6265	100

Not: Ort=3.71 SS=1.12 (1) Kesinlikle katılmıyorum, (2) Katılmıyorum, (3) Ne katılıyorum ne katılmıyorum, (4) Katılıyorum, (5) Tamamen katılıyorum

Soru 31. Mükelleflerin Gelir İdaresi Başkanlığı’nın Yönetim Anlayışına Yönelik Düşünceleri

Mükellef Eğilimleri Anketi’nin 31. sorusunda katılımcıların Gelir İdaresi Başkanlığı’nın yönetim anlayışı ile ilgili düşüncelerini öğrenebilmek amacı ile “**Gelir İdaresi Başkanlığı mükellef odaklı bir yönetim anlayışına sahiptir**” ifadesini değerlendirmeleri istenmiştir. Katılımcıların bu soruya verdikleri yanıtların dağılımı Tablo 46’da görülmektedir. Katılımcıların %1.2’si bu soruyu cevapsız bırakmışlardır. Tablo 46’dan bu ifadeye verilen yanıtların dağılımına bakıldığında, Gelir İdaresi Başkanlığı’nın mükellef odaklı politikalarının mükelleflerin ancak belli bir kesimi tarafından fark edildiği görülmektedir. Bundan dolayı Gelir İdaresi Başkanlığı mükellef odaklı yönetim anlayışını öne çıkarmalı, daha çok mükellefe bu anlayışta olduğunu hissettirmelidir.

Tablo 46 Gelir İdaresi Başkanlığı Mükellef Odaklı Bir Yönetim Anlayışına Sahiptir İfadesine Verilen Yanıtların Dağılımı

	Sıklık	Geçerli %
Kesinlikle katılmıyorum	1460	23,4
Katılmıyorum	1827	29,3
Ne katılıyorum ne katılmıyorum	1428	22,9
Katılıyorum	1093	17,5
Tamamen katılıyorum	438	7,0
Toplam	6246	100

Not: Ort=2.56 SS=1.22 (1) Kesinlikle katılmıyorum, (2) Katılmıyorum, (3) Ne katılıyorum ne katılmıyorum, (4) Katılıyorum, (5) Tamamen katılıyorum

Soru 32. Mükelleflerin Vergi Yüküne Yönelik Düşünceleri

Tablo 47 *Kimi Sektörlerdeki Vergi Yükü, Fiyat Avantajını Kaybeden Esnafın Vergi Kaçırmasına Sebep Olmaktadır İfadesine Verilen Yanıtların Dağılımı*

	Sıklık	Geçerli %
Kesinlikle katılmıyorum	161	2,6
Katılmıyorum	480	7,7
Ne katılıyorum ne katılmıyorum	1095	17,5
Katılıyorum	3152	50,3
Tamamen katılıyorum	1379	22,0
Toplam	6277	100

Not: Ort=3.82 SS=.95(1) Kesinlikle katılmıyorum, (2) Katılmıyorum, (3) Ne katılıyorum ne katılmıyorum, (4) Katılıyorum, (5) Tamamen katılıyorum

Mükellef Eğilimleri Anketi'nin 32. sorusunda katılımcıların vergi yükleri konusundaki tepkilerini ölçebilmek amacı ile **"Kimi sektörlerdeki vergi yükü, fiyat avantajını kaybeden esnafın vergi kaçırmasına sebep olmaktadır"** ifadesini değerlendirmeleri istenmiştir. Katılımcıların bu soruya verdikleri yanıtların dağılımı Tablo 47'de görülmektedir. Katılımcıların %0.9'u bu soruyu cevapsız bırakmıştır. Tablo 47'deki yanıtların dağılımı incelendiğinde, kimi sektörlerdeki vergi yükünün fiyat avantajını kaybeden esnafın vergi kaçırmasına sebep olduğunu söylemek mümkündür.

Soru 33. Mükelleflerin Vergi Affına Yönelik Düşünceleri

Mükellef Eğilimleri Anketi'nin 33. sorusunda mükelleflerin vergi affına yönelik tutumlarını öğrenebilmek için **"Vergi affı, vergi kaçırarlara yaramaktadır"** ifadesine yer verilmiştir. Bu ifadeye verilen yanıtların dağılımı Tablo 48'de görülmektedir. Katılımcıların %1,6'sı bu soruyu cevapsız bırakmıştır. Tablo 48'deki sonuçlardan da anlaşılacağı gibi, mükelleflerin büyük bir çoğunluğu vergi affının vergi kaçırarlara yaradığını düşünmektedir.

Tablo 48 *Vergi Affı, Vergi Kaçırana Yaramaktadır İfadesine Verilen Yanıtların Dağılımı*

	Sıklık	Geçerli %
Kesinlikle katılmıyorum	159	2,6
Katılmıyorum	509	8,2
Ne katılıyorum ne katılmıyorum	962	15,5
Katılıyorum	2669	42,9
Tamamen katılıyorum	1922	30,9
Toplam	6221	100

Not: Ort=3.91 SS=1.01 (1) Kesinlikle katılmıyorum, (2) Katılmıyorum, (3) Ne katılıyorum ne katılmıyorum, (4) Katılıyorum, (5) Tamamen katılıyorum

Soru 34. Mükelleflerin Uzlaşmaya Yönelik Düşünceleri

Mükellef Eğilimleri Anketi’nin 34. sorusunda mükelleflerin uzlaşmaya yönelik tutumlarını öğrenebilmek için **“Vergi kaçırana uygulanan cezaların uzlaşmada kaldırılacağını düşünüyorum”** ifadesine yer verilmiştir. Bu ifadeye verilen yanıtların dağılımı Tablo 49’da gösterilmektedir. Katılımcıların %1.2’si bu soruyu cevapsız bırakmıştır. Tablo 49’daki sonuçlardan da anlaşılacağı gibi, mükelleflerin yarısından çoğu vergi kaçırana uygulanan cezaların uzlaşmada kaldırılacağını düşünmektedirler.

Tablo 49 *Vergi Kaçırana Uygulanan Cezaların Uzlaşmada Kaldırılacağını Düşünüyorum İfadesine Verilen Yanıtların Dağılımı*

	Sıklık	Geçerli %
Kesinlikle katılmıyorum	235	3,8
Katılmıyorum	697	11,2
Ne katılıyorum ne katılmıyorum	2018	32,3
Katılıyorum	2144	34,3
Tamamen katılıyorum	1152	18,4
Toplam	6246	100

Not: Ort=3.53 SS=1.03(1) Kesinlikle katılmıyorum, (2) Katılmıyorum, (3) Ne katılıyorum ne katılmıyorum, (4) Katılıyorum, (5) Tamamen katılıyorum

Soru 35. Mükelleflerin Verginin Kullanıldığı Alanlara Yönelik Düşünceleri

Mükellef Eğilimleri Anketi'nin 35. sorusunda, mükelleflerin verginin kullanıldığı alanlara yönelik tutumlarını öğrenebilmek için "Ödediğim verginin ülkenin ihtiyaç duyulan alanlarına harcandığına inanıyorum" ifadesine yer verilmiştir. Bu ifadeye verilen yanıtların dağılımı Tablo 50'de gösterilmektedir. Katılımcıların %1.2'si bu soruyu cevapsız bırakmıştır. Tablo 50'de yer alan sonuçlardan da anlaşılacağı gibi, mükelleflerin çoğunluğu ödedikleri verginin ülkenin ihtiyaç duyulan alanlarına harcanmadığını düşünmektedirler.

Tablo 50 Ödediğim Verginin Ülkenin İhtiyaç Duyulan Alanlarına Harcandığına İnanıyorum İfadesine Verilen Yanıtların Dağılımı

	Sıklık	Geçerli %
Kesinlikle katılmıyorum	1368	21,9
Katılmıyorum	1119	17,9
Ne katılıyorum ne katılmıyorum	1655	26,5
Katılıyorum	1459	23,4
Tamamen katılıyorum	644	10,3
Toplam	6245	100

Not: Ort=2.82 SS=1.29 (1) Kesinlikle katılmıyorum, (2) Katılmıyorum, (3) Ne katılıyorum ne katılmıyorum, (4) Katılıyorum, (5) Tamamen katılıyorum

Soru 36. Mükelleflerin Vergi Affına Yönelik Düşünceleri

Tablo 51 Yakın Zamanda Vergi Affı Yapılacağını Bilen Mükellef, Vergisel Yükümlülüklerini Daha Az Yerine Getirmektedir İfadesine Verilen Yanıtların Dağılımı

	Sıklık	Geçerli %
Kesinlikle katılmıyorum	179	2,9
Katılmıyorum	537	8,6
Ne katılıyorum ne katılmıyorum	1260	20,1
Katılıyorum	2846	46,0
Tamamen katılıyorum	1411	22,5
Toplam	6273	100

Not: Ort=3.77 SS=.99 (1) Kesinlikle katılmıyorum, (2) Katılmıyorum, (3) Ne katılıyorum ne katılmıyorum, (4) Katılıyorum, (5) Tamamen katılıyorum

Mükellef Eğilimleri Anketi’nin 36. sorusunda, mükelleflerin vergi affına yönelik tutumlarını öğrenebilmek için **“Yakın zamanda vergi affı yapılacağını bilen mükellef, vergisel yükümlülüklerini daha az yerine getirmektedir”** ifadesine yer verilmiştir. Bu ifadeye verilen yanıtların dağılımı Tablo 51’de gösterilmektedir. Katılımcıların %0.8’i bu soruyu cevapsız bırakmıştır. Tablo 51’de yer alan sonuçlardan da anlaşılacağı gibi, katılımcıların büyük bir çoğunluğu, yakın zamanda vergi affı yapılacağını bilen mükellefin, vergisel yükümlülüklerini daha az yerine getirdiğini düşünmektedir.

Soru 37. Mükelleflerin Vergi Kaçırmaya Yönelik Düşünceleri

Mükellef Eğilimleri Anketi’nin 37. sorusunda, mükelleflerin vergi kaçırmaya yönelik tutumlarını öğrenebilmek için **“Bir tanıdığım vergi kaçırır ve yakalanmazsa, bu bende de zaman zaman vergi kaçırabileceğim fikrini doğurur”** ifadesine yer verilmiştir. Bu ifadeye verilen yanıtların dağılımı Tablo 52’de gösterilmektedir. Katılımcıların %0.8’i bu soruyu cevapsız bırakmıştır. Tablo 52’de yer alan sonuçlardan da anlaşılacağı gibi, “Bir tanıdığım vergi kaçırır ve yakalanmazsa, bu bende de zaman zaman vergi kaçırabileceğim fikrini doğurur” ifadesine katılan ve katılmayan mükelleflerin oranı birbirlerine çok yakındır.

Tablo 52 *Bir Tanıdığım Vergi Kaçırır ve Yakalanmazsa, Bu Bende de Zaman Zaman Vergi Kaçırabileceğim Fikrini Doğurur İfadesine Verilen Yanıtların Dağılımı*

	Sıklık	Geçerli %
Kesinlikle katılmıyorum	1094	17,4
Katılmıyorum	1348	21,5
Ne katılıyorum ne katılmıyorum	1300	20,7
Katılıyorum	1630	26,0
Tamamen katılıyorum	901	14,4
Toplam	6273	100

Not: Ort=2.98 SS=1.32 (1) Kesinlikle katılmıyorum, (2) Katılmıyorum, (3) Ne katılıyorum ne katılmıyorum, (4) Katılıyorum, (5) Tamamen katılıyorum

Soru 38. Mükelleflerin KDV İndirimine Yönelik Düşünceleri

Mükellef Eğilimleri Anketi'nin 38. sorusunda, mükelleflerin yapılan KDV indirimlerine yönelik tutumlarını öğrenebilmek için **"Yapılan KDV indirimlerinin kayıtlılık oranını üzerinde bir etkisi olmamaktadır"** ifadesine yer verilmiştir. Bu ifadeye verilen yanıtların dağılımı Tablo 53'de gösterilmektedir. Katılımcıların %0.6'sı bu soruyu cevapsız bırakmıştır. Tablo 53'de yer alan sonuçlardan da anlaşılacağı gibi, ankete katılan mükelleflerin yarısı yapılan KDV indirimlerinin kayıtlılık oranını üzerinde bir etkisi olmadığını düşünmektedir.

Tablo 53 *Yapılan KDV İndirimlerinin Kayıtlılık Oranı Üzerinde Bir Etkisi Olmamaktadır İfadesine Verilen Yanıtların Dağılımı*

	Sıklık	Geçerli %
Kesinlikle katılmıyorum	357	5,7
Katılmıyorum	1040	16,6
Ne katılıyorum ne katılmıyorum	1683	26,8
Katılıyorum	1889	30,1
Tamamen katılıyorum	1313	20,9
Toplam	6282	100

Not: Ort=3.44 SS=1.16 (1) Kesinlikle katılmıyorum, (2) Katılmıyorum, (3) Ne katılıyorum ne katılmıyorum, (4) Katılıyorum, (5) Tamamen katılıyorum

Soru 39. Mükelleflerin Vergiye Gönüllü Uyuma Yönelik Düşünceleri

Mükellef Eğilimleri Anketi'nin 39. sorusunda, mükelleflerin mal ve hizmetlerini kayda geçirmeye yönelik tutumlarını öğrenebilmek için **"Denetlenmeyeceğimi bilsem dahi verdiğim mal ve hizmeti kayda geçiririm"** ifadesine yer verilmiştir. Bu ifadeye verilen yanıtların dağılımı Tablo 54'de gösterilmektedir. Katılımcıların %0.8'i bu soruyu cevapsız bırakmıştır. Tablo 54'de yer alan sonuçlardan da anlaşılacağı gibi, ankete katılan mükelleflerin büyük bir çoğunluğu denetlenmeyeceklerini bilseler dahi verdikleri mal ve hizmeti kayda geçireceklerini belirtmişlerdir.

Tablo 54 *Denetlenmeyeceğimi Bilsem Dahı Verdiğim Mal ve Hizmeti Kayda Geçiririm İfadesine Verilen Yanıtların Dağılımı*

	Sıklık	Geçerli %
Kesinlikle katılmıyorum	315	5,0
Katılmıyorum	519	8,3
Ne katılıyorum ne katılmıyorum	1533	24,4
Katılıyorum	2468	39,3
Tamamen katılıyorum	1438	22,9
Toplam	6273	100

Not: Ort=3.67 SS=1.07 (1) Kesinlikle katılmıyorum, (2) Katılmıyorum, (3) Ne katılıyorum ne katılmıyorum, (4) Katılıyorum, (5) Tamamen katılıyorum

Soru 40. Mükelleflerin Ödedikleri Vergilerin Harcandığı Alanların Takibi Konusundaki Düşünceleri

Tablo 55 *Son yıllarda, Ödenen Vergilerin Nerelere Harcandığı Kolaylıkla Takip Edilebilmektedir İfadesine Verilen Yanıtların Dağılımı*

	Sıklık	Geçerli %
Kesinlikle katılmıyorum	930	14,8
Katılmıyorum	1577	25,2
Ne katılıyorum ne katılmıyorum	1695	27,1
Katılıyorum	1366	21,8
Tamamen katılıyorum	695	11,1
Toplam	6263	100

Not: Ort=2.89 SS=1.22 (1) Kesinlikle katılmıyorum, (2) Katılmıyorum, (3) Ne katılıyorum ne katılmıyorum, (4) Katılıyorum, (5) Tamamen katılıyorum

Mükellef Eğilimleri Anketi’nin 40. sorusunda, mükelleflerin, vergilerin kullanıldıkları alanların takibine yönelik tutumlarını öğrenebilmek için “**Son yıllarda, ödenen vergilerin nerelere harcandığı kolaylıkla takip edilebilmektedir**” ifadesine yer verilmiştir. Bu ifadeye verilen yanıtların dağılımı Tablo 55’de gösterilmektedir. Katılımcıların %0.9’u bu soruyu cevapsız bırakmıştır. Tablo 55’de yer alan sonuçlardan da anlaşılabilceği gibi, ankete katılan mükelleflerin bu ifadeye verdikleri yanıtlar hemen hemen eşit bir dağılım göstermektedir.

Soru 41. Mükelleflerin Türkiye’de Vergi Kaçırmanın Kolaylığı-Zorluğu Hakkındaki Düşünceleri

Tablo 56 *Türkiye’de Vergi Kaçırma Diğer Ülkelere Kıyasla Daha Kolaydır Çünkü Cezalar Uzlaşmada Kaldırılmaktadır İfadesine Verilen Yanıtların Dağılımı*

	Sıklık	Geçerli %
Kesinlikle katılmıyorum	300	4,8
Katılmıyorum	541	8,6
Ne katılıyorum ne katılmıyorum	1689	26,9
Katılıyorum	2352	37,5
Tamamen katılıyorum	1388	22,1
Toplam	6270	100

Not: Ort=3.64 SS=1.07 (1) Kesinlikle katılmıyorum, (2) Katılmıyorum, (3) Ne katılıyorum ne katılmıyorum, (4) Katılıyorum, (5) Tamamen katılıyorum

Mükellef Eğilimleri Anketi’nin 41. sorusunda, katılımcılardan Türkiye’de vergi kaçırmanın ne kadar kolay ya da zor olduğunu düşündüklerini öğrenmek amacı ile **“Türkiye’de vergi kaçırma diğer ülkelere kıyasla daha kolaydır çünkü cezalar uzlaşmada kaldırılmaktadır”** ifadesini değerlendirmeleri istenmiştir. Katılımcıların bu soruya verdikleri yanıtların dağılımı Tablo 56’da görülmektedir. Katılımcıların %0.8’i bu soruyu cevapsız bırakmışlardır. Tablo 56’daki yanıtların dağılımı incelendiğinde, vergi kaçırana yönelik uygulanan cezaların, uzlaşma ile kaldırılmayacak hale getirilmesi ve böylece daha caydırıcı olması önerilebilir.

Soru 42. Mükelleflerin Yakalanma Olasılığı Hakkındaki Düşünceleri

Anketin 42. sorusunda, katılımcılardan, vergi kaçakçılığının nasıl önlenebileceğine dair ne düşündükleri hakkında bilgi almak amacı ile, **“Yakalanma olasılığının fazla olduğunu düşünen mükellefin daha az vergi kaçıracağına inanıyorum”** ifadesini değerlendirmeleri istenmiştir. Katılımcıların bu soruya verdikleri yanıtların dağılımı Tablo 57’de görülmektedir. Katılımcıların %0.9’u bu soruyu cevapsız bırakmışlardır. Tablo 57’de bulunan yanıtların dağılımı dikkate alındığında, mükelleflerin daha sık denetlenmesinin, vergi kaçakçılığının önüne geçmek konusunda önemli bir adım olacağı söylenebilir.

Tablo 57 Yakalanma Olasılığının Fazla Olduğunu Düşünen Mükellefin Daha Az Vergi Kaçıracağına İnanıyorum İfadesine Verilen Yanıtların Dağılımı

	Sıklık	Geçerli %
Kesinlikle katılmıyorum	201	3,2
Katılmıyorum	506	8,1
Ne katılıyorum ne katılmıyorum	1180	18,8
Katılıyorum	2724	43,5
Tamamen katılıyorum	1656	26,4
Toplam	6267	100

Not: Ort=3.82 SS=1.02 (1) Kesinlikle katılmıyorum, (2) Katılmıyorum, (3) Ne katılıyorum ne katılmıyorum, (4) Katılıyorum, (5) Tamamen katılıyorum

Soru 43. Mükelleflerin Vergilendirme İle İlgili Bilgilere Erişim Konusundaki Düşünceleri

Mükellef Eğilimleri Anketi’nin 43. sorusunda, vergilendirme ile ilgili bilgilere erişimin kolay olup olmadığını belirlemek amacı ile, katılımcılardan, **“Vergilendirme ile ilgili bilgilere erişmekte güçlük çekiyorum”** ifadesini değerlendirmeleri istenmiştir. Katılımcıların bu soruya verdikleri yanıtların dağılımı Tablo 58’de görülmektedir. Katılımcıların %1.4’ü bu soruyu cevapsız bırakmışlardır. Tablo 58’de yer alan yanıtların dağılımı incelendiğinde, vergilendirme ile ilgili bilgilerin daha kolay erişilebilir hale getirilmesi gerektiği söylenebilir.

Tablo 58 Vergilendirme ile İlgili Bilgilere Erişmekte Güçlük Çekiyorum İfadesine Verilen Yanıtların Dağılımı

	Sıklık	Geçerli %
Kesinlikle katılmıyorum	255	4,1
Katılmıyorum	763	12,2
Ne katılıyorum ne katılmıyorum	1739	27,9
Katılıyorum	2107	33,8
Tamamen katılıyorum	1373	22,0
Toplam	6237	100

Not: Ort=3.57 SS=1.08 (1) Kesinlikle katılmıyorum, (2) Katılmıyorum, (3) Ne katılıyorum ne katılmıyorum, (4) Katılıyorum, (5) Tamamen katılıyorum

Soru 44. Mükelleflerin Ödedikleri Vergilerin Topluma Katkısı Konusundaki Düşünceleri

Mükellef Eğilimleri Anketi'nin 44. sorusunda, katılımcılardan ödenen vergilerin topluma katkısı konusunda ne düşündüklerini öğrenmek amacı ile "Ödenen vergiler toplumun gelişmesi için önemli bir katkı sağlamaktadır" ifadesini değerlendirmeleri istenmiştir. Katılımcıların bu soruya verdikleri yanıtların dağılımı Tablo 59'da görülmektedir. Katılımcıların %1'i bu soruyu cevapsız bırakmışlardır. Tablo 59'da yer alan yanıtların dağılımı incelendiğinde ise, ödenen vergilerin harcandığı alanların mükelleflere daha açık bir şekilde sunulması gerektiği söylenebilir.

**Tablo 59 Ödenen Vergiler Toplumun Gelişmesi İçin
Önemli Bir Katkı Sağlamaktadır. İfadesine Verilen Yanıtların Dağılımı**

	Sıklık	Geçerli %
Kesinlikle katılmıyorum	797	12,7
Katılmıyorum	717	11,5
Ne katılıyorum ne katılmıyorum	1320	21,1
Katılıyorum	2045	32,7
Tamamen katılıyorum	1382	22,1
Toplam	6261	100

Not: Ort=3.40 SS=1.29 (1) Kesinlikle katılmıyorum, (2) Katılmıyorum, (3) Ne katılıyorum ne katılmıyorum, (4) Katılıyorum, (5) Tamamen katılıyorum

Soru 45. Mükelleflerin Vergilendirme ile ilgili Kanunların Anlaşılabilirliği Konusundaki Düşünceleri

Mükellef Eğilimleri Anketininin 45. sorusunda, katılımcılardan vergiler ile ilgili kanunların anlaşılır bulunup bulunmadığını öğrenmek amacı ile "Vergiler ile ilgili düzenlenen kanunların ve tebliğ, sirküler gibi alt mevzuatın yeterince açık ve anlaşılır olduğunu düşünüyorum" ifadesini değerlendirmeleri istenmiştir. Katılımcıların bu soruya verdikleri yanıtların dağılımı Tablo 60'da görülmektedir. Katılımcıların %1.8'i bu soruyu cevapsız bırakmışlardır. Tablo 60'da yer alan yanıtların dağılımı incelendiğinde, vergiler ile ilgili mevzuatların dilinin her kesimden ve her eğitim seviyesinden mükellefin anlayabileceği şekilde değiştirilmesi gerektiğini söylemek mümkündür.

Tablo 60 Vergiler ile ilgili Düzenlenen Kanunların ve Tebliğ, Sirküler Gibi Alt Mevzuatın Yeterince Açık ve Anlaşılır Olduğunu Düşünüyorum İfadesine Verilen Yanıtların Dağılımı

	Sıklık	Geçerli %
Kesinlikle katılmıyorum	1142	18,4
Katılmıyorum	1693	27,3
Ne katılıyorum ne katılmıyorum	1635	26,3
Katılıyorum	1116	18,0
Tamamen katılıyorum	621	10,0
Toplam	6207	100

Not: Ort=2.74 SS=1.23 (1) Kesinlikle katılmıyorum, (2) Katılmıyorum, (3) Ne katılıyorum ne katılmıyorum, (4) Katılıyorum, (5) Tamamen katılıyorum

Soru 46. Mükelleflerin Yakalanma Olasılığı Hakkındaki Düşünceleri

Tablo 61 Vergisini Hiç Ödememesine Rağmen Yakalanmayan İnsanlar Olduğuna İnanıyorum İfadesine Verilen Yanıtların Dağılımı

	Sıklık	Geçerli %
Kesinlikle katılmıyorum	231	3,7
Katılmıyorum	495	7,9
Ne katılıyorum ne katılmıyorum	1022	16,3
Katılıyorum	2571	41,0
Tamamen katılıyorum	1948	31,1
Toplam	6267	100

Not: Ort=3.88 SS=1.05 (1) Kesinlikle katılmıyorum, (2) Katılmıyorum, (3) Ne katılıyorum ne katılmıyorum, (4) Katılıyorum, (5) Tamamen katılıyorum

Mükellef Eğilimleri Anketinin 46. sorusunda, katılımcılardan vergi kaçakçılarının yakalanıp yakalanmadıkları hakkında ne düşündüklerini öğrenebilmek amacı ile **“Vergisini hiç ödememesine rağmen yakalanmayan insanlar olduğuna inanıyorum”** ifadesini değerlendirmeleri istenmiştir. Katılımcıların bu soruya verdikleri yanıtların dağılımı Tablo 61’de görülmektedir. Katılımcıların %0.9’u bu soruyu cevapsız bırakmışlardır. Tablo 61’de bulunan yanıtların dağılımı incelendiğinde, vergi ile ilgili denetimlerin daha sıkı bir şekilde uygulanması gerektiği söylenebilir.

Soru 47. Mükelleflerin Ödenmeyen Vergilerin Zararları Konusundaki Düşünceleri

Mükellef Eğilimleri Anketi'nin 47. sorusunda, katılımcılardan ödenmeyen vergilerin zararlarına yönelik ne düşündüklerini öğrenebilmek amacı ile **"Ödenmeyen vergilerin verilen hizmetleri aksattığını düşünüyorum"** ifadesini değerlendirmeleri istenmiştir. Katılımcıların bu soruya verdikleri yanıtların dağılımı Tablo 62'de görülmektedir. Katılımcıların %1.3'ü bu soruyu cevapsız bırakmışlardır. Tablo 62'de yer alan yanıtların dağılımı incelendiğinde, verilen verginin sunulan hizmetler ile olan ilişkisinin çok küçük yaşlardan itibaren öğretilmesinin gerekliliğini vurgulamak mümkündür.

Tablo 62 *Ödenmeyen Vergilerin Verilen Hizmetleri Aksattığını Düşünüyorum İfadesine Verilen Yanıtların Dağılımı*

	Sıklık	Geçerli %
Kesinlikle katılmıyorum	120	1,9
Katılmıyorum	352	5,6
Ne katılıyorum ne katılmıyorum	1172	18,8
Katılıyorum	2747	44,0
Tamamen katılıyorum	1849	29,6
Toplam	6240	100

Not: Ort=3.94 SS=.94 (1) Kesinlikle katılmıyorum, (2) Katılmıyorum, (3) Ne katılıyorum ne katılmıyorum, (4) Katılıyorum, (5) Tamamen katılıyorum

Soru 48. Mükelleflerin Vergi Kaçırmaya Yönelik Düşünceleri

Mükellef Eğilimleri Anketi'nin 48. sorusunda, katılımcılardan vergi kaçırma ile ilişkin düşüncelerini öğrenebilmek amacı ile **"Vergi kaçırmanın cezalandırılması gereken ciddi bir suç olduğunu düşünüyorum"** ifadesini değerlendirmeleri istenmiştir. Katılımcıların bu soruya verdikleri yanıtların dağılımı Tablo 63'de görülmektedir. Katılımcıların %0.9'u bu soruyu cevapsız bırakmışlardır. Tablo 63'de yer alan yanıtların dağılımı incelendiğinde ise, vergi kaçırmanın ciddi bir suç olarak görüldüğü söylenebilir.

Tablo 63 *Vergi Kaçırmanın Cezalandırılması Gereken Ciddi Bir Suç Olduğunu Düşünüyorum İfadesine Verilen Yanıtların Dağılımı*

	Sıklık	Geçerli %
Kesinlikle katılmıyorum	80	1,3
Katılmıyorum	252	4,0
Ne katılıyorum ne katılmıyorum	869	13,9
Katılıyorum	2757	44,0
Tamamen katılıyorum	2307	36,8
Toplam	6265	100

Not: Ort=4.11 SS=.88 (1) Kesinlikle katılmıyorum, (2) Katılmıyorum, (3) Ne katılıyorum ne katılmıyorum, (4) Katılıyorum, (5) Tamamen katılıyorum

Soru 49. Mükelleflerin Vergi Yüküne Yönelik Düşünceleri

Mükellef Eğilimleri Anketi’nin 49. sorusunda mükelleflerin vergiye yönelik verdikleri tepkileri öğrenebilmek için **“Kimi sektörlerde vergi yükünün artması, fiyat avantajını kaybeden esnafın üretimi kısmasına neden olmaktadır”** ifadesine yer verilmiştir. Bu ifadeye verilen yanıtların dağılımı Tablo 64’de gösterilmektedir. Katılımcıların %0.6’sı bu soruyu cevapsız bırakmışlardır. Tablo 64’de yer alan sonuçlardan da anlaşılacağı gibi, mükelleflerin büyük bir çoğunluğu kimi sektörlerdeki vergi yükünün artmasının fiyat avantajını kaybeden esnafın üretimi kısmasına neden olacağını belirtmişlerdir.

Tablo 64 *Kimi Sektörlerde Vergi Yükünün Artması, Fiyat Avantajını Kaybeden Esnafın Üretimi Kısmasına Neden Olmaktadır İfadesine Verilen Yanıtların Dağılımı*

	Sıklık	Geçerli %
Kesinlikle katılmıyorum	117	1,9
Katılmıyorum	330	5,3
Ne katılıyorum ne katılmıyorum	1136	18,1
Katılıyorum	2969	47,2
Tamamen katılıyorum	1733	27,6
Toplam	6285	100

Not: Ort=3.93 SS=.91 (1) Kesinlikle katılmıyorum, (2) Katılmıyorum, (3) Ne katılıyorum ne katılmıyorum, (4) Katılıyorum, (5) Tamamen katılıyorum

Soru 50. Mükelleflerin Vergi İndirimine Yönelik Düşünceleri

Tablo 65 Vergi Oranlarında Yapılacak İndirimlerin Vergi Ödemeyi Teşvik Edeceğini Düşünüyorum İfadesine Verilen Yanıtların Dağılımı

	Sıklık	Geçerli %
Kesinlikle katılmıyorum	156	2,5
Katılmıyorum	391	6,3
Ne katılıyorum ne katılmıyorum	1202	19,5
Katılıyorum	2284	37,1
Tamamen katılıyorum	2126	34,5
Toplam	6159	100

Not: Ort=3.95 SS=1.01 (1) Kesinlikle katılmıyorum, (2) Katılmıyorum, (3) Ne katılıyorum ne katılmıyorum, (4) Katılıyorum, (5) Tamamen katılıyorum

Mükellef Eğilimleri Anketi'nin 50. sorusunda mükelleflerin vergi indirimlerine yönelik tutumlarını öğrenebilmek amacıyla **"Vergi oranlarında yapılacak indirimlerin vergi ödemeyi teşvik edeceğini düşünüyorum"** ifadesine yer verilmiştir. Bu ifadeye verilen yanıtların dağılımı Tablo 65'de gösterilmektedir. Katılımcıların %2.6'sı bu soruyu cevapsız bırakmışlardır. Tablo 65'de yer alan sonuçlardan da anlaşılacağı gibi, mükelleflerin büyük bir çoğunluğu vergi oranlarında yapılacak indirimlerin vergi ödemeyi teşvik edeceğini düşünmektedir.

Soru 51. Mükelleflerin Vergi Çeşitlerine Yönelik Düşünceleri

Tablo 66 Son Yıllarda, Mükelleflerin Ödemesi Gereken Vergi Çeşidinin Azaldığını Düşünüyorum İfadesine Verilen Yanıtların Dağılımı

	Sıklık	Geçerli %
Kesinlikle katılmıyorum	1539	24,5
Katılmıyorum	2278	36,3
Ne katılıyorum ne katılmıyorum	1183	18,8
Katılıyorum	796	12,7
Tamamen katılıyorum	482	7,7
Toplam	6278	100

Not: Ort=2.43 SS=1.20 (1) Kesinlikle katılmıyorum, (2) Katılmıyorum, (3) Ne katılıyorum ne katılmıyorum, (4) Katılıyorum, (5) Tamamen katılıyorum

Mükellef Eğilimleri Anketi’nin 51. sorusunda mükelleflerin vergi ödemeleri gereken vergi çeşitlerindeki azalmaya yönelik tutumlarını öğrenebilmek amacıyla “**Son yıllarda, mükelleflerin ödemesi gereken vergi çeşidinin azaltıldığını düşünüyorum**” ifadesine yer verilmiştir. Bu ifadeye verilen yanıtların dağılımı Tablo 66’da gösterilmektedir. Katılımcıların %0.7’si bu soruyu cevapsız bırakmışlardır. Tablo 66’da yer alan sonuçlardan da anlaşılacağı gibi, mükelleflerin büyük bir çoğunluğu ödemeleri gereken vergi çeşidinin azaltılmadığını düşünmektedir.

Soru 52. Mükelleflerin Gelir İdaresi Başkanlığı’na Yönelik Düşünceleri

Mükellef Eğilimleri Anketi’nin 52. sorusunda mükelleflerin Gelir İdaresi Başkanlığı’na yönelik tutumlarını öğrenebilmek amacıyla “**Gelir İdaresi Başkanlığının vergi verme gönüllülüğünü arttırıcı adımlar attığına inanıyorum**” ifadesine yer verilmiştir. Bu ifadeye verilen yanıtların dağılımı Tablo 67’de gösterilmektedir. Katılımcıların %1’i bu soruyu cevapsız bırakmışlardır. Tablo 67’de yer alan sonuçlardan da anlaşılacağı gibi, mükelleflerin büyük bir çoğunluğu Gelir İdaresi Başkanlığının vergi verme gönüllülüğünü arttırıcı adımlar attığına inanmamaktadır.

Tablo 67 *Gelir İdaresi Başkanlığının Vergi Verme Gönüllülüğünü Arttırıcı Adımlar Attığına İnanıyorum İfadesine Verilen Yanıtların Dağılımı*

	Sıklık	Geçerli %
Kesinlikle katılmıyorum	1114	17,8
Katılmıyorum	1870	29,9
Ne katılıyorum ne katılmıyorum	1668	26,6
Katılıyorum	1075	17,2
Tamamen katılıyorum	533	8,5
Toplam	6260	100

Not: Ort=2.69 SS=1.19 (1) Kesinlikle katılmıyorum, (2) Katılmıyorum, (3) Ne katılıyorum ne katılmıyorum, (4) Katılıyorum, (5) Tamamen katılıyorum

Soru 53. Mükelleflerin Vergi Yüküne Yönelik Düşünceleri

Mükellef Eğilimleri Anketi'nin 53. sorusunda mükelleflerin vergi oranlarında meydana gelen artışlara verdikleri tepkiyi öğrenmek amacıyla **"Vergi oranlarında meydana gelen artış vatandaşın özellikle lüks tüketimini kısmasına sebep olmaktadır"** ifadesine yer verilmiştir. Bu ifadeye verilen yanıtların dağılımı Tablo 68'de gösterilmektedir. Katılımcıların %1.2'si bu soruyu cevapsız bırakmışlardır. Tablo 68'deki sonuçlardan da anlaşılacağı gibi, mükelleflerin büyük bir çoğunluğu, vergi oranlarında meydana gelen artışın vatandaşın özellikle lüks tüketimini kısmasına sebep olduğunu ifade etmişlerdir.

Tablo 68 Vergi Oranlarında Meydana Gelen Artış Vatandaşın Özellikle Lüks Tüketimini Kısmasına Sebep Olmaktadır İfadesine Verilen Yanıtların Dağılımı

	Sıklık	Geçerli %
Kesinlikle katılmıyorum	345	5,5
Katılmıyorum	984	15,7
Ne katılıyorum ne katılmıyorum	1474	23,6
Katılıyorum	2274	36,4
Tamamen katılıyorum	1172	18,8
Toplam	6249	100

Not: Ort=3.47 SS=1.13 (1) Kesinlikle katılmıyorum, (2) Katılmıyorum, (3) Ne katılıyorum ne katılmıyorum, (4) Katılıyorum, (5) Tamamen katılıyorum

Soru 54. Mükelleflerin Vergi Affına Yönelik Düşünceleri

Mükellef Eğilimleri Anketi'nin 54. sorusunda, mükelleflerin vergi affına yönelik tutumlarını öğrenmek amacıyla, katılımcılara **"Vergi affının kriz dönemleri haricinde uygulanmasının, vergisini düzenli ödeyen mükellefe haksızlık olduğunu düşünüyorum"** ifadesi yöneltilmiş ve onlardan bu ifadeye katılıp katılmadıklarını belirtmeleri istenmiştir. Katılımcıların bu soruya verdikleri cevapların dağılımı Tablo 69'da görülmektedir. Katılımcıların %2.3'ü bu soruyu cevapsız bırakmışlardır. Tablo 69'da yer alan sonuçlardan da anlaşılacağı gibi mükelleflerin büyük bir çoğunluğu vergi affının kriz dönemleri haricinde uygulanmasının, vergisini düzenli ödeyen mükellefe haksızlık olduğunu düşünmektedir

Tablo 69 *Vergi Affının Kriz Dönemleri Haricinde Uygulanmasının, Vergisini Düzenli Ödeyen Mükellefe Haksızlık Olduğunu Düşünüyorum İfadesine Verilen Yanıtların Dağılımı*

	Sıklık	Geçerli %
Kesinlikle katılmıyorum	110	1,8
Katılmıyorum	347	5,6
Ne katılıyorum ne katılmıyorum	1169	18,9
Katılıyorum	2777	45,0
Tamamen katılıyorum	1772	28,7
Toplam	6175	100

Not: Ort=3.93 SS=.93 (1) Kesinlikle katılmıyorum, (2) Katılmıyorum, (3) Ne katılıyorum ne katılmıyorum, (4) Katılıyorum, (5) Tamamen katılıyorum

Soru 55. Mükelleflerin Vergi Ahlakına Yönelik Düşünceleri

Mükellef Eğilimleri Anketi’nin 55. sorusunda, mükelleflerin vergi ödemeye yönelik tutumlarını öğrenebilmek amacıyla, katılımcılara **“Bir mükellef için vergi ödemek ahlaklı olmanın bir göstergesidir”** ifadesi yöneltilmiş ve onlardan bu ifadeye katılıp katılmadıklarını belirtmeleri istenmiştir. Mükelleflerin bu soruya verdikleri cevapların dağılımı Tablo 70’de görülmektedir. Katılımcıların %0.9’u bu soruyu cevapsız bırakmışlardır. Tablo 70’de yer alan sonuçlardan da anlaşılacağı gibi mükelleflerin büyük bir çoğunluğu bu ifadeye katıldıklarını belirtmişlerdir.

Tablo 70 *Bir Mükellef İçin Vergi Ödemek Ahlaklı Olmanın Bir Göstergesidir İfadesine Verilen Yanıtların Dağılımı*

	Sıklık	Geçerli %
Kesinlikle katılmıyorum	92	1,5
Katılmıyorum	262	4,2
Ne katılıyorum ne katılmıyorum	821	13,1
Katılıyorum	2657	42,4
Tamamen katılıyorum	2432	38,8
Toplam	6264	100

Not: Ort=4.13 SS=.90 (1) Kesinlikle katılmıyorum, (2) Katılmıyorum, (3) Ne katılıyorum ne katılmıyorum, (4) Katılıyorum, (5) Tamamen katılıyorum

Soru 56. Mükelleflerin Vergi Ahlakına Yönelik Düşünceleri

Tablo 71 *Herhangi Bir Ortamda Vergi Kaçırıldığına Tanık Olursam, Bunu İlgili Makamlara Aktarırım İfadesine Verilen Yanıtların Dağılımı*

	Sıklık	Geçerli %
Kesinlikle katılmıyorum	157	2,5
Katılmıyorum	513	8,2
Ne katılıyorum ne katılmıyorum	1533	24,5
Katılıyorum	2345	37,5
Tamamen katılıyorum	1708	27,3
Toplam	6256	100

Not: Ort=3.79 SS=1.01 (1) Kesinlikle katılmıyorum, (2) Katılmıyorum, (3) Ne katılıyorum ne katılmıyorum, (4) Katılıyorum, (5) Tamamen katılıyorum

Mükellef Eğilimleri Anketi'nin 56. sorusunda katılımcıların vergi kaçırma davranışı karşısındaki eğilimlerini ölçmek üzere **"Herhangi bir ortamda vergi kaçırıldığına tanık olursam bunu ilgili makamlara aktarırım"** ifadesini değerlendirmeleri istenmiştir. Katılımcıların bu soruya verdikleri yanıtların dağılımı Tablo 71'de görülmektedir. Katılımcıların %1.1'i bu soruyu cevapsız bırakmışlardır. Tablo 71'de yer alan yanıtların dağılımı incelendiğinde, vergi kaçırıldığına tanık olan mükellefin bunu ilgili makamlara aktardığı sonucu çıkarılabilir.

Soru 57. Mükelleflerin Vergi Kaçırma Sonucunda Uygulanacak Hapis Cezasının Caydırıcılığı Konusundaki Düşünceleri

Mükellef Eğilimleri Anketi'nin 57. sorusunda vergi kaçırana verilecek cezalar konusunda katılımcıların düşüncelerini öğrenmek üzere **"Vergi kaçırmanın hapis cezası ile cezalandırılması daha caydırıcı olacaktır"** ifadesini değerlendirmeleri istenmiştir. Katılımcıların bu soruya verdikleri yanıtların dağılımı Tablo 72'de görülmektedir. Katılımcıların %1.2'si bu soruyu cevapsız bırakmışlardır. Tablo 72'de yer alan yanıtların dağılımı incelendiğinde, vergi kaçırana verilecek cezaların yeniden gözden geçirilerek daha caydırıcı hale getirilmesinin vergi kaçakçılığını azaltacağı öne sürülebilir.

Tablo 72 Vergi Kaçırانların Hapis Cezasıyla Cezalandırılması Daha Caydırıcı Olacaktır İfadesine Verilen Yanıtların Dağılımı

	Sıklık	Geçerli %
Kesinlikle katılmıyorum	217	3,5
Katılmıyorum	722	11,6
Ne katılıyorum ne katılmıyorum	1195	19,1
Katılıyorum	2212	35,4
Tamamen katılıyorum	1904	30,5
Toplam	6250	100

Not: Ort=3.78 SS=1.11 (1) Kesinlikle katılmıyorum, (2) Katılmıyorum, (3) Ne katılıyorum ne katılmıyorum, (4) Katılıyorum, (5) Tamamen katılıyorum

Soru 58. Mükelleflerin Denetlenme Olasılığı Konusundaki Düşünceleri

Tablo 73 Denetlenme Korkusu Olmasa, Birçok Mükellef Sunduğu Mal/Hizmet Karşılığında Fiş Vermez İfadesine Verilen Yanıtların Dağılımı

	Sıklık	Geçerli %
Kesinlikle katılmıyorum	171	2,7
Katılmıyorum	537	8,6
Ne katılıyorum ne katılmıyorum	1299	20,8
Katılıyorum	2416	38,6
Tamamen katılıyorum	1837	29,3
Toplam	6260	100

Not: Ort=3.83 SS=1.03 (1) Kesinlikle katılmıyorum, (2) Katılmıyorum, (3) Ne katılıyorum ne katılmıyorum, (4) Katılıyorum, (5) Tamamen katılıyorum

Mükellef Eğilimleri Anketi’nin 58. sorusunda katılımcılara denetlenme olasılığının etkilerini saptamak amacı ile “Denetlenme korkusu olmasa, birçok mükellef sunduğu mal/hizmet karşılığında fiş vermez” ifadesini değerlendirmeleri istenmiştir. Katılımcıların bu soruya verdikleri yanıtların dağılımı Tablo 73’de görülmektedir. Katılımcıların %1’i bu soruyu cevapsız bırakmışlardır. Tablo 73’de görülen bulgulardan hareketle denetlenmenin önemi ortaya çıkmaktadır.

Soru 59. Mükelleflerin Sektörler Arası KDV Farkı Oranları Konusundaki Düşünceleri

Mükellef Eğilimleri Anketi'nin 59. sorusunda katılımcılardan kayıt dışılık konusundaki fikirlerini saptamak amacı ile **"Sektörler arasında farklı KDV oranları uygulanması kayıt dışı alım satımı teşvik etmektedir"** ifadesini değerlendirmeleri istenmiştir. Katılımcıların bu soruya verdikleri yanıtların dağılımı Tablo 74'de görülmektedir. Katılımcıların %0.9'u bu soruyu cevapsız bırakmışlardır. Tablo 74'de yer alan yanıtların dağılımı incelendiğinde, sektörler arası farklı KDV oranları uygulamasının kayıt dışı alım satımı teşvik ettiği söylenebilir.

Tablo 74 Sektörler Arasında Farklı KDV Oranları Uygulanması Kayıt Dışı Alım Satımı Teşvik Etmektedir İfadesine Verilen Yanıtların Dağılımı

	Sıklık	Geçerli %
Kesinlikle katılmıyorum	129	2,1
Katılmıyorum	440	7,0
Ne katılıyorum ne katılmıyorum	1386	22,1
Katılıyorum	2510	40,1
Tamamen katılıyorum	1802	28,8
Toplam	6267	100

Not: Ort=3.86 SS=.98 (1) Kesinlikle katılmıyorum, (2) Katılmıyorum, (3) Ne katılıyorum ne katılmıyorum, (4) Katılıyorum, (5) Tamamen katılıyorum

Soru 60. Mükelleflerin Vergi Yükü Konusundaki Düşünceleri

Tablo 75 Kimi Sektörlerdeki Vergi Yükü, Fiyat Avantajını Kaybeden Esnafın Yatırımdan Vazgeçmesine Neden Olmaktadır İfadesine Verilen Yanıtların Dağılımı

	Sıklık	Geçerli %
Kesinlikle katılmıyorum	86	1,4
Katılmıyorum	280	4,5
Ne katılıyorum ne katılmıyorum	1183	18,8
Katılıyorum	2543	40,4
Tamamen katılıyorum	2198	34,9
Toplam	6290	100

Not: Ort=4.03 SS=.92 (1) Kesinlikle katılmıyorum, (2) Katılmıyorum, (3) Ne katılıyorum ne katılmıyorum, (4) Katılıyorum, (5) Tamamen katılıyorum

Mükellef Eğilimleri Anketi’nin 60. sorusunda katılımcıların vergi yükü konusundaki fikirlerini öğrenebilmek amacı ile **“Kimi sektörlerdeki vergi yükü, fiyat avantajını kaybeden esnafın yatırımdan vazgeçmesine neden olmaktadır”** ifadesini değerlendirmeleri istenmiştir. Katılımcıların bu soruya verdikleri yanıtların dağılımı Tablo 75’de görülmektedir. Katılımcıların %0.5’i bu soruyu cevapsız bırakmışlardır. Tablo 75’de yer alan yanıtların dağılımına bakıldığında, kimi sektörlerdeki vergi yükünün, fiyat avantajını kaybeden esnafın yatırımdan vazgeçmesine neden olduğu söylenebilir.

Soru 61. Mükelleflerin Vergi Ödemelerine Yönelik Düşünceleri

Mükellef Eğilimleri Anketi’nin 61. sorusunda katılımcıların vergi ödeme konusunda yakın çevrelerindeki gözlemlerini öğrenebilmek amacı ile **“Tanıdığım birçok insan vergisini düzenli olarak ödemektedir”** ifadesini değerlendirmeleri istenmiştir. Katılımcıların bu soruya verdikleri yanıtların dağılımı Tablo 76’da görülmektedir. Katılımcıların %0.9’u bu soruyu cevapsız bırakmışlardır. Tablo 76’daki yanıtların dağılımına bakıldığında, birçok mükellefin tanıdık çevresinin vergisini düzenli olarak ödediklerini ifade ettiği ortaya çıkmaktadır.

Tablo 76 Tanıdığım Birçok İnsan Vergisini Düzenli Olarak Ödemektedir İfadesine Verilen Yanıtların Dağılımı

	Sıklık	Geçerli %
Kesinlikle katılmıyorum	209	3,3
Katılmıyorum	512	8,2
Ne katılıyorum ne katılmıyorum	1250	20,0
Katılıyorum	2297	36,7
Tamamen katılıyorum	1997	31,9
Toplam	6265	100

Not: Ort=3.86 SS=1.06 (1) Kesinlikle katılmıyorum, (2) Katılmıyorum, (3) Ne katılıyorum ne katılmıyorum, (4) Katılıyorum, (5) Tamamen katılıyorum

Soru 62. Mükelleflerin Gelir İdaresi Başkanlığı'nın Kendisini Geliştirebilmesi İçin Sunduğu Görüş ve Öneriler

Mükellef Eğilimleri Anketi'nin 62. sorusunda mükelleflerden, Gelir İdaresi Başkanlığı'nın kendisini geliştirebilmesi ve mükelleflere daha iyi hizmet verebilmesi ile ilgili görüş ve önerilerini belirtmeleri istenmiştir. Anketin tek açık uçlu olan bu sorusuna verilen yanıtların genel dağılımı şöyledir:

- Vergi sayısının azaltılması ve vergi kanunlarının anlaşılır bir dilde olması
- Cezaların daha caydırıcı olması ve denetim olasılığının artırılarak teftişlerin daha düzenli yapılması
- Vergilerin harcandığı yerlerin açıkça ilan edilmesi
- Gelir dağılımında adalet sağlanarak, gelire göre vergi alınması
- Vergi dairelerinde çalışanların eğitilerek daha profesyonel, saygılı, bilgili ve güler yüzlü olmaları
- Vergi dairelerinin ve vergi dairelerinde çalışan personel sayısının artırılması
- Vergi ile ilgili konularda vatandaşların medya (özellikle televizyon) yolu ile daha çok bilgilendirilmeleri
- Vergi ile ilgili yapılan değişikliklerin çeşitli haber kaynakları ile mükelleflere duyurulması
- Vergi yüklerinin yaşam standardını düşürecek kadar yüksek olmaması
- Haksız rekabetin önlenmesini sağlamak amacı ile kayıt dışı ekonominin durdurulması
- Sektörler arası KDV oranlarının eşitlenmesi
- Gelir İdaresi Başkanlığı'nın mükelleflerle olan iletişimini güçlendirmek üzere, mükelleflerin sorunlarını çözmek ve bilgilendirmek üzere bir birim oluşturması
- Mükelleflere yollanan ihbar kayıtlarının dilinin sadeleştirilmesi
- Mükelleflerin vergi yükümlülüklerinden telefon ya da e-posta yolu ile haberdar edilmesi
- Muhasebe bürolarına bilgilendirici broşürlerin dağıtılması
- Vergi sisteminin adil ve düzenli olması
- Vergi konusunda yönlendirici ve vergi ödemeyi teşvik edici çalışmalar yapılması, bilgilendirici broşürler hazırlanması

- Vergi sisteminin çok küçük yaşlardan itibaren okullarda tanıtılması, vergi konusundaki eğitimin ciddiye alınması
- Vergi sisteminde teknolojik yeniliklere ayak uydurulması
- Medyada (özellikle televizyon) vergilendirme ile ilgili haberlerin daha sık yer alması ve daha anlaşılır bir dilde olması
- Mükellefler kadar muhasebecilerin de denetlenmesi
- İktidarların vergi konusunda alınacak kararları yüksek ahlaki boyutta değerlendirmeleri.

4.2.3 Bölüm III

Mükellef Eğilimleri Anketi’nin son bölümünde katılımcılara demografik bir takım sorular eşliğinde gazete okuma, internet kullanma ve televizyon izleme sıklıkları sorulmuştur. Bu sorular, Gelir İdaresi Başkanlığı’nın vergi ile ilgili konularda mükellefleri bilgilendirme amacıyla hangi iletişim kanalını daha sık kullanacağını, hedef kitleye uygun olarak belirleyebilmek için sorulmuştur.

Soru 70. Mükelleflerin Gazete Okuma Sıklığı

Mükellef Eğilimleri Anketininin 70. sorusu olarak katılımcılara ne kadar sıklıkla gazete okudukları sorusu yöneltilmiştir. Bu soruya verilen cevapların dağılımı Tablo 77’de verilmektedir. Katılımcıların %0.9’u bu soruyu cevapsız bırakmışlardır.

Tablo 77 Mükelleflerin Gazete Okuma Sıklıkları

	Sıklık	Geçerli %
Okumuyorum	222	3,5
Ayda bir okuyorum	179	2,9
Haftada bir okuyorum	701	11,2
Haftada birkaç kez okuyorum	1745	27,9
Hergün okuyorum	3416	54,5
Toplam	6263	100

Not: Ort=4.27 SS=1.01 (1) Okumuyorum, (2) Ayda bir okuyorum, (3) Haftada bir okuyorum, (4) Haftada birkaç kez okuyorum, (5) Hergün okuyorum

Soru 71. Mükelleflerin İnternet Kullanma Sıklığı

Mükellef Eğilimleri Anketinin 71. sorusu olarak katılımcılara ne kadar sıklıkla internet kullandıkları sorusu yöneltilmiştir. Bu soruya verilen cevapların dağılımı Tablo 78’de verilmektedir. Katılımcıların %1.1’i bu soruyu cevapsız bırakmışlardır.

Tablo 78 Mükelleflerin İnternet Kullanma Sıklıkları

	Sıklık	Geçerli %
Kullanmıyorum	2310	36,9
Ayda bir kullanıyorum	673	10,8
Haftada bir kullanıyorum	827	13,2
Haftada birkaç kez kullanıyorum	995	15,9
Hergün kullanıyorum	1499	23,2
Toplam	6254	100

Not: Ort=2.78 SS=1.62 (1) Kullanmıyorum, (2) Ayda bir kullanıyorum,(3) Haftada bir kullanıyorum, (4) Haftada birkaç kez kullanıyorum, (5) Her gün kullanıyorum

Soru 72. Mükelleflerin Televizyon İzleme Sıklığı

Mükellef Eğilimleri Anketinin 72. sorusunda katılımcılara ne kadar sıklıkla televizyon izledikleri sorusu yöneltilmiştir. Bu soruya verilen cevapların dağılımı Tablo 79’da verilmektedir. Katılımcıların %1’i bu soruyu cevapsız bırakmışlardır.

Tablo 79 Mükelleflerin Televizyon İzleme Sıklıkları

	Sıklık	Geçerli %
İzlemiyorum	190	3,0
Günde 1 saatten az izliyorum	1210	19,3
Günde 1-4 saat arası izliyorum	3297	52,7
Günde 4-8 saat arası izliyorum	1121	17,9
Günde 8 saatten fazla izliyorum	443	7,1
Toplam	6261	100

Not: Ort=3.07 SS=.88 (1) İzlemiyorum, (2) Günde 1 saatten az izliyorum, (3) Günde 1-4 saat arası izliyorum, (4) Günde 4-8 saat arası izliyorum, (5) Günde 8 saatten fazla izliyorum

4.3 Maddelerin Gruplanarak İncelenmesi

Mükellef Eğilimleri Anketi’nde soru sayısının fazlalığı ve bazı soruların aynı tutumları ölçmesi sebebi ile faktör analizi yöntemi kullanılarak, aynı tutumları ölçtüğü düşünülen soruların bir araya toplanıp toplanmayacağı irdelenmiştir. Çalışmada öncelikli olarak bütün tutum sorularına faktör analizi uygulanmış ve öz değeri (eigenvalue) 1’den büyük olan faktörlerin sayısına bakılmıştır. Daha sonra, bu faktörlerin açıkladığı toplam varyanslar incelenmiştir. Özdeğerleri 1’den büyük olan faktör sayısı çok fazla olduğundan, ikinci aşamada faktör sayısı 4’e sınırlanmıştır. Temel bileşenler yöntemiyle elde edilen ilk çözüme dik döndürme yöntemlerinden Varimax yöntemi uygulanmıştır. Daha sonra her bir faktör üzerine yüklemde bulunan değişkenler incelenerek faktörler oluşturulmaya çalışılmıştır. Her bir faktör üzerine yüklemde bulunan değişkenler incelendiğinde, bazı ifadelerin yüklendikleri faktörle uyum içinde olmadığı tespit edilmiştir. Diğer bir değişle faktör analizi sonunda maddelerin anlamlı/ yorumlanabilir şekilde öbeklenmediği tespit edilmiştir. Bu nedenle Mükellef Eğilimleri Anketi’ndeki 47 tutum sorusu, araştırmacılar tarafından literatüre uygun olarak sınıflandırılmıştır. Araştırmacılar tarafından yapılan bu elle gruplama sonucunda tutum sorularının 4 faktör altında ele alınabileceği tespit edilmiştir.

Bu analize göre, ifadeler incelendiğinde birinci grubu oluşturan tüm maddelerin, mükelleflerin ahlaki ve sosyal yapısıyla alakalı olduğu görülmektedir. Bu nedenle birinci grup **“Vergi Ahlakı”** olarak isimlendirilmiştir. Bu grupta öbekteşen maddeler Tablo 80’de görülmektedir. “Vergi Ahlakı” grubu için bulunan iç tutarlılık katsayısı .64 tür.

Tablo 80 Vergi Ahlakı Grubunda Yer Alan Maddeler

- 1 Bir tanıdığım vergi kaçırırsa onu bu konuda uyarırım.
- 2 Denetlenmeyeceğimi bilsem dahi verdiğim mal ve hizmeti kayda geçiririm.
- 3 Ödenen vergiler toplumun gelişmesi için önemli bir katkı sağlamaktadır.
- 4 Ödenmeyen vergilerin verilen hizmetleri aksattığını düşünüyorum.
- 5 Vergi kaçırmanın cezalandırılması gereken ciddi bir suç olduğunu düşünüyorum.
- 6 Vergi affının kriz dönemleri haricinde uygulanmasının, vergisini düzenli ödeyen mükellefe haksızlık olduğunu düşünüyorum.
- 7 Bir mükellef için vergi ödemek ahlaklı olmanın bir göstergesidir.
- 8 Herhangi bir ortamda vergi kaçırıldığına tanık olursam, bunu ilgili makamlara aktarırım.

- 9 Denetlenme korkusu olmasa, birçok mükellef sunduğu mal/hizmet karşılığında fiş vermez.
- 10 Tanıdığım birçok insan vergisini düzenli olarak ödemektedir.

Not: Vergi Ahlakı'na ait grup puanları, grupta yer alan maddelerin puanlarının birbirine eklenmesi ve elde edilen toplam puanın gruptaki madde sayısına bölünmesiyle elde edilmiştir. Yüksek grup puanı mükelleflerin vergi vermeye yönelik daha fazla ahlaki duyarlılık gösterdiğini belirtirken; düşük grup puanı mükelleflerin vergi vermeye yönelik daha az ahlaki duyarlılık gösterdiğine işaret etmektedir.

İkinci grubu oluşturan maddelerin hepsi Gelir İdaresi Başkanlığı'nın hizmetleri ile ilgilidir. Bu nedenle Grup 2 "**Gelir İdaresi Başkanlığı'nın Sunduğu Hizmetlere Yönelik Tutumlar**" olarak isimlendirilmiştir. Bu grupta kümelenen maddeler Tablo 81'de görülmektedir. İkinci grup olan "Gelir İdaresi Başkanlığı'nın Sunduğu Hizmetlere Yönelik Tutumlar" için iç güvenilirlik katsayısı .71 olarak bulunmuştur.

Tablo 81 *Gelir İdaresi Başkanlığı'nın Sunduğu Hizmetlere Yönelik Tutumlar Grubunda Yer Alan Maddeler*

- 1 Vergi sistemindeki değişiklikler kolaylıkla takip edilebilmektedir.
- 2 Ödenen vergilerin hangi oranda nerelere harcandığını takip etmek mümkün olmamaktadır.
- *3 Vergi ile ilgili kanunlar yeterince anlaşılır ve açık değildir.
- 4 Türkiye'de gereğinden fazla vergi türü olduğunu düşünüyorum.
- 5 Gelir İdaresi Başkanlığı toplanan vergilerin nerelere harcandığını açıklamak konusunda yeterince şeffaftır.
- *6 Gelir İdaresi Başkanlığı yeterince mükellef odaklı davranmamaktadır.
- 7 Vergi oranlarında meydana gelen artışlar vergi kaçırmayı teşvik etmektedir.
- 8 Gelir İdaresi Başkanlığı mükellef odaklı bir yönetim anlayışına sahiptir.
- 9 Ödediğim verginin ülkenin ihtiyaç duyulan alanlarına harcandığına inanıyorum.
- 10 Son yıllarda, ödenen vergilerin nerelere harcandığı kolaylıkla takip edilebilmektedir.
- 11 Vergilendirme ile ilgili bilgilere erişmekte güçlüğ çekiyorum.
- 12 Vergiler ile ilgili düzenlenen kanunların ve tebliğ, sirküler gibi alt mevzuatın yeterince açık ve anlaşılır olduğunu düşünüyorum.
- 13 Gelir İdaresi Başkanlığının vergi verme gönüllülüğünü arttırıcı adımlar attığına inanıyorum.

Not: Bu gruba ait grup puanları, grupta yer alan maddelerin puanlarının birbirine eklenmesi ve elde edilen toplam puanın gruptaki madde sayısına bölünmesiyle elde edilmiştir. Yüksek grup puanı mükelleflerin Gelir İdaresi Başkanlığı’nın Verdiği Hizmetlere yönelik daha olumlu tutumlar sergilediklerini gösterirken; düşük grup puanı mükelleflerin Gelir İdaresi Başkanlığı’nın Verdiği Hizmetlere yönelik daha olumsuz tutumlar sergilediklerini belirtmektedir.

* işaretli sorular grup puanı hesaplanırken ters olarak kodlanmıştır.

Grup 3’te kümelenen maddeler incelendiğinde, ifadelerin cezalar, denetim ve vergi afları üzerine yoğunlaştığı görülmektedir. Dolayısıyla, Grup 3 “**Cezalar, Denetim ve Vergi Affına Yönelik Tutumlar**” olarak isimlendirilmiştir. Bu grupta kümelenen maddeler tablo 82’de görülmektedir. Üçüncü grup olan “ Cezalar, Denetim ve Vergi Affına Yönelik Tutumlar” için iç tutarlılık katsayısı .74 olarak bulunmuştur.

Tablo 82 Cezalar, Denetim ve Vergi Affına Yönelik Tutumlar Grubunda Yer Alan Maddeler

- *1 Vergi verip vermediğim ilgililer tarafından yeterince denetlenmemektedir.
- 2 Vergi kaçırانların yakalanmaları halinde ceza alma olasılıkları düşüktür.
- *3 Vergi kaçırانlara yönelik uygulanan cezalar yeterince caydırıcı değildir.
- 4 Uzlaşma ve benzeri yöntemlerle cezalarda uygulanan indirimler vergi kaçırmayı teşvik etmektedir.
- 5 Vergi kaçırdığı için bir defa cezalandırılan mükellefin tekrar denetlenmesi daha caydırıcı olacaktır.
- 6 Vergi kaçırانlara işyeri kapatma cezası uygulanması halinde bu ceza diğerlerine göre daha caydırıcı olacaktır.
- 7 Vergi affı, vergi kaçırانlara yaramaktadır.
- 8 Vergi kaçırانlara uygulanan cezaların uzlaşmada kaldırılacağını düşünüyorum.
- 9 Yakın zamanda vergi affı yapılacağını bilen mükellef, vergisel yükümlülüklerini daha az yerine getirmektedir.
- 10 Türkiye’de vergi kaçırmak diğer ülkelere kıyasla daha kolaydır çünkü cezalar uzlaşmada kaldırılmaktadır.
- 11 Yakalanma olasılığının fazla olduğunu düşünen mükellefin daha az vergi kaçıracağına inanıyorum
- 12 Vergisini hiç ödememesine rağmen yakalanmayan insanlar olduğuna inanıyorum.
- 13 Vergi kaçırانların hapis cezasıyla cezalandırılması daha caydırıcı olacaktır.

Not: Bu gruba ait grup puanları, grupta yer alan maddelerin puanlarının birbirine eklenmesi ve elde edilen toplam puanın gruptaki madde sayısına bölünmesiyle elde edilmiştir. Yüksek grup puanı mükelleflerin Cezalar, Denetim ve Vergi Aflarına yönelik olumlu tutumlar sergilediklerini gösterirken; düşük grup puanı mükelleflerin Cezalar, Denetim ve Vergi Aflarına yönelik daha olumsuz tutumlar sergilediklerini belirtmektedir.

* İşaretili sorular grup puanı hesaplanırken ters olarak kodlanmıştır.

Grup 4 altında kümelenen maddeler incelendiğinde, kullanılan ifadelerin vergi yükü ile ilgili tutumları temsil ettiği görülmüştür. Bu nedenle Grup 4 "**Vergi Yüküne Yönelik Tutumlar**" olarak adlandırılmıştır. Bu grupta kümelenen maddeler Tablo 83'de yer almaktadır. Son grup olan "**Vergi Yüküne Yönelik Tutumların**" iç tutarlılık katsayısı .63 olarak bulunmuştur.

Tablo 83 Vergi Yüküne Yönelik Tutumlar Faktöründe Yer Alan Maddeler

- 1 Kimi sektörlerdeki vergi yükü, fiyat avantajını kaybeden esnafın vergi kaçırmasına sebep olmaktadır.
- 2 Yapılan KDV indirimlerinin kayıtlılık oranını üzerinde bir etkisi olmamaktadır.
- 3 Kimi sektörlerde vergi yükünün artması, fiyat avantajını kaybeden esnafın üretimi kısmasına neden olmaktadır.
- 4 Vergi oranlarında yapılacak indirimlerin vergi ödemeyi teşvik edeceğini düşünüyorum.
- 5 Vergi oranlarında meydana gelen artış vatandaşın özellikle lüks tüketimini kısmasına sebep olmaktadır.
- 6 Sektörler arasında farklı KDV oranları uygulanması kayıt dışı alım satımı teşvik etmektedir.
- 7 Kimi sektörlerdeki vergi yükü, fiyat avantajını kaybeden esnafın yatırımdan vazgeçmesine neden olmaktadır.

Not: Bu gruba ait grup puanları, grupta yer alan maddelerin puanlarının birbirine eklenmesi ve elde edilen toplam puanın gruptaki madde sayısına bölünmesiyle elde edilmiştir. Yüksek grup puanı mükelleflerin Vergi yükü ile kayıt dışı ekonomi arasında daha fazla bağ kurduklarını gösterirken; düşük grup puanı mükelleflerin Vergi yükü ile kayıt dışı ekonomi arasında daha az bağ kurduklarını ifade etmektedir.

Tablo 84 Grup Puanlarının Ortalamaları ve Standart Sapmaları

	Ortalama	Standart Sapma
Grup 1	3.88	.54
Grup 2	3.24	.39
Grup 3	3.56	.51
Grup 4	3.79	.58

4.4 Tek ve İki Yönlü Varyans Analizleri

Bu bölümde, mükelleflerin vergiye yönelik tutumları üzerinde, yaş, cinsiyet, medeni hal, eğitim düzeyi, gelir düzeyi, coğrafi bölge ve çalışılan sektör gibi değişkenlerin farklılık yaratıp yaratmadığının belirlenmesi amacıyla toplanan verilere tek ve çift yönlü varyans (ANOVA) analizleri uygulanmıştır. Bu uygulama esnasında, sonuçların anlamlı bir şekilde yorumlanabilmesi açısından, il değişkeninde yer alan 18 şehir buldukları coğrafi bölgelere göre sınıflandırılmıştır. Varyans analizi sonucunda grup ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edildiğinde ise analizin devamında Scheffe yöntemi kullanılarak ikili karşılaştırma testleri yapılmış ve hangi gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu belirlenmeye çalışılmıştır.

Aşağıda ilk olarak grup bazında yapılan analizler yer almaktadır. Bir sonraki bölümde ise, gruplar altında öbeklenen maddelerin ayrıştırılarak ayrı ayrı analiz edilmesinden elde edilen bulgulara değinilmiştir.

4.4.1 Grup Bazında Analizler

“Maddelerin Gruplanarak İncelenmesi” başlığı altında belirtildiği gibi Mükellef Eğilimleri Anketi’nde soru sayısının fazlalığı ve bazı soruların aynı tutumları ölçmesi sebebi ile sorular araştırmacılar tarafından gruplanmıştır. Elle gruplanarak oluşturulan bu dört yeni değişkene verilen cevapların eğitim, sektör, bölge, yaş, gelir düzeyi, medeni hal ve cinsiyet değişkenlerine göre farklılık gösterip göstermediğini test etmek amacıyla tek yönlü varyans analizleri yapılmıştır.

Grup 1: “Vergi Ahlakı”

“Vergi Ahlakı” olarak isimlendirilen grup üzerinde ilk olarak yaş değişkeninin etkisi incelenmiştir. Analiz sonuçlarına göre, yaş değişkeninin

“Vergi Ahlakı” grubu altında kümelenen maddeler üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığı görülmektedir. Yapılan tek yönlü varyans analizi sonucunda, medeni hal değişkeninde grupta kümelenen maddeler üzerinde anlamlı bir etkisinin bulunmadığı görülmektedir. Ancak, yapılan tek yönlü varyans analizi göstermiştir ki, “Vergi Ahlakı” grubu altında kümelenen maddelere verilen cevaplar mükelleflerin cinsiyetlerine göre anlamlı farklılıklar göstermektedir ($F = 19.97, p < .001$). Yapılan ikili karşılaştırmalar sonunda, erkek mükelleflerin (Ort. = 3.86, SS = .49) kadın mükelleflere oranla (Ort. = 3.77, SS = .51) bu gruptaki maddelere daha yüksek katılım gösterdikleri göze çarpmaktadır. Diğer bir değişle; erkek mükelleflerin kadınlara oranla vergi vermeye yönelik daha yüksek ahlaki duyarlılık gösterdikleri saptanmıştır.

Yapılan tek yönlü varyans analizi sonucunda, eğitim değişkeninin de bu değişken üzerinde anlamlı bir etkisinin bulunduğu görülmüştür ($F = 20.85, p < .001$). Buna göre, okur-yazar mükellefler (Ort. = 3.50, SS = .33), lise (Ort. = 3.89, SS = .47), mesleki/teknik lise (Ort. = 3.96, SS = .46), üniversite (Ort. = 3.84, SS = .51) ve meslek yüksek okulu (Ort. = 3.84, SS = .53) mezunu mükelleflere oranla vergi vermeye yönelik daha düşük ahlaki duyarlılık göstermişlerdir.

Mükelleflerin gelir düzeyinin bu değişken üzerindeki etkisini ölçmek amacı ile yapılan tek yönlü varyans analizi sonucunda anlamlı bir etki saptanmıştır ($F = 12.40, p < .001$). analiz sonuçlarına göre; 500 YTL ve altı (Ort = 3.66, SS = .54) gelir düzeyi olan mükellefler, 2501-5000 YTL arası (Ort = 3.93, SS = .50), 5001-10000 YTL arası (Ort = 3.86, SS = .49) ve 500001 YTL ve üzeri aylık gelir düzeyi olan (Ort = 4.05, SS = .28) mükelleflere oranla vergi vermeye daha düşük ahlaki duyarlılık gösterdikleri tespit edilmiştir.

Sektörler değişkenine göre yapılan tek yönlü varyans analizinde mükelleflerin çalıştıkları sektörün bu grup üzerinde anlamlı bir etkisi olduğu tespit edilmiştir ($F = 7.94, p < .001$). Analiz sonuçlarına göre; avukatların (Ort. = 3.70, SD = .51), küçük sanayi sitesi mensupları (Ort. = 3.99, SS = .49), imalat sanayi mensupları (Ort. = 3.94, SS = .44), inşaat sanayi mensupları (Ort. = 3.88, SS = .46) ve muhasebeci/mali müşavirlere (Ort. = 3.93, SS = .54) oranla vergi vermeye yönelik daha düşük ahlaki duyarlılık gösterdikleri göze çarpmaktadır.

Mükelleflerin yaşadıkları bölgenin bu değişken üzerindeki etkisini ölçmek amacı ile yapılan tek yönlü varyans analizi sonucunda anlamlı bir etkisinin olduğu görülmüştür ($F = 162.22, p < .001$). Buna göre, Akdeniz Bölgesi (Ort = 3.55, SS = .51), Marmara Bölgesi (Ort = 3.95, SS = .49),

Karadeniz Bölgesi (Ort = 3.78, SS = .39) ve Ege Bölgesi’nde yaşayan mükellefler (Ort = 3.66, SS = .35), İç Anadolu Bölgesi’nde yaşayan mükelleflere (Ort = 3.94, SS = .46), oranla vergi vermeye yönelik daha düşük ahlaki duyarlılık gösterdikleri saptanmıştır.

Grup 2: “Gelir İdaresi Başkanlığı’nın Sunduğu Hizmetlere Yönelik Tutumlar”

“Gelir İdaresi Başkanlığı’nın Sunduğu Hizmetlere Yönelik Tutumlar” olarak adlandırılan grup 2 altında öbeklenen maddelere verilen cevapların eğitim, sektör, bölge, yaş, gelir düzeyi, medeni hal ve cinsiyet değişkenlerine göre farklılık gösterip göstermediğini test etmek amacıyla bir dizi tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Buna göre, eğitim değişkeninin bu grupta öbeklenen maddelere verilen cevaplar üzerinde anlamlı bir etkisinin bulunmadığı görülmektedir. Medeni hal değişkeninde “Gelir İdaresi Başkanlığı’nın Sunduğu Hizmetlere Yönelik Tutumlar” değişkeni üzerinde anlamlı bir etkisi bulunmamaktadır.

Yapılan tek yönlü varyans analizinde, “Gelir İdaresi Başkanlığı’nın Sunduğu Hizmetlere Yönelik Tutumlar” grubu altında kümelenen maddelere verilen cevapların mükelleflerin cinsiyetlerine göre de anlamlı farklılıklar göstermediği görülmektedir. Mükelleflerin yaşının bu değişken üzerindeki etkisini ölçmek amacı ile yapılan tek yönlü varyans analizi sonucunda anlamlı bir etkisinin olduğu görülmüştür ($F = 10.04$, $p < .001$). Yapılan ikili karşılaştırmalara göre; 26-30 yaş arası mükellefler (Ort = 3.31, SS = .42), 41-50 yaş arası (Ort = 3.22, SS = .37) ve 51-60 yaş arası (Ort = 3.17, SS = .40) mükelleflere oranla Gelir İdaresi Başkanlığı’nın Sunduğu Hizmetlere daha olumlu tutumlar göstermişlerdir.

Sektörler değişkenine göre yapılan tek yönlü varyans analizi sonucunda ise mükelleflerin çalıştıkları sektörün bu değişken üzerinde anlamlı bir etkisinin olduğu tespit edilmiştir ($F = 2.92$, $p < .001$). Ancak analizin devamında Scheffe yöntemi kullanılarak yapılan ikili karşılaştırma testinde gruplar arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

Mükelleflerin yaşadıkları bölgenin grupta kümelenen maddelere verilen cevaplar üzerindeki etkisini ölçmek amacı ile yapılan tek yönlü varyans analizi sonucunda anlamlı bir etkisinin olduğu görülmüştür ($F = 13.31$, $p < .001$). Buna göre, Akdeniz Bölgesi’nde yaşayan mükellefler (Ort. = 3.31, SS = .39), Marmara Bölgesi’ndeki (Ort. = 3.21, SS = .40) mükelleflere oranla Gelir İdaresi Başkanlığı’nın sunduğu hizmetlere yönelik daha olumlu tutumlar göstermişlerdir.

Gelir düzeyi değişkenine uygulanan tek yönlü varyans analizi sonucunda, bu gruba verilen cevaplar üzerindeki etkisinin anlamlı olduğu görülmektedir ($F = 11.24, p < .001$). Analiz sonuçlarına göre; aylık geliri 50001 YTL ve üzeri olan mükellefler (Ort. = 2.94, SS = .30) diğer tüm gelir gruplarına oranla Gelir İdaresi Başkanlığı'nın Sunduğu Hizmetlere Yönelik daha olumsuz tutumlar göstermişlerdir.

Grup 3: "Cezalar, Denetim ve Vergi Affına Yönelik Tutumlar"

"Cezalar, Denetim ve Vergi Affına Yönelik Tutumlar" olarak isimlendirilen grup 3 altında öbeklenen maddelerin eğitim, sektör, bölge, yaş, gelir düzeyi, medeni hal ve cinsiyet değişkenlerine göre farklılık gösterip göstermediğini test etmek amacıyla tek yönlü varyans analizleri yapılmıştır. Buna göre, yaş değişkeninin bu grupta kümelenen maddeler üzerinde anlamlı bir etkisinin bulunmadığı görülmüştür. Yapılan tek yönlü varyans analizi sonucunda, medeni hal değişkeninde "Cezalar, Denetim ve Vergi Affına Yönelik Tutumlar" değişkeni üzerinde anlamlı etkisinin bulunmadığı görülmektedir.

Yapılan tek yönlü varyans analizinde "Cezalar, Denetim ve Vergi Affına Yönelik Tutumlar" grubu altında kümelenen maddelere verilen cevapların, mükelleflerin cinsiyetlerine görede anlamlı farklılıklar göstermediği tespit edilmiştir. Mükelleflerin çalıştıkları sektör ve gelir düzeylerinin de bu grup altında kümelenen maddelere verilen yanıtlar üzerinde anlamlı bir etkileri bulunmamaktadır.

Mükelleflerin eğitim durumlarının değişken üzerindeki etkisini ölçmek amacı ile yapılan tek yönlü varyans analizi sonucunda anlamlı bir etkisinin olduğu görülmüştür ($F = 15.45, p < .001$). Yapılan ikili karşılaştırmalara göre, lise mezunu mükelleflerin (Ort. = 3.59, SS = .51), okur-yazar (Ort. = 3.30, SS = .34), ilkokul (Ort. = 3.45, SS = .48) ve ortaokul mezunu mükelleflere (Ort = 3.49, SS = .49) oranla Cezalar; Denetim ve Vergi Aflarına yönelik daha olumlu tutum sergiledikleri saptanmıştır.

Yapılan tek yönlü varyans analizi sonucunda, coğrafi bölge değişkeninin "Cezalar, Denetim ve Vergi Affına Yönelik Tutumlar" değişkeni üzerindeki etkisinin de anlamlı olduğu tespit edilmiştir ($F = 31.31, p < .001$). Buna göre, Marmara Bölgesi'nde yaşayan mükellefler (Ort. = 3.61, SS = .53), Akdeniz Bölgesi (Ort. = 3.49, SS = .46), Karadeniz Bölgesi (Ort. = 3.45, SS = .38) ve Ege Bölgesi'nde (Ort. = 3.42, SS = .33) yaşayan mükelleflere oranla Cezalar; Denetim ve Vergi Aflarına yönelik daha olumlu tutum göstermişlerdir.

Grup 4: “Vergi Yüğü”

“Vergi Yüğü” olarak isimlendirilen dördüncü grup altında kümelenen maddelere verilen cevapların, eğitim, sektör, bölge, yaş, gelir düzeyi, medeni hal ve cinsiyet değişkenlerine göre farklılık gösterip göstermediğini test etmek amacıyla tek yönlü varyans analizleri yapılmıştır. Bu analizlere göre, yaş değişkeninin bu grup altında kümelenen maddelere verilen cevaplar üzerinde anlamlı bir etkisi bulunmamaktadır. Yapılan tek yönlü varyans analizi sonucunda, medeni hal değişkeninde “Vergi Yüğü” değişkeni üzerinde anlamlı bir etkisinin bulunmadığı görülmüştür.

“Vergi Yüğü” grubu altında kümelenen maddelere verilen cevaplara uygulanan tek yönlü varyans analizinde, ifadelere verilen yanıtların mükelleflerin cinsiyetlerine göre anlamlı farklılıklar gösterdiği tespit edilmiştir ($F = 31.04, p < .001$). Buna göre, erkek mükelleflerin (Ort. = 3.80, SS = .58), kadın mükelleflere (Ort. = 3.67, SS = .55) oranla bu faktör altında gruplanan maddelere daha fazla katılım gösterdikleri görülmektedir. Diğer bir değişle; erkek mükellefler kadın mükelleflere oranla vergi yüğü ile kayıt dışı ekonomi arasında daha fazla bağ kurdukları göze çarpmaktadır.

Sektörler değişkenine göre yapılan tek yönlü varyans analizinde ise mükelleflerin çalıştıkları sektörün bu gruptaki maddelere verilen yanıtlar üzerinde anlamlı bir etkisi olduğu tespit edilmiştir ($F = 20.36, p < .001$). Buna göre, avukatlar (Ort. = 3.53, SS = .52), mobilyacılar (Ort. = 3.85, SS = .49), lokantacılar (Ort. = 3.84, SS = .60), inşaat sanayi mensupları (Ort. = 3.76, SS = .53), tekstil sanayi mensupları (Ort. = 3.80, SS = .55), bakkallar (Ort. = 3.73, SS = .64), imalat sanayi mensupları (Ort. = 4.00, SS = .56) ve muhasebeci/mali müşavirlerden (Ort. = 3.82, SS = .60) anlamlı derecede farklılaşmakta ve vergi yüğü ile kayıt dışı ekonomi arasında daha az bağ kurmaktadır.

Mükelleflerin yaşadıkları bölgenin bu gruptaki maddelere verilen cevaplar üzerindeki etkisini ölçmek amacı ile yapılan tek yönlü varyans analizi sonucunda anlamlı bir etkisinin olduğu görülmüştür ($F = 100.56, p < .001$). Buna göre, Marmara bölgesinde yaşayan mükelleflerin (Ort = 3.92, SS = .63), Ege Bölgesi (Ort = 3.63, SS = .38), İç Anadolu Bölgesi (Ort = 3.72, SS = .49), Akdeniz Bölgesi (Ort = 3.56, SS = .53) ve Karadeniz Bölgesi’nde (Ort = 3.63, SS = .40) yaşayan mükelleflere oranla, bu gruptaki maddelere daha fazla katılım gösterdikleri ve vergi yüğü ile kayıt dışı ekonomi arasında daha fazla bağ kurdukları tespit edilmiştir.

Mükelleflerin eğitim durumunun “Vergi Yüğü” grubu altında kümelenen maddelere verilen cevaplar üzerindeki etkisini ölçmek amacı ile yapılan tek yönlü varyans analizi sonucunda anlamlı bir etkisinin olduğu görülmüştür ($F = 20.47, p < .001$). Yapılan ikili karşılaştırmalar sonunda; mesleki/teknik lise mezunu mükellefler (Ort = 3.95, SS = .62), okuryazar (Ort = 3.55, SS = .47), ilkokul mezunu (Ort = 3.63, SS = .52) ortaokul mezunu (Ort = 3.71, SS = .56) ve üniversite mezunu (Ort = 3.73, SS=.56) mükelleflere oranla vergi yükü ile kayıt dışı ekonomi arasında daha fazla bağ kurmuşlardır.

Gelir düzeyi değişkeni ile yapılan tek yönlü varyans analizinde de bu değişkenin “Vergi Yüğü” değişkeni üzerindeki etkisinin anlamlı olduğu görülmektedir ($F = 6.99, p < .001$). Buna göre, 2501-5000YTL gelir düzeyi olan mükellefler (Ort = 3.86, SS = .62), 501-1000YTL arası (Ort = 3.76, SS = .55) ve 500 YTL ve altı (Ort = 3.64, SS = .65) gelir düzeyi olan mükelleflerden anlamlı derecede farklılaşarak, bu faktör altında gruplanan maddelere daha yüksek katılım göstermişler ve vergi yükü ile kayıt dışı ekonomi arasında daha fazla bağ kurmuşlardır.

4.4.2 Madde Bazında Analizler

Dört ana grup altında toplanan tutum sorularının analizi aşamasında mükelleflerin vergiye yönelik tutumları ile ilgili oldukça genel bulgular elde edildiğinden, faktörler altında gruplanan maddelerin ayrıştırılarak madde bazında analizlerinin yapılmasının gerekliliği ortaya çıkmıştır. Aşağıda, Mükellef Eğilimleri Anketi’nin ikinci bölümünde yer alan tutum sorularından bazılarının madde bazında tek ve/veya iki yönlü varyans analizleri yer almaktadır.

Soru 15. “Vergi sistemindeki değişiklikler kolaylıkla takip edilebilmektedir”

“Vergi sistemindeki değişiklikler kolaylıkla takip edilebilmektedir” ifadesine verilen yanıtlara eğitim değişkenine göre tek yönlü varyans analizi uygulandığında, bu ifadeye verilen yanıtların mükelleflerin eğitim düzeylerine göre anlamlı farklılıklar gösterdiği görülmektedir. ($F = 7.28, p < .001$) Yapılan ikili karşılaştırmalar sonunda, yüksek lisans mezunu mükelleflerin (Ort. = 3.02, SS = 1.13), mesleki teknik lise mezunlarına (Ort. = 2.35, SS = 1.22) oranla vergi sistemindeki değişiklikleri daha kolay takip edebildikleri saptanmıştır.

Coğrafi bölge ve sektör değişkenlerinin, “Vergi sistemindeki değişiklikler kolaylıkla takip edilebilmektedir” ifadesine verilen yanıtlar üzerine etkisi iki yönlü varyans analizi yapılarak incelenmiştir. Buna göre, mükelleflerin yaşadıkları coğrafi bölge, “Vergi sistemindeki değişiklikler kolaylıkla takip edilebilmektedir” ifadesi üzerinde anlamlı bir etkiye sahiptir ($F = 26.04, p < .001$). Buna göre, Akdeniz Bölgesi’ndeki mükelleflerin (Ort = 2.93, SS = .06), İç Anadolu (Ort. = 2.39, SS = .04) ve Marmara Bölgesi’ndeki (Ort = 2.53, SS = .03) mükelleflere oranla vergi sistemindeki değişiklikleri daha kolay takip edebildikleri tespit edilmiştir. Ege Bölgesi’ndeki (Ort. = 2.90, SS = .06) mükellefler ise ifadesine, İç Anadolu (Ort. = 2.39, SS = .04) ve Marmara Bölgesi’ndeki (Ort. = 2.53, SS = .03) mükelleflere oranla Vergi sistemindeki değişiklikleri daha kolay takip edebildiklerini belirtmişlerdir. Karadeniz Bölgesi’ndeki mükelleflerin bu ifadeye verdikleri yanıtlar ile diğer bölgelerdeki mükelleflerin verdikleri yanıtlar arasında ise anlamlı bir fark yoktur.

Mükelleflerin çalışmakta oldukları sektörde bu ifadeye verilen yanıtlar üzerinde anlamlı bir etki göstermektedir ($F = 9.60, p < .001$). Yapılan ikili karşılaştırmalar avukatların (Ort. = 2.96, SS = .01), imalat sanayi (Ort. = 2.70, SS = .08), tekstil sanayi (Ort. = 2.60, SS = .04) ve bakkallara (Ort. = 2.34, SS = .04) oranla vergi sistemindeki değişiklikleri daha kolay takip edebildiklerini göstermiştir.

“Vergi sistemindeki değişiklikler kolaylıkla takip edilebilmektedir” ifadesine verilen cevapların, mükelleflerin çalıştığı sektör ile yaşadıkları bölgenin “ortak etkisine” maruz olduğu görülmüştür. Diğer bir deyişle, yaşanan bölge ve çalışılan sektör etkileşiminin bu soruya verilen cevaplar üzerindeki etkisi anlamlıdır ($F = 5.41, p < .001$). Bu analizde sektör değişkeni “Hizmet” ve “Üretim Sektörü” olmak üzere iki kategoriye ayrılmıştır. Sheffe yöntemi kullanılarak yapılan ikili karşılaştırmalar, Marmara Bölgesi’ndeki (Ort. = 2.53; SS = 1.22) üretim sektörü mensuplarının, Akdeniz (Ort. = 2.69; SS = 1.18), Karadeniz (Ort. = 2.52; SS = 1.04) ve Ege Bölgelerindeki (Ort. = 2.59; SS = .86) üretim sektörü mensuplarına göre vergi sistemindeki değişiklikleri daha zor takip edilebildiklerini göstermiştir. Tablo 85’de bu maddeye verilen cevapların sektör ve bölge değişkenlerine göre ortalamaları ve standart sapmaları yer almaktadır.

Tablo 85 “Vergi sistemindeki değişiklikler kolaylıkla takip edilebilmektedir” ifadesine verilen yanıtların sektör ve bölge değişkenlerine göre ortalamaları ve standart sapmaları

	Akdeniz Bölgesi		Karadeniz Bölgesi		İç Anadolu Bölgesi		Ege Bölgesi		Marmara Bölgesi	
	Ort.	SS	Ort.	SS	Ort.	SS	Ort.	SS	Ort.	SS
Hizmet Sektörü	2.69	1.18	2.52	1.04	2.41	1.07	2.59	.86	2.53	1.22
Üretim Sektörü	2.92	1.21	2.97	.91	2.39	1.13	2.95	.81	2.27	1.16

Soru 16. “Vergi verip vermediğim ilgililer tarafından yeterince denetlenmemektedir”

Mükellef Eğilimleri Anketi’nde katılımcılara yöneltilen “Vergi verip vermediğim ilgililer tarafından yeterince denetlenmemektedir” ifadesine verilen yanıtların yaş değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını test etmek için tek yönlü varyans analizleri uygulanmıştır. “Vergi verip vermediğim ilgililer tarafından yeterince denetlenmemektedir” ifadesine verilen yanıtlar mükellefin yaşına göre anlamlı farklılıklar göstermektedir ($F = 7.08, p < .001$). 25 yaş ve altı mükellefler (Ort. = 2.92, SS = 1.26) 41-50 yaş arasındaki mükelleflere oranla (Ort. = 2.56, SS = 1.19) vergi ile ilgili konularda yeterince denetlenmediklerini düşünmektedirler.

Sektörler değişkenine göre yapılan tek yönlü varyans analizi sonucunda ise mükelleflerin çalıştıkları sektörün bu ifadeye verilen yanıtlar üzerinde anlamlı bir etkisi olduğu tespit edilmiştir ($F = 14.00, p < .001$). Yapılan ikili karşılaştırmalar sonunda, küçük sanayi sitesi mensuplarının (Ort. = 3.19, SS = 1.21), lokantacılar (Ort. = 2.38, SS = 1.21), imalat sanayi mensupları (Ort. = 2.40, SS = 1.18), tekstil sanayi mensupları (Ort. = 2.47, SS = 1.23) ve bakkallara (Ort. = 2.57, SS = 1.23) oranla vergi verip vermediklerinin ilgililer tarafından yeterince denetlenmediklerini ifade ettikleri görülmüştür.

Gelir düzeyi değişkeninin bu ifadeye verilen yanıtlar üzerindeki etkisini test etmek amacıyla, tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Yapılan tek yönlü varyans analizi sonucunda ise mükelleflerin gelir düzeylerinin bu ifadeye verilen yanıtlar üzerinde anlamlı bir etkisi olduğu tespit edilmiştir ($F = 9.63, p < .001$). Buna göre, aylık gelir düzeyi 500 YTL ve altı olan mükellefler (Ort. = 2.97, SS = 1.20), aylık gelir düzeyi 1001-2500 YTL (Ort. =

2.58, $SS = 1.21$) ve 2501-5000 YTL arası olan (Ort. = 2.46, $SS = 1.24$) mükelleflere oranla vergi verip vermediklerinin yeterince denetlenmediğini belirtmişlerdir.

Soru 17. “Ödenen vergilerin hangi oranlarda nerelere harcandığını takip etmek mümkün olmamaktadır”

Mükellef Eğilimleri Anketi’nde katılımcılara yöneltilen “Ödenen vergilerin hangi oranlarda nerelere harcandığını takip etmek mümkün olmamaktadır” ifadesine verilen yanıtların, coğrafi bölge değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını test etmek amacıyla, tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Mükelleflerin, bu ifadeye verdikleri yanıtlar, buldukları coğrafi bölgeye göre anlamlı farklılıklar göstermektedir ($F = 11.78$, $p < .001$). Yapılan ikili karşılaştırmalara göre, Ege Bölgesi’ndeki mükellefler (Ort. = 3.50, $SS = .74$) Marmara Bölgesi (Ort. = 3.74, $SS = .98$) ve İç Anadolu Bölgesi’ndeki (Ort. = 3.72, $SS = 1.03$) mükelleflere oranla, ödenen vergilerin hangi oranlarda nerelere harcandığının takibinin daha mümkün olduğunu ifade etmişlerdir.

Soru 18. “Vergi ile ilgili kanunlar yeterince açık ve anlaşılır değildir”

Mükellef Eğilimleri Anketi’nde katılımcılara yöneltilen “Vergi ile ilgili kanunlar yeterince açık ve anlaşılır değildir” ifadesine verilen yanıtların sektör değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını test etmek amacıyla, tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Mükelleflerin çalıştıkları sektörün “Vergi ile ilgili kanunlar yeterince açık ve anlaşılır değildir” ifadesine verilen yanıtlar üzerinde anlamlı bir etkisi olduğu tespit edilmiştir ($F = 6.23$, $p < .001$). Avukatlar (Ort. = 3.41, $SS = 1.08$), inşaat sanayi mensupları (Ort. = 3.76, $SS = 1.00$), tekstil sanayi mensupları (Ort. = 3.77, $SS = .89$) ve bakkallara (Ort. = 3.82, $SS = .95$) oranla, vergi ile ilgili kanunların yeterince açık ve anlaşılır olduğunu ifade etmişlerdir.

Eğitim değişkeninin bu ifadeye verilen yanıtlar üzerindeki etkisini test etmek amacıyla, tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Yapılan tek yönlü varyans analizi sonucunda ise mükelleflerin eğitim düzeyinin bu ifadeye verilen yanıtlar üzerinde anlamlı bir etkisi olduğu tespit edilmiştir ($F = 8.52$, $p < .001$). Yapılan ikili karşılaştırmalar sonunda, lise mezunu mükelleflerin (Ort = 3.79, $SS = .96$) üniversite mezunlarına (Ort = 3.58, $SS = 1.10$) oranla vergi ile ilgili kanunları daha az açık ve anlaşılır buldukları tespit edilmiştir.

Soru 19. “Türkiye’de gereğinden fazla vergi türü olduğunu düşünüyorum”

Mükellef Eğilimleri Anketi’nde katılımcılara yöneltilen “Türkiye’de gereğinden fazla vergi türü olduğunu düşünüyorum” ifadesine verilen yanıtların sektör değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını test etmek amacıyla, tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Mükelleflerin çalıştıkları sektörün bu ifadeye verilen yanıtlar üzerinde anlamlı bir etkisi olduğu tespit edilmiştir

($F = 3.68$, $p < .001$). Buna göre, bakkallar (Ort. = 4.15, SS = .93) Türkiye’de gereğinden fazla vergi türü olduğunu avukatlara oranla (Ort. = 3.80, SS = 1.11) daha çok düşünmektedirler.

Mükelleflerin gelir düzeyinin bu ifadeye verilen yanıtlar üzerindeki etkisini test etmek amacıyla, tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Yapılan tek yönlü varyans analizi sonucunda ise mükelleflerin gelir düzeylerinin bu ifadeye verilen yanıtlar üzerinde anlamlı bir etkisinin bulunmadığı tespit edilmiştir.

Soru 20. “Gelir İdaresi Başkanlığı toplanan vergilerin nerelere harcandığını açıklamak konusunda yeterince şeffaftır”

Mükellef Eğilimleri Anketi’nde katılımcılara yöneltilen “Gelir İdaresi Başkanlığı toplanan vergilerin nerelere harcandığını açıklamak konusunda yeterince şeffaftır” ifadesine verilen yanıtların yaşanılan bölge değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını test etmek için tek yönlü varyans analizi uygulanmıştır. Bu ifadeye verilen yanıtlar mükellefin yaşadığı coğrafi bölgeye göre anlamlı farklılıklar göstermektedir ($F = 54.82$, $p < .001$). Akdeniz Bölgesi’ndeki mükellefler (Ort. = 3.13, SS = 1.19), İç Anadolu (Ort. = 2.65, SS = 1.23), Marmara (Ort. = 2.59, SS = 1.34) ve Karadeniz Bölgesi’ndeki mükelleflere oranla (Ort. = 2.47, SS = .93) Gelir İdaresi Başkanlığı’nın toplanan vergilerin harcandığı alanları açıklamak konusunda daha şeffaf olduğunu ifade etmişlerdir. Ege Bölgesi’ndeki mükelleflerin (Ort. = 3.09, SS = .90) bu ifadeye verdikleri yanıtlar ile Akdeniz Bölgesi’ndeki mükelleflerin verdikleri yanıtlar arasında ise anlamlı bir fark tespit edilememiştir.

Mükelleflerin gelir düzeyinin bu ifadeye verilen yanıtlar üzerindeki etkisini test etmek amacıyla, tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Yapılan tek yönlü varyans analizi sonucunda ise mükelleflerin gelir düzeylerinin bu ifadeye verilen yanıtlar üzerinde anlamlı bir etkisinin bulunmadığı görülmektedir.

Soru 21. “Gelir İdaresi Başkanlığı yeterince mükellef odaklı davranmamaktadır”

Mükellef Eğilimleri Anketi’nde katılımcılara yöneltilen “Gelir İdaresi Başkanlığı yeterince mükellef odaklı davranmamaktadır” ifadesine verilen yanıtların yaş değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını test etmek için tek yönlü varyans analizi uygulanmıştır. “Gelir İdaresi Başkanlığı yeterince mükellef odaklı davranmamaktadır” ifadesine verilen yanıtlar mükellefin yaşına göre anlamlı farklılıklar göstermemektedir.

Mükelleflerin eğitim durumunun bu ifadeye verilen yanıtlar üzerindeki etkisini test etmek amacıyla, tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Yapılan tek yönlü varyans analizi sonucunda ise mükelleflerin eğitim durumunun bu ifadeye verilen yanıtlar üzerinde anlamlı bir etkisinin olduğu görülmektedir ($F = 11.27, p < .001$). Buna göre, ilkokul mezunu mükellefler (Ort. = 3.19, SS = 1.10) , lise (Ort. = 3.52, SS = 1.15), mesleki/ teknik lise (Ort. = 3.65, SS = 1.23) ve üniversite mezunu (Ort. = 3.52, SS = 1.19) mükelleflere oranla Gelir İdaresi Başkanlığı yeterince mükellef odaklı davranmadığını daha fazla belirtmişlerdir.

Sektörler değişkenine göre yapılan tek yönlü varyans analizi sonucunda ise mükelleflerin çalıştıkları sektörün bu ifadeye verilen yanıtlar üzerinde anlamlı bir etkisi olduğu tespit edilmiştir ($F = 20.10, p < .001$). İmalat sanayi mensupları (Ort. = 3.89, SS = 1.07), avukatlar (Ort. = 3.37, SS = 1.12), lokantacılar (Ort. = 3.31, SS = 1.18), oto galericiler (Ort. = 3.30, SS = 1.14), tekstil sanayi mensupları (Ort. = 3.21, SS = 1.17) ve inşaat sektörü mensuplarına (Ort = 3.37, SS = 1.18) oranla Gelir İdaresi Başkanlığı yeterince mükellef odaklı davranmadığını daha fazla belirtmişlerdir.

Mükelleflerin yaşadıkları bölgenin bu ifadeye verilen yanıtlar üzerindeki etkisini test etmek amacıyla, tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Yapılan tek yönlü varyans analizi sonucunda ise coğrafi bölge değişkeninin bu ifadeye verilen yanıtlar üzerinde anlamlı bir etkisinin bulunduğu saptanmıştır ($F = 40.29, p < .001$). Yapılan ikili karşılaştırmalar sonunda; Ege Bölgesindeki mükelleflerin (Ort. = 2.98, SS = 1.02) Marmara Bölgesi (Ort. = 3.51, SS = 1.22), Akdeniz Bölgesi (Ort. = 3.54, SS = 1.08), Karadeniz Bölgesi (Ort. = 3.49, SS = .99), İç Anadolu Bölgesinde (Ort. = 3.51, SS = 1.04) yaşayan mükelleflere oranla Gelir İdaresi Başkanlığı’nın yeterince mükellef odaklı davrandığını düşündükleri tespit edilmiştir.

Soru 22. “Hükümetlerin toplanan vergilerin kullanım alanlarına yönelik izlediği politikalar vergi verme davranışımı etkilemektedir ”

Mükellef Eğilimleri Anketi’nde katılımcılara yöneltilen “Hükümetlerin toplanan vergilerin kullanım alanlarına yönelik izlediği politikalar vergi verme davranışımı etkilemektedir” ifadesine verilen yanıtların cinsiyet değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını test etmek için tek yönlü varyans analizi uygulanmıştır. Cinsiyet değişkeninin bu ifadeye verilen yanıtlar üzerindeki etkisi anlamlı değildir. Mükelleflerin çalıştıkları sektörün bu ifadeye verilen yanıtlar üzerindeki etkisini test etmek amacıyla, tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Yapılan tek yönlü varyans analizi sonucunda mükelleflerin çalıştıkları sektörün bu ifadeye verilen yanıtlar üzerinde anlamlı bir etkisi olduğu tespit edilmiştir ($F = 9.71, p < .001$). İkili karşılaştırmalar sonunda, imalat sanayi mensuplarının (Ort. = 3.97, SS = 1.00), inşaat sanayi mensupları (Ort. = 3.62, SS = 1.07), bakkallar (Ort. = 3.60, SS = .99), avukatlar (Ort. = 3.43, SS = 1.03) ve küçük sanayi sitesi mensuplarına (Ort. = 3.42, SS = 1.19) oranla hükümetlerin vergilerin kullanım alanlarına yönelik izlediği politikalardan daha fazla etkilendikleri saptanmıştır.

Gelir düzeyi değişkeninin “Hükümetlerin toplanan vergilerin kullanım alanlarına yönelik izlediği politikalar vergi verme davranışımı etkilemektedir” ifadesine verilen yanıtlar üzerindeki etkisini test etmek amacıyla, tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Yapılan tek yönlü varyans analizi sonucunda ise mükelleflerin gelir düzeylerinin bu ifadeye verilen yanıtlar üzerinde anlamlı bir etkisi olduğu tespit edilmiştir ($F = 7.78, p < .001$). Aylık geliri 50001 YTL ve üzeri olan mükellefler (Ort. = 3.13, SS = 1.10), aylık geliri 1001-2500 YTL (Ort. = 3.72, SS = 1.00) arası olan mükelleflere oranla hükümetlerin vergilerin kullanım alanlarına yönelik izledikleri politikalardan daha az etkilendiklerini ifade etmişlerdir.

Soru 23. “Vergi kaçırınların yakalanmaları halinde ceza alma olasılıkları düşüktür”

Mükellef Eğilimleri Anketi’nde katılımcılara yöneltilen “Vergi kaçırınların yakalanmaları halinde ceza alma olasılıkları düşüktür” ifadesine verilen yanıtların cinsiyet değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını test etmek için tek yönlü varyans analizi uygulanmıştır. Bu ifadeye verilen yanıtlar mükellefin cinsiyetine göre anlamlı farklılıklar göstermemektedir.

Sektörler değişkenine göre uygulanan tek yönlü varyans analizi sonucunda ise mükelleflerin çalıştıkları sektörün bu ifadeye verilen yanıtlar üzerinde anlamlı bir etkisi olduğu tespit edilmiştir ($F = 11.07, p < .001$). İmalat sanayi mensupları (Ort. = 2.96, SS = 1.19), mobilyacılar (Ort. = 3.67, SS = 1.10), muhasebeci/mali müşavirler (Ort. = 3.59, SS = 1.20), lokantacılar (Ort. = 3.52, SS = 1.19), tekstil sanayi mensupları (Ort. = 3.44, SS = 1.19), inşaat sanayi mensupları (Ort. = 3.42, SS = 1.18) ve bakkallara (Ort. = 3.36, SS = 1.23) oranla vergi kaçırانların yakalanmaları halinde ceza alma olasılıklarının düşük olmadığını daha fazla ifade etmişlerdir.

Mükelleflerin yaşadıkları bölgenin bu ifadeye verilen yanıtlar üzerindeki etkisini test etmek amacıyla, tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Yapılan tek yönlü varyans analizi sonucunda ise mükelleflerin yaşadıkları bölgenin bu ifadeye verilen yanıtlar üzerinde anlamlı bir etkisi olduğu tespit edilmiştir ($F = 71.50, p < .001$). Buna göre, Ege Bölgesi’nde (Ort. = 2.77, SS = .98) bulunan mükellefler Marmara Bölgesi (Ort. = 3.48, SS = 1.27), İç Anadolu Bölgesi (Ort. = 3.54, SS = 1.14), Akdeniz Bölgesi (Ort. = 2.77, SS = .98), Karadeniz Bölgesi’nde (Ort. = 3.43, SS = 1.04) yaşayan mükelleflere oranla vergi kaçırانların yakalanmaları halinde ceza alma olasılıklarının düşük olmadığını idaha fazla ifade etmişlerdir.

Mükellefin yaşı ve eğitim düzeyi değişkenleri ile yapılan iki yönlü varyans analizinde ise bu ifadeye verilen yanıtlar üzerinde anlamlı bir etki bulunamamıştır.

Soru 24. “Vergi kaçırانlara yönelik uygulanan cezalar yeterince caydırıcı değildir”

Mükellef Eğilimleri Anketi’nde katılımcılara yöneltilen “Vergi kaçırانlara yönelik uygulanan cezalar yeterince caydırıcı değildir” ifadesine verilen yanıtların cinsiyet değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını test etmek için tek yönlü varyans analizi uygulanmıştır. “Vergi kaçırانlara yönelik uygulanan cezalar yeterince caydırıcı değildir” ifadesine verilen yanıtlar mükellefin cinsiyetine göre anlamlı farklılıklar göstermemektedir.

Mükelleflerin yaşadıkları bölgenin “Vergi kaçırانlara yönelik uygulanan cezalar yeterince caydırıcı değildir” ifadesine verilen yanıtlar üzerindeki etkisi tek yönlü varyans analizi yöntemi kullanılarak incelenmiştir. Buna göre, mükelleflerin buldukları coğrafi bölgenin bu ifadeye verilen yanıtlar üzerindeki etkisi anlamlıdır ($F = 19.37, p < .001$). Yapılan ikili karşılaştırmalar sonunda, Ege Bölgesi’nde yaşayan

mükelleflerin (Ort. = 2.86, SS = 1.03) Marmara Bölgesi (Ort. = 4.04, SS = 1.05), İç Anadolu Bölgesi (Ort. = 3.66, SS = 1.15), Karadeniz Bölgesi (Ort. = 3.69, SS = .95) ve Akdeniz Bölgesi'ndeki (Ort. = 3.71, SS = 1.12) mükelleflere oranla vergi kaçırıcılara uygulanan cezaların yeterince caydırıcı olduğunu düşündükleri tespit edilmiştir.

Mükelleflerin eğitim durumunun bu ifadeye verilen yanıtlar üzerindeki etkisi de tek yönlü varyans analizi ile incelenmiş ve anlamlı bir etki bulunmuştur ($F = 4.66, p < .001$). Buna göre, okuryazar mükellefler (Ort. = 2.94, SS = 1.10) lise (Ort. = 3.90, SS = 1.09), mesleki/teknik lise (Ort. = 3.89, SS = 1.08), üniversite (Ort. = 3.83, SS = 1.16) ve meslek yüksek okulu mezunu (Ort. = 3.75, SS = 1.05) mükelleflere vergi kaçırıcılara yönelik cezaları daha caydırıcı bulmaktadırlar.

Bu ifadeye verilen yanıtların, sektör değişkenine göre değişim gösterip göstermediğini ölçmek üzere yapılan tek yönlü varyans analizi sonucunda ise, sektör değişkeninin "Vergi kaçırıcılara yönelik uygulanan cezalar yeterince caydırıcı değildir" ifadesine verilen yanıtlar üzerinde anlamlı bir etkisinin olduğu görülmektedir ($F = 4.13, p < .001$). Ancak analizin devamında Scheffe yöntemi kullanılarak yapılan ikili karşılaştırma testinde gruplar arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

Soru 25. "Bir tanıdığım vergi kaçırırsa onu bu konuda uyarırım"

Mükellef Eğilimleri Anketi'nde katılımcılara yöneltilen "Bir tanıdığım vergi kaçırırsa onu bu konuda uyarırım" ifadesine verilen yanıtların yaş değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını test etmek için tek yönlü varyans analizi uygulanmıştır. "Bir tanıdığım vergi kaçırırsa onu bu konuda uyarırım" ifadesine verilen yanıtlar mükellefin yaşına göre anlamlı farklılıklar göstermemektedir. Medeni hal değişkenine uygulanan tek yönlü varyans analizi sonucunda da, bu değişkenin bu ifadeye verilen yanıtlar üzerinde anlamlı bir etkisinin bulunmadığı görülmüştür.

Mükelleflerin yaşadıkları bölgenin bu ifadeye verilen yanıtlar üzerindeki etkisini test etmek amacıyla, tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Yapılan tek yönlü varyans analizi sonucunda ise mükelleflerin yaşadıkları coğrafi bölgenin "Bir tanıdığım vergi kaçırırsa onu bu konuda uyarırım" ifadesine verilen yanıtlar üzerinde anlamlı bir etkisinin olduğu görülmektedir ($F = 144.93, p < .001$). Buna göre, Ege Bölgesi'nde yaşayan mükelleflerin (Ort. = 3.24, SS = .81), Karadeniz Bölgesi (Ort. = 3.86, SS = .86), İç Anadolu Bölgesi (Ort. = 3.99, SS = .96), Akdeniz Bölgesi (Ort. = 3.63, SS = 1.05) ve Marmara Bölgesi'nde yaşayan

mükelleflere (Ort. = 4.07, SS = .97) oranla vergi kaçırıcıları daha az uyarma eğiliminde oldukları göze çarpmaktadır.

Bu ifadeye verilen cevapların sektöre göre değişim gösterip göstermediğini ölçmek üzere yapılan tek yönlü varyans analizinde ise, mükelleflerin çalıştıkları sektörün “Bir tanıdığım vergi kaçırırsa onu bu konuda uyarırım” ifadesine verilen yanıtlar üzerinde anlamlı bir etkisi olduğu görülmüştür ($F = 5.46, p < .001$). Buna göre, inşaat sanayi mensupları (Ort. = 4.00, SS = .93) vergi kaçırıcıları, avukatlara (Ort. = 3.62, SS = 1.07) oranla daha fazla uyarma eğilimindedirler.

Soru 26. “Vergi oranlarında meydana gelen artışlar vergi kaçırmayı teşvik etmektedir”

Mükellef Eğilimleri Anketi’nde katılımcılara yöneltilen “Vergi oranlarında meydana gelen artışlar vergi kaçırmayı teşvik etmektedir” ifadesine verilen yanıtların bölge değişkenine göre farklılaşım farklılaşmadığını test etmek için tek yönlü varyans analizi uygulanmıştır. Bu ifadeye verilen yanıtlar mükelleflerin buldukları coğrafi bölgeye göre anlamlı farklılıklar göstermektedir ($F = 25.06, p < .001$). yapılan ikili karşılaştırmalar sonunda Marmara Bölgesi’nde bulunan mükelleflerin (Ort. = 4.05, SS = .92), Akdeniz Bölgesi (Ort. = 3.77, SS = 1.06) ve İç Anadolu Bölgesi’nde yaşayan (Ort. = 3.79, SS = 1.06) mükelleflere oranla bu ifadeye daha çok katılım gösterdikleri ve vergi oranlarındaki artışların vergi kaçırmayı teşvik ettiğini daha çok düşündükleri saptanmıştır.

Sektörler değişkenine göre yapılan tek yönlü varyans analizinde ise mükelleflerin çalıştıkları sektörün bu ifadeye verilen yanıtlar üzerinde anlamlı bir etkisi olduğu tespit edilmiştir ($F = 9.28, p < .001$). Buna göre, avukatların (Ort. = 3.69, SS = 1.05), lokantacılar (Ort. = 4.12, SS = .81) ve imalat sanayi mensuplarına (Ort. = 4.13, SS = .85) oranla vergi oranlarındaki değişikliklerin vergi kaçırmayı teşvik ettiğini daha az düşündükleri göze çarpmaktadır.

Mükelleflerin gelir düzeyinin bu ifadeye verilen yanıtlar üzerindeki etkisini test etmek amacıyla, tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Yapılan tek yönlü varyans analizi sonucunda ise mükelleflerin gelir düzeylerinin bu ifadeye verilen yanıtlar üzerinde anlamlı bir etkisi olduğu tespit edilmiştir ($F = 29.72, p < .001$). Yapılan ikili karşılaştırmalara göre, aylık gelir düzeyi 50001 YTL ve üzeri olan (Ort. = 2.46, SS = .93) mükelleflerin bu soruya diğer gelir gruplarına oranla daha az katılım gösterdikleri ve vergi

oranlarındaki artışlar ile vergi kaçırma arasında daha az bağ kurdukları saptanmıştır.

Soru 27. “Uzlaşma ve benzeri yöntemlerle cezalarda uygulanan indirimler vergi kaçırmaı teşvik etmektedir”

Mükellef Eğilimleri Anketi’nde katılımcılara yöneltilen “Uzlaşma ve benzeri yöntemlerle cezalarda uygulanan indirimler vergi kaçırmaı teşvik etmektedir” ifadesine verilen yanıtların medeni hal değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını test etmek için tek yönlü varyans analizi uygulanmıştır. Medeni hal değişkeninin “Uzlaşma ve benzeri yöntemlerle cezalarda uygulanan indirimler vergi kaçırmaı teşvik etmektedir” ifadesine verilen yanıtlar üzerinde anlamlı bir etkisi bulunmazken bu ifadeye verilen yanıtların mükelleflerin cinsiyetlerine göre anlamlı şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını test etmek üzere uygulanan tek yönlü varyans analizi sonucunda, bu ifadeye verilen cevaplar üzerinde cinsiyet değişkeninin anlamlı bir etkisinin olduğu tespit edilmiştir ($F = 14.11, p < .001$). Buna göre, erkek mükellefler (Ort. = 3.78, SS = 1.01) kadınlara (Ort. = 3.63, SS = 1.04) oranla daha fazla, cezalarda uygulanan indirimlerin vergi kaçırmaı teşvik ettiğini ifade etmişlerdir.

Mükelleflerin eğitim durumunun bu ifadeye verilen yanıtlar üzerindeki etkisini test etmek amacıyla, tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Yapılan tek yönlü varyans analizi sonucunda mükelleflerin eğitim durumunun bu ifadeye verilen yanıtlar üzerindeki etkisinin anlamlı olduğu görülmektedir ($F = 9.43, p < .001$). Yapılan ikili karşılaştırmalar sonunda, üniversite mezunu mükelleflerin (Ort. = 3.55, SS = 1.10), lise (Ort. = 3.77, SS = 1.05) ve ortaokul mezunu mükelleflere (Ort. = 3.80, SS = .94) oranla uzlaşma ve benzeri yöntemlerle cezalarda uygulanan indirimlerin vergi kaçırmaı teşvik ettiğini daha az belirttikleri saptanmıştır.

Sektörler değişkenine göre yapılan tek yönlü varyans analizinde ise mükelleflerin çalıştıkları sektörün bu ifadeye verilen yanıtlar üzerinde anlamlı bir etkisi olduğu tespit edilmiştir ($F = 9.78, p < .001$). Avukatların (Ort. = 3.41, SS = 1.04), lokantacılar (Ort. = 3.95, SS = .96), imalat sanayi mensupları (Ort. = 3.90, SS = 1.02) ve tekstil sanayi mensuplarına (Ort. = 3.80, SS = .99) oranla bu ifadeye daha az katıldıkları ve çeşitli yöntemlerle uygulanan ceza indirimlerinin vergi kaçırmaı teşvik ettiğini daha az ifade ettikleri gözle çarpmaktadır.

Soru 28. “Vergi kaçırdığı için bir defa caydırılan mükellefin tekrar denetlenmesi daha caydırıcı olacaktır”

Mükellef Eğilimleri Anketi’nde katılımcılara yöneltilen “Vergi kaçırdığı için bir defa caydırılan mükellefin tekrar denetlenmesi daha caydırıcı olacaktır” ifadesine verilen yanıtların, gelir düzeyine göre değişiklik gösterip göstermediğini test etmek amacıyla tek yönlü varyans analizi uygulanmıştır. Mükelleflerin gelir düzeyinin bu ifadeye verilen yanıtlar üzerinde anlamlı bir etkisi bulunmamaktadır.

Eğitim değişkeninin bu ifadeye verilen yanıtlar üzerine etkisini test etmek amacıyla uygulanan tek yönlü varyans analizi sonucunda, bu değişkeninde “Vergi kaçırdığı için bir defa caydırılan mükellefin tekrar denetlenmesi daha caydırıcı olacaktır” ifadesi üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığı görülmektedir.

Soru 29. “Mali müşavirler ve/veya muhasebeciler kimi zaman vergi kaçırma konusunda caydırıcı olmak yerine teşvik edici olmaktadır”

Mükellef Eğilimleri Anketi’nde katılımcılara yöneltilen “Mali müşavirler ve/veya muhasebeciler kimi zaman vergi kaçırma konusunda caydırıcı olmak yerine teşvik edici olmaktadır” ifadesine verilen yanıtların yaş değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını test etmek için tek yönlü varyans analizi uygulanmıştır. Yaş değişkeninin bu ifadeye verilen yanıtlar üzerinde anlamlı bir etkisi bulunmamaktadır.

Mükelleflerin gelir düzeyinin bu ifadeye verilen yanıtlar üzerindeki etkisini test etmek amacıyla, tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Yapılan tek yönlü varyans analizi sonucunda ise mükelleflerin gelir düzeylerinin bu ifadeye verilen yanıtlar üzerinde anlamlı bir etkisi olduğu tespit edilmiştir ($F = 20.00, p < .001$). Yapılan ikili karşılaştırmalar sonunda, aylık gelir düzeyi 50001 YTL ve üzeri olan mükelleflerin (Ort. = 2.22, SS = .77), aylık geliri 500YTL ve altı (Ort. = 3.18, SS = 1.13), 501-1000 YTL (Ort. = 3.02, SS = 1.29) ve 1001-2500 YTL (Ort. = 3.02, SS = 1.31) arası olan mükelleflere oranla bu soruya daha az katılım gösterdikleri ve mali müşavirlerin vergi kaçırma konusunda kimi zaman teşvik edici olduklarını daha az ifade ettikleri göze çarpmaktadır.

Yapılan tek yönlü varyans analizi sonucunda, eğitim değişkeninin de bu ifadeye verilen yanıtlar üzerindeki etkisinin anlamlı olduğu görülmüştür ($F = 9.83, p < .001$). Buna göre, ilkokul mezunu mükelleflerin (Ort. = 3.16, SS = 1.17), lise (Ort. = 2.81, SS = 1.39) ve mesleki/ teknik lise mezunu

mükelleflere oranla (Ort. = 2.76, SS = 1.41), mali müşavirler ve/veya muhasebecilerin kimi zaman vergi kaçırma konusunda caydırıcı olmak yerine teşvik edici olduklarını daha fazla düşündükleri tespit edilmiştir.

Sektör değişkenine göre yapılan tek yönlü varyans analizinde ise mükelleflerin çalıştıkları sektörün bu ifadeye verilen yanıtlar üzerinde anlamlı bir etkisinin olduğu tespit edilmiştir ($F = 12.08, p < .001$). Buna göre, imalat sanayi mensupları (Ort. = 2.95, SS = 1.37) mobilyacılar (Ort. = 3.20, SS = 1.26) avukatlar (Ort. = 3.14, SS = 1.19), inşaat sanayi mensupları (Ort. = 2.95, SS = 1.37), tekstil sanayi mensupları (Ort. = 2.82, SS = 1.40) bakkallar (Ort. = 2.96, SS = 1.28) ve oto galericilere (Ort. = 3.21, SS = 1.25) oranla muhasebeci/ mali müşavirlerin vergi kaçırma konusunda kimi zaman teşvik edici olduğunu daha az ifade etmişlerdir.

Soru 30. "Vergi kaçıranlara işyeri kapatma cezası uygulanması halinde bu ceza diğerlerine göre daha caydırıcı olacaktır "

Sektör ve bölge değişkenlerinin, "Vergi kaçıranlara işyeri kapatma cezası uygulanması halinde bu ceza diğerlerine göre daha caydırıcı olacaktır" ifadesine verilen yanıtlar üzerindeki etkisi iki yönlü varyans analizi ile incelenmiştir. Buna göre, mükelleflerin buldukları coğrafi bölgenin, "Vergi kaçıranlara işyeri kapatma cezası uygulanması halinde bu ceza diğerlerine göre daha caydırıcı olacaktır" ifadesine verilen cevaplar üzerinde anlamlı bir etkisi bulunmaktadır ($F = 7.77, p < .001$). Sheffe yöntemi ile yapılan ikili karşılaştırma testine göre, Ege Bölgesi'nde bulunan mükellefler (Ort. = 3.44, SS = .06), Marmara (Ort. = 3.61, SS = .03) ve İç Anadolu Bölgesi'ndeki mükelleflere oranla (Ort. = 3.76, SS = .04) bu ifadeye daha az katılmışlardır. Mükelleflerin çalıştıkları sektörün de bu ifadeye verilen yanıtlar üzerinde anlamlı bir etkiye sahip olduğu görülmektedir ($F = 6.70, p < .001$). Yapılan ikili karşılaştırmalar sonunda, muhasebeci/mali müşavirlerin (Ort. = 3.05, SS = .12) ve avukatlar (Ort. = 3.49, SS = .11), imalat sanayi mensupları (Ort. = 3.41, SS = .07), tekstil sanayi mensupları (Ort. = 3.71, SS = .04) ve bakkallara (Ort. = 3.83, SS = .04) oranla bu ifadeye daha az katıldıkları ve iş yeri kapatma cezasının diğerlerine oranla daha caydırıcı olmayacağını belirttikleri tespit edilmiştir.

Bu ifadeye verilen cevapların mükelleflerin çalıştığı sektör ile yaşadıkları bölgenin "ortak etkisine" maruz olduğu görülmüştür. Diğer bir deyişle, yaşanan bölge ve çalışılan sektör etkileşiminin bu ifadeye verilen yanıtlar üzerindeki etkisi anlamlıdır ($F = 9.44, p < .001$). Bu analizde sektör değişkeni "Hizmet" ve "Üretim Sektörü" olmak üzere iki kategoriye ayrılmıştır. Sheffe yöntemiyle yapılan ikili karşılaştırmalar sonunda,

Akdeniz Bölgesi’ndeki (Ort. = 3.42, SS = 1.05) hizmet sektörü mensuplarının, Marmara (Ort. = 3.70, SS = 1.25) ve İç Anadolu Bölgelerindeki (Ort. = 3.75, SS = 1.17) hizmet sektörü mensuplarına göre vergi kaçıranlara işyeri kapatma cezası uygulanmasının diğer cezalara oranla daha caydırıcı olmayacağını belirttikleri tespit edilmiştir. Ayrıca Marmara Bölgesindeki (Ort. = 3.87; SS = 1.14) üretim sektörü mensupları, Karadeniz (Ort. = 3.28, SS = 1.21) ve Ege Bölgelerindeki (Ort. = 3.39; SS = .75) üretim sektörü mensuplarına göre işyeri kapatma cezasının diğer cezalara oranla daha caydırıcı olacağını ifade etmişlerdir. Tablo 86’da bu maddeye verilen cevapların sektör ve bölge değişkenlerine göre ortalamaları ve standart sapmaları yer almaktadır.

Tablo 86 “Vergi kaçıranlara işyeri kapatma cezası uygulanması halinde bu ceza diğerlerine göre daha caydırıcı olacaktır” ifadesine verilen yanıtların sektör ve bölge değişkenlerine göre ortalamaları ve standart sapmaları

	Akdeniz Bölgesi		Karadeniz Bölgesi		İç Anadolu Bölgesi		Ege Bölgesi		Marmara Bölgesi	
	Ort.	SS	Ort.	SS	Ort.	SS	Ort.	SS	Ort.	SS
Hizmet Sektörü	3.42	1.05	3.74	.87	3.75	1.17	3.63	.75	3.70	1.25
Üretim Sektörü	3.69	.99	3.28	1.21	3.78	1.16	3.39	.75	3.87	1.14

Soru 33. “Vergi affı vergi kaçıranlara yaramaktadır”

Mükellef Eğilimleri Anketi’nde katılımcılara yöneltilen “Vergi affı vergi kaçıranlara yaramaktadır” ifadesine verilen yanıtların gelir düzeyi değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını test etmek için tek yönlü varyans analizi uygulanmıştır. Yapılan tek yönlü varyans analizi sonucunda mükelleflerin gelir düzeyinin bu ifadeye verilen yanıtlar üzerinde anlamlı bir etkisi bulunamamıştır.

Coğrafi bölge değişkeninin “Vergi affı vergi kaçıranlara yaramaktadır” ifadesine verilen cevaplar üzerindeki etkisi tek yönlü varyans analizi ile incelendiğinde ise, mükelleflerin yaşadıkları bölgenin bu ifadeye verilen yanıtlar üzerinde anlamlı bir etkisinin olduğu ($F = 7.03$, $p < .001$) görülmektedir. Akdeniz Bölgesi’ndeki mükellefler (Ort. = 3.69, SS = 1.10), Marmara (Ort. = 3.96, SS = 1.05) ve İç Anadolu Bölgesi’ndeki

mükelleflere oranla (Ort. = 4.01, SS = .99) vergi affının vergi kaçıranlara yarayacağını daha az ifade etmişlerdir.

Mükelleflerin yaşının bu ifadeye verilen yanıtlar üzerindeki etkisi de tek yönlü varyans analizi ile incelenmiştir. Buna göre, mükelleflerin yaşının "Vergi affı vergi kaçıranlara yaramaktadır" ifadesine verilen yanıtlar üzerinde anlamlı bir etkisi yoktur.

Sektörler değişkenine göre analiz yapıldığında ise mükelleflerin çalıştıkları sektörün bu ifadeye verilen yanıtlar üzerinde anlamlı bir etkisi olduğu tespit edilmiştir ($F = 8.34, p < ,001$). Yapılan ikili karşılaştırmalar sonunda, imalat sanayi mensuplarının (Ort. = 4.09, SS = .93), doktorlara (Ort. = 3.52, SS = 1.20) ve avukatlara (Ort. = 3.64, SS = 1.05) oranla vergi affının vergi kaçıranlara yarayacağını daha fazla belirttikleri göze çarpmaktadır.

35. "Ödediğim verginin ülkenin ihtiyaç duyulan alanlarına harcandığına inanıyorum"

Mükellef Eğilimleri Anketi'nde katılımcılara yöneltilen "Ödediğim verginin ülkenin ihtiyaç duyulan alanlarına harcandığına inanıyorum" ifadesine verilen yanıtların sektör değişkenine göre farklılaşım farklılaşmadığını test etmek için tek yönlü varyans analizi uygulanmıştır. Mükelleflerin çalıştıkları sektörün bu ifadeye verilen yanıtlar üzerinde anlamlı bir etkisi vardır ($F = 6.09, p < ,001$). Yapılan ikili karşılaştırmalara sonunda, avukatların (Ort. = 3.08, SS = 1.20), imalat sanayi mensuplarına oranla (Ort. = 2.58, SS = 1.38) ödedikleri vergilerin ülkenin ihtiyaç duyulan alanlarına harcandığına daha fazla inandıkları tespit edilmiştir.

Yapılan tek yönlü varyans analizi sonucunda, bu ifadeye verilen cevapların mükelleflerin gelir düzeyine göre anlamlı farklılıklar gösterdiği tespit edilmiştir ($F = 12.48, p < .001$). Buna göre, aylık gelir düzeyi 2501-5000 YTL arasında olan (Ort = 2.62, SS = 1.33) mükellefler, aylık gelir düzeyi 501-1000 YTL (Ort = 3.03, SS = 1.26) ve 1001-2500 YTL arasında olan (Ort = 2.89, SS = 1.23) mükelleflere oranla ödediğim verginin ülkenin ihtiyaç duyulan alanlarına harcandığına daha az inanmaktadırlar.

Soru 36. "Yakın zamanda vergi affı yapılacağını bilen mükellef vergisel yükümlülüklerini daha az yerine getirmektedir"

Mükellef Eğilimleri Anketi'nde katılımcılara yöneltilen "Yakın zamanda vergi affı yapılacağını bilen mükellef vergisel yükümlülüklerini daha az

yerine getirmektedir” ifadesine verilen yanıtların gelir düzeyi değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını test etmek için tek yönlü varyans analizi uygulanmıştır. Mükelleflerin gelir düzeyinin bu ifadeye verilen yanıtlar üzerindeki etkisi anlamlıdır ($F = 5.66, p < .001$). Buna göre, 500 YTL ve altı aylık geliri olan (Ort = 3.49, SS = 1.05) mükellefler, aylık geliri 2501-5000YTL arası olan (Ort = 3.85, SS = 1.00) katılımcılara oranla, vergi affı yapılacağını bilen mükellefin vergisel yükümlülüklerini daha az yerine getirmeyeceğini belirtmişlerdir.

Sektörler değişkenine göre yapılan tek yönlü varyans analizi sonucunda ise mükelleflerin çalıştıkları sektörün bu ifadeye verilen yanıtlar üzerinde anlamlı bir etkisi olduğu tespit edilmiştir ($F = 8.50, p < .001$). Buna göre, imalat sanayi mensupları (Ort. = 4.04, SS = .81), inşaat sanayi mensupları (Ort. = 3.76, SS = 1.00), tekstil sanayi mensupları (Ort. = 3.74, SS = .99), avukatlar (Ort. = 3.63, SS = .97), doktorlar (Ort. = 3.53, SS = 1.12) ve bakkallara (Ort. = 3.67, SS = 1.05) oranla bu ifadeye daha fazla katılmışlar ve vergi affının mükelleflerin vergisel yükümlüklerini olumsuz yönde etkileyeceğini belirtmişlerdir.

Soru 37. “Bir tanıdığım vergi kaçırır ve yakalanmazsa bu bende de zaman zaman vergi kaçırabileceğim hissini doğurur”

Yaş değişkeninin “Bir tanıdığım vergi kaçırır ve yakalanmazsa bu bende de zaman zaman vergi kaçırabileceğim hissini doğurur” ifadesine verilen yanıtlar üzerindeki etkisini test etmek amacıyla, tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. “Bir tanıdığım vergi kaçırır ve yakalanmazsa bu bende de zaman zaman vergi kaçırabileceğim hissini doğurur” ifadesine verilen yanıtlar, mükellefin yaşına göre anlamlı farklılıklar göstermemektedir. Yapılan tek yönlü varyans analizi sonucunda mükelleflerin cinsiyetinde bu soruya verilen yanıtlar üzerinde anlamlı bir etkisinin bulunmadığı görülmektedir.

Mükelleflerin yaşadıkları bölgenin bu ifadeye verilen yanıtlar üzerindeki etkisini test etmek amacıyla, tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Yapılan tek yönlü varyans analizi sonucunda mükelleflerin yaşadıkları bölge değişkeninin bu soruya verilen yanıtlar üzerinde anlamlı bir etkisinin olduğu görülmektedir ($F = 31.56, p < .001$). Akdeniz Bölgesi’nde yaşayan mükellefler (Ort. = 3.20, SS = 1.15) Karadeniz Bölgesi (Ort = 2.65, SS = 1.07), Marmara Bölgesi, (Ort. = 2.95, SS = 1.45) ve İç Anadolu Bölgesi’nde yaşayan (Ort. = 2.74, SS = 1.31) mükelleflere oranla bu ifadeye daha çok katılım göstermişlerdir. Diğer bir değişle; Akdeniz Bölgesi’nde yaşayan mükellefler, bir tanıdıkları vergi

kaçırır ve yakalanmazsa, kendilerinde de vergi kaçırma eğilimi olabileceğini daha fazla belirtmişlerdir.

Mükelleflerin çalıştıkları sektörün bu ifadeye verilen yanıtlar üzerindeki etkisini test etmek amacıyla, tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Yapılan tek yönlü varyans analizi sonucunda sektör değişkeninin “Bir tanıdığım vergi kaçırır ve yakalanmazsa bu bende de zaman zaman vergi kaçırabileceğim hissini doğurur” ifadesine verilen yanıtlar üzerindeki etkisinin anlamlı olduğu görülmüştür ($F = 10.36, p < .001$). İkili karşılaştırma sonuçlarına göre, tekstil sanayi mensuplarının (Ort. = 3.20, SS = 1.25), bakkallara (Ort. = 2.86, SS = 1.28) ve lokantacılar (Ort. = 2.75, SS = 1.32) oranla, vergi kaçırın ve yakalanmayan mükelleflerden daha fazla etkilendikleri ve kendilerinde de vergi kaçırma hisleri oluştuğu göze çarpmaktadır.

Soru 38. “Yapılan KDV indirimlerinin kayıtlılık oranı üzerinde bir etkisi olmamaktadır”

Mükellef Eğilimleri Anketi’nde katılımcılara yöneltilen “Yapılan KDV indirimlerinin kayıtlılık oranı üzerinde bir etkisi olmamaktadır” ifadesine verilen yanıtların, gelir düzeyi ve bölge değişkenlerine göre farklılaşp farklılaşmadığını test etmek için iki yönlü varyans analizi uygulanmıştır. Gelir düzeyi değişkeninin “Yapılan KDV indirimlerinin kayıtlılık oranı üzerinde bir etkisi olmamaktadır” ifadesine verilen yanıtlar üzerinde anlamlı bir etkisi bulunmamaktadır. Mükelleflerin buldukları coğrafi bölgenin ise bu ifade üzerindeki etkisi anlamlıdır ($F = 33.55, p < .001$). Buna göre; Marmara Bölgesi’nde yaşayan mükellefler (Ort. = 3.54; SS = .06) İç Anadolu (Ort. = 2.80; SS = .08), Ege (Ort. = 3.44; SS = .16), Akdeniz (Ort. = 3.79; SS = .12) ve Karadeniz (Ort. = 2.61; SS = .09) bölgelerinde yaşayan mükelleflere oranla bu ifadeye daha fazla katılmışlardır ve yapılan KDV indirimlerinin kayıtlılık oranı üzerinde bir etkisi olmadığını belirtmişlerdir. Gelir değişkeni tek başına anlamsız olduğu halde, “Yapılan KDV indirimlerinin kayıtlılık oranı üzerinde bir etkisi olmamaktadır” ifadesine verilen cevapların, mükelleflerin aylık gelir düzeyleri ile yaşadıkları bölgenin “ortak etkisine” maruz olduğu görülmüştür. Diğer bir deyişle, yaşanan bölge ve gelir düzeyi etkileşiminin bu soruya verilen cevaplar üzerindeki etkisi anlamlıdır ($F = 5.28, p < .001$). Bu analizde, gelir düzeyi değişkeni “5000 YTL ve altı ve 5001 YTL ve üstü” olarak iki kategoriye ayrılmıştır. Sheffe yöntemi kullanılarak yapılan ikili karşılaştırmalar sonunda, Marmara Bölgesi’ndeki (Ort. = 3.74; SS = 1.07) aylık geliri 5000 YTL ve altı olan mükelleflerin,

Akdeniz (Ort. = 3.36; SS = 1.10), İç Anadolu (Ort. = 3.08; SS = 1.24), Ege (Ort. = 2.95; SS = 1.02) ve Karadeniz (Ort. = 2.90; SS = 1.07) bölgelerindeki aylık geliri 5000 YTL ve altı olan mükelleflere göre, yapılan KDV indirimlerinin kayıtlılık oranı üzerinde bir etkisi olmadığını daha fazla ifade ettikleri ortaya çıkmıştır. Ayrıca Marmara Bölgesi’ndeki (Ort. = 3.59; SS = 1.05) aylık geliri 5001 YTL ve üstü olan mükelleflerin, İç Anadolu

(Ort. = 2.79; SS = .83) ve Karadeniz (Ort. = 2.46; SS = 1.26) bölgelerindeki aylık geliri 5001 YTL ve üstü olan mükelleflere göre bu ifadeye daha fazla katıldıkları ve yapılan KDV indirimlerinin kayıtlılık oranı üzerinde bir etkisi olmadığını belirttikleri görülmüştür. Tablo 87’de bu maddeye verilen cevapların gelir düzeyi ve bölge değişkenlerine göre ortalamaları ve standart sapmaları yer almaktadır.

Tablo 87 “Yapılan KDV indirimlerinin kayıtlılık oranı üzerinde bir etkisi olmamaktadır” ifadesine verilen yanıtların gelir düzeyi ve bölge değişkenlerine göre ortalamaları ve standart sapmaları

	Akdeniz Bölgesi		Karadeniz Bölgesi		İç Anadolu Bölgesi		Ege Bölgesi		Marmara Bölgesi	
	Ort.	SS	Ort.	SS	Ort.	SS	Ort.	SS	Ort.	SS
5000 YTL ve altı	3.36	1.10	2.90	1.07	3.08	1.24	2.95	1.02	3.74	1.07
5001 YTL ve üstü	4.10	1.09	2.46	1.26	2.79	.83	3.29	1.25	3.59	1.05

Soru 39. “Denetlenmeyeceğimi bilsem dahi verdiğim mal ve hizmeti kayda geçiririm”

Mükelleflerin çalıştıkları sektörün, “Denetlenmeyeceğimi bilsem dahi verdiğim mal ve hizmeti kayda geçiririm” ifadesine verilen yanıtlar üzerindeki etkisini test etmek amacıyla, tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Mükelleflerin, “Denetlenmeyeceğimi bilsem dahi verdiğim mal ve hizmeti kayda geçiririm” ifadesine verdikleri yanıtlar, buldukları sektöre göre

($F = 12,21$, $p < .001$) anlamlı farklılıklar göstermektedir. Buna göre, Mükellef Eğilimleri Anketi’nin uygulandığı 11 sektör baz alındığında, İnşaat Sanayindeki (Ort = 3.90, SS = 1.00) mükelleflerin ifadesine tekstil sanayi (Ort = 3.64, SS = 1.07), imalat sanayi (Ort = 3.40, SS = 1.04) ve bakkalarda (Ort = 3.58, SS = 1.11) çalışan mükelleflere oranla

denetlenmeseler dahi verdikleri mal ve hizmeti kayda geçireceklerini daha çok belirttikleri tespit edilmiştir. Diğer bir taraftan, küçük sanayi sitesinde çalışan mükellefler (Ort = 4.05, SS = .96) imalat sanayinde çalışan mükelleflere (Ort = 3.40, SS = 1.04) oranla daha fazla denetlenmeseler dahi verdikleri mal ve hizmeti kayda geçireceklerini ifade etmişlerdir.

Mükelleflerin eğitim durumunun, "Denetlenmeyeceğimi bilsem dahi verdiğim mal ve hizmeti kayda geçiririm" ifadesine verilen yanıtlar üzerindeki etkisini test etmek amacıyla, tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Mükelleflerin, bu ifadeye verdikleri yanıtlar, eğitim durumlarına göre ($F = 5.52, p < .001$) anlamlı farklılıklar göstermektedir. Ancak analizin devamında Scheffe yöntemi kullanılarak yapılan ikili karşılaştırma testinde gruplar arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

Soru 40. "Son yıllarda ödenen vergilerin nerelere harcandığı kolaylıkla takip edilebilmektedir"

Mükelleflerin çalıştıkları sektörün, "Son yıllarda ödenen vergilerin nerelere harcandığı kolaylıkla takip edilebilmektedir" ifadesine verilen yanıtlar üzerindeki etkisini test etmek amacıyla, tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Mükelleflerin, "Son yıllarda ödenen vergilerin nerelere harcandığı kolaylıkla takip edilebilmektedir" ifadesine verdikleri yanıtlar, buldukları sektöre göre ($F = 17,97, p < .001$) anlamlı farklılıklar göstermektedir. Buna göre, Mükellef Eğilimleri Anketi'nin uygulandığı 11 sektör baz alındığında, küçük sanayi sitesi çalışanları (Ort = 2.40, SS = 1.11) tekstil sanayi (Ort = 3.02, SS = 1.17), inşaat sanayi (Ort = 3.08, SS = 1.27) ve lokantacılara (Ort = 3.16, SS = 1.28) oranla, son yıllarda ödedikleri vergilerin nerelere harcandığının kolaylıkla takip edilemediğini bildirmişlerdir. Diğer bir taraftan, lokantacılar (Ort = 3.16, SS = 1.28); bakkallar (Ort = 2.68, SS = 1.24) imalat sanayi (Ort = 2.57, SS = 1.18) ve küçük sanayi sitesi çalışanlarına (Ort = 2.40, SS = 1.11) oranla ödenen vergilerin nerelere harcandığının kolaylıkla takip edilebildiğini daha fazla düşünmektedirler.

Soru 41. "Türkiye'de vergi kaçırmak diğer ülkelere kıyasla daha kolaydır, çünkü cezalar uzlaşmada kaldırılmaktadır"

Mükelleflerin çalıştıkları sektör ve yaşadıkları bölgenin "Türkiye'de vergi kaçırmak diğer ülkelere kıyasla daha kolaydır, çünkü cezalar uzlaşmada kaldırılmaktadır" ifadesine verilen yanıtlar üzerindeki etkisini test etmek amacıyla, iki yönlü varyans analizi yapılmıştır. "Türkiye'de vergi

kaçırmak diğer ülkelere kıyasla daha kolaydır, çünkü cezalar uzlaşmada kaldırılmaktadır” ifadesine verilen yanıtlar, mükelleflerin çalıştıkları sektöre ve yaşadıkları bölgeye göre anlamlı farklılıklar göstermemekle birlikte, bu ifadeye verilen cevapların mükelleflerin çalıştığı sektör ile yaşadıkları bölgenin “ortak etkisine” maruz olduğu görülmüştür. Diğer bir deyişle, yaşanan bölge ve çalışılan sektör etkileşiminin bu soruya verilen cevaplar üzerindeki etkisi anlamlıdır ($F = 4.93, p < .001$). Bu analizde sektör değişkeni “Hizmet” ve “Üretim Sektörü” olmak üzere iki kategoriye ayrılmıştır. Ancak Sheffe yöntemi kullanılarak yapılan ikili karşılaştırmalarda kategoriler arasında bir farklılık bulunamamıştır.

Soru 42. “Yakalanma olasılığı fazla olan mükellefin daha az vergi kaçıracağına inanıyorum”

Mükelleflerin çalıştıkları sektör ve yaşadıkları bölgenin “Yakalanma olasılığı fazla olan mükellefin daha az vergi kaçıracağına inanıyorum” ifadesine verilen yanıtlar üzerindeki etkisini test etmek amacıyla, iki yönlü varyans analizleri yapılmıştır. Bu ifadeye verilen yanıtlar, mükellefin çalıştığı sektöre göre anlamlı farklılıklar göstermemekle birlikte, bölge değişkeninin bu ifadeye verilen yanıtlar üzerindeki etkisi anlamlıdır. ($F = 7.69, p < .001$) Yapılan ikili karşılaştırmalar sonunda; Akdeniz bölgesinde (Ort. = 3.64, SS = 0.49) yaşayan mükelleflerin, İç Anadolu (Ort. = 3.80, SS = 0.38), Marmara (Ort. = 3.74, SS = 0.25), Karadeniz (Ort. = 3.95, SS = 0.99) ve Ege (Ort. = 4.01, SS = 0.5) bölgesinde yaşayan mükelleflere göre; yakalanma olasılığı fazla olan mükellefin daha az vergi kaçıracağına inandıkları tespit edilmiştir.

“Yakalanma olasılığı fazla olan mükellefin daha az vergi kaçıracağına inanıyorum” ifadesine verilen cevapların, mükelleflerin çalıştığı sektör ile yaşadıkları bölgenin “ortak etkisine” maruz olduğu görülmüştür. Diğer bir deyişle, yaşanan bölge ve çalışılan sektör etkileşiminin bu soruya verilen cevaplar üzerindeki etkisi anlamlıdır ($F = 4.87, p < .001$). Bu analizde sektör değişkeni “Hizmet” ve “Üretim Sektörü” olmak üzere iki kategoriye ayrılmıştır. Sheffe yöntemi kullanılarak yapılan ikili karşılaştırmalar, Akdeniz Bölgesi’ndeki (Ort. = 3.46; SS = .90) hizmet sektörü mensuplarının, İç Anadolu (Ort. = 3.81; SS = 1.02), Marmara (Ort. = 3.88; SS = 1.13), Karadeniz (Ort. = 3.97; SS = .62) ve Ege Bölgelerindeki (Ort. = 4.04; SS = .57) hizmet sektörü mensuplarına göre “Yakalanma olasılığı fazla olan mükellefin daha az vergi kaçıracağına inanıyorum” ifadesine daha az katıldıklarını göstermiştir. Ayrıca Marmara Bölgesi’ndeki (Ort. = 3.84; SS = 1.11) üretim sektörü mensupları Akdeniz Bölgesi’ndeki (Ort. = 3.56; SS = 1.03) üretim sektörü mensuplarına göre bu ifadeye

daha fazla katılmış ve yakalanma olasılığı olan mükellefin daha az vergi kaçıracağına inandıklarını belirtmişlerdir. Tablo 88’de bu maddeye verilen cevapların sektör ve bölge değişkenlerine göre ortalamaları ve standart sapmaları yer almaktadır.

Tablo 88 “Yakalanma olasılığı fazla olan mükellefin daha az vergi kaçıracağına inanıyorum” ifadesine verilen yanıtların sektör ve bölge değişkenlerine göre ortalamaları ve standart sapmaları

	Akdeniz Bölgesi		Karadeniz Bölgesi		İç Anadolu Bölgesi		Ege Bölgesi		Marmara Bölgesi	
	Ort.	SS	Ort.	SS	Ort.	SS	Ort.	SS	Ort.	SS
Hizmet Sektörü	3.46	.90	3.97	.62	3.81	1.02	4.04	.57	3.88	1.13
Üretim Sektörü	3.56	1.03	3.86	.63	3.73	1.02	3.95	.63	3.84	1.11

Soru 43. “Vergilendirme ile ilgili bilgilere erişmekte güçlük çekiyorum”

Mükelleflerin çalıştıkları sektörün, “Vergilendirme ile ilgili bilgilere erişmekte güçlük çekiyorum” ifadesine verilen yanıtlar üzerindeki etkisini test etmek amacıyla, tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Mükelleflerin, bu ifadeye verdikleri yanıtlar, buldukları sektöre göre ($F = 10,30$, $p < ,001$) anlamlı farklılıklar göstermektedir. Buna göre, Mükellef Eğilimleri Anketinin uygulandığı 11 sektör baz alındığında, avukatların (Ort = 3.18, SS = 1.16) tekstil sanayi mensupları (Ort = 3.66, SS = 1.02), imalat sanayi mensupları (Ort = 3.74, SS = 1.03) bakkallar (Ort = 3.58, SS = .31) ve inşaat sanayinde (Ort = 3.75, SS = 1.03) çalışan mükelleflere oranla vergilendirme ile ilgili bilgilere daha kolay erişebildikleri göze çarpmaktadır. Diğer bir taraftan, muhasebeci/mali müşavirler de (Ort = 3.25, SS = 1.27) tekstil sanayi çalışanları (Ort = 3.66, SS = 1.02) ve imalat sanayi çalışanlarına (Ort = 3.74, SS = 1.03) oranla vergilendirme ile ilgili bilgilere daha kolay erişebilmektedirler.

Mükelleflerin yaşadıkları bölgenin, “Vergilendirme ile ilgili bilgilere erişmekte güçlük çekiyorum” ifadesine verilen yanıtlar üzerindeki etkisini test etmek amacıyla, tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Mükelleflerin, bu ifadeye verdikleri yanıtlar, yaşadıkları bölgeye göre ($F = 57.93$, $p < .001$) anlamlı farklılıklar göstermektedir. Yapılan ikili karşılaştırmalar sonunda; Marmara bölgesinde yaşayan mükelleflerin (Ort. = 3.75, SS =

1.12), Akdeniz (Ort= 3.39, SS= 1.03), Ege (Ort= 3.54, SS= .81), İç Anadolu (Ort= 3.30, SS= 1.08) ve Karadeniz Bölgesinde (Ort = 3.09, SS = 1.05) yaşayan mükelleflere oranla vergilendirme ile ilgili bilgilere erişmekte daha çok güçlük çektikleri tespit edilmiştir.

Soru 44. “Ödenen vergiler toplumun gelişmesi için önemli bir katkı sağlamaktadır”

Mükelleflerin eğitim durumunun, “Ödenen vergiler toplumun gelişmesi için önemli bir katkı sağlamaktadır” ifadesine verilen yanıtlar üzerindeki etkisini test etmek amacıyla, tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Mükelleflerin, bu ifadeye verdikleri yanıtlar, eğitim durumlarına göre ($F = 6.63, p < .001$) anlamlı farklılıklar göstermektedir. Buna göre, ilkokul mezunları (Ort = 3.67, SS = 1.07) ödenen vergiler toplumun gelişmesi için önemli bir katkı sağladığını lise mezunlarına (Ort= 3.35, SS = 1.30) oranla daha çok düşünmektedirler.

Bu ifadeye verilen cevapların mükelleflerin çalıştıkları sektöre göre değişim gösterip göstermediğini ölçmek üzere tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Mükelleflerin çalıştıkları sektörün “Ödenen vergiler toplumun gelişmesi için önemli bir katkı sağlamaktadır” ifadesine verilen yanıtlar üzerinde anlamlı bir etkisi olduğu görülmüştür ($F = 6.30, p < .001$). Ancak analizin devamında Scheffe yöntemi kullanılarak yapılan ikili karşılaştırma testinde gruplar arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

Soru 45. “Vergiler ile ilgili düzenlenen kanunların ve tebliğ, sirküler gibi alt mevzuatın yeterince anlaşılır ve açık olduğunu düşünüyorum”

Mükelleflerin çalıştıkları sektörün, “Vergiler ile ilgili düzenlenen kanunların ve tebliğ, sirküler gibi alt mevzuatın yeterince anlaşılır ve açık olduğunu düşünüyorum” ifadesine verilen yanıtlar üzerindeki etkisini test etmek amacıyla, tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Mükelleflerin bu ifadeye verdikleri yanıtlar, buldukları sektöre göre ($F = 10,11, p < .001$) anlamlı farklılıklar göstermektedir. Mükellef Eğilimleri Anketi’nin uygulandığı 11 sektör baz alındığında, avukatların (Ort = 3.10, SS = 1.07) lokantacılar (Ort = 2.54, SS = 1.24) ve bakkallara (Ort = 2.52, SS = 1.15) oranla, vergiler ile ilgili düzenlenen kanunların ve alt mevzuatın yeterince anlaşılır ve açık olduğunu daha fazla düşündükleri görülmektedir.

Mükelleflerin yaş grupları “Vergiler ile ilgili düzenlenen kanunların ve tebliğ, sirküler gibi alt mevzuatın yeterince anlaşılır ve açık olduğunu

düşünüyorum” ifadesine verilen yanıtlar üzerindeki etkisini test etmek amacıyla, tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Bu ifadeye verilen yanıtlar, mükellefin yaş grubuna göre anlamlı bir farklılık göstermektedir ($F = 6.52$, $p < .001$). Buna göre 26-30 yaş arasında olan mükellefler (Ort. = 2.98, $SS = .57$) 41-50 (Ort. = 2.75, $SS = .04$) ve 51-60 yaş arasında bulunan mükelleflere (Ort. = 2.53, $SS = .08$) oranla vergiler ile ilgili kanunların ve alt mevzuatın yeterince açık olduğunu daha fazla düşünmektedirler. Mükelleflerin yaşadıkları bölgenin ise bu ifadeye verilen yanıtlar üzerinde anlamlı bir etkisi bulunmamaktadır.

Soru 46. “Vergisini hiç ödememesine rağmen yakalanmayan insanlar olduğuna inanıyorum”

Mükelleflerin yaşadıkları bölge ve çalıştıkları sektörün “Vergisini hiç ödememesine rağmen yakalanmayan insanlar olduğuna inanıyorum” ifadesine verilen yanıtlar üzerindeki etkisini test etmek amacıyla, iki yönlü varyans analizleri yapılmıştır. Bu ifadeye verilen yanıtlar, mükelleflerin yaşadıkları bölgeye ($F = 20.9$, $p < .001$) göre anlamlı farklılıklar göstermektedir. Yapılan ikili karşılaştırmalar sonunda, İç Anadolu bölgesinde yaşayan mükelleflerin (Ort = 3.96, $SS = 0.39$), Akdeniz (Ort = 4.00, $SS = 0.51$) ve Marmara’da (Ort. = 3.64, $SS = 0.25$) yaşayan mükelleflere oranla vergisini hiç ödememesine rağmen yakalanmayan insanlar olduğuna daha çok inandıkları tespit edilmiştir.

Mükelleflerin çalıştıkları sektörün de “Vergisini hiç ödememesine rağmen yakalanmayan insanlar olduğuna inanıyorum” ifadesine verilen yanıtlar üzerinde anlamlı bir etkisi bulunmaktadır ($F = 2.8$, $p < .001$). Buna göre, bakkallar (Ort. = 3.99, $SS = 0.36$), imalat sanayi çalışanlarına (Ort = 3.89, $SS = .69$) oranla, vergisini hiç ödememesine rağmen yakalanmayan insanlar olduğuna daha fazla inanmaktadırlar.

Bu ifadeye verilen cevapların, mükelleflerin çalıştığı sektör ile yaşadıkları bölgenin “ortak etkisine” de maruz olduğu görülmüştür. Diğer bir deyişle, yaşanan bölge ve çalışılan sektör etkileşiminin bu soruya verilen cevaplar üzerindeki etkisi anlamlıdır ($F = 7.29$, $p < .001$). Bu analizde sektör değişkeni “Hizmet” ve “Üretim Sektörü” olmak üzere iki kategoriye ayrılmıştır. Sheffe yöntemi kullanılarak yapılan ikili karşılaştırmalar, İç Anadolu Bölgesi’ndeki (Ort. = 4.04; $SS = .94$) üretim sektörü mensuplarının, Marmara Bölgesi’ndeki (Ort. = 3.77; $SS = 1.15$) üretim sektörü mensuplarına göre vergisini hiç ödememesine rağmen yakalanmayan insanlar olduğuna daha fazla inandıklarını göstermiştir. Ayrıca Ege Bölgesi’ndeki (Ort. = 4.11; $SS = .75$) hizmet sektörü

mensuplarının Marmara (Ort. = 3.83; SS = 1.21) ve Akdeniz (Ort. = 3.66 SS = 1.03) bölgelerindeki hizmet sektörü mensuplarına göre vergisini ödememesine rağmen yakalanmayan insanlar olduğuna daha fazla inandıkları ortaya çıkmıştır. Tablo 89’da bu maddeye verilen cevapların sektör ve bölge değişkenlerine göre ortalamaları ve standart sapmaları yer almaktadır.

Tablo 89 “Vergisini hiç ödememesine rağmen yakalanmayan insanlar olduğuna inanıyorum” ifadesine verilen yanıtların sektör ve bölge değişkenlerine göre ortalamaları ve standart sapmaları

	Akdeniz Bölgesi		Karadeniz Bölgesi		İç Anadolu Bölgesi		Ege Bölgesi		Marmara Bölgesi	
	Ort.	SS	Ort.	SS	Ort.	SS	Ort.	SS	Ort.	SS
Hizmet Sektörü	3.66	1.03	3.98	.96	3.93	.98	4.11	.75	3.83	1.21
Üretim Sektörü	3.92	.99	3.85	.96	4.04	.94	3.90	.70	3.77	1.15

Soru 47. “Ödenmeyen vergilerin verilen hizmetleri aksattığını düşünüyorum”

Mükelleflerin yaşadıkları bölgenin, “Ödenmeyen vergilerin verilen hizmetleri aksattığını düşünüyorum” ifadesine verilen yanıtlar üzerindeki etkisini test etmek amacıyla, tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Mükelleflerin bu ifadeye verdikleri yanıtlar, yaşadıkları bölgeye göre ($F = 45,12$, $p < ,001$) anlamlı farklılıklar göstermektedir. Buna göre Akdeniz bölgesinde yaşayan mükellefler (Ort = 3.57, SS = 1.01) İç Anadolu Bölgesi (Ort = 3.99, SS = .94), Marmara (Ort = 4.04, SS = .95) ve Ege Bölgesinde (Ort = 3.91, SS = .68) yaşayan mükelleflere oranla ödenmeyen vergilerin verilen hizmetleri aksattığını daha az düşünmektedirler.

Soru 48. “Vergi kaçırmanın cezalandırılması gereken ciddi bir suç olduğunu düşünüyorum”

Mükelleflerin çalıştıkları sektörün, “Vergi kaçırmanın cezalandırılması gereken ciddi bir suç olduğunu düşünüyorum” ifadesine verilen yanıtlar üzerindeki etkisini test etmek amacıyla, tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Mükelleflerin bu ifadeye verdikleri yanıtlar, buldukları

sektöre göre ($F = 6,04$, $p < ,001$) anlamlı farklılıklar göstermektedir. Mükellef eğilimleri anketinin uygulandığı 11 sektör baz alındığında, avukatların (Ort = 3.84, SS = .98) bakkallar (Ort = 4.16, SS = .92) ve imalat sanayi çalışanlarına (Ort = 4.21, SS = .81) oranla vergi kaçırmanın cezalandırılması gereken ciddi bir suç olduğunu daha az düşündükleri tespit edilmiştir.

Mükelleflerin eğitim durumunun, bu ifadeye verilen yanıtlar üzerindeki etkisini test etmek amacıyla, tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Mükelleflerin, bu ifadeye verdikleri yanıtlar, eğitim durumlarına göre ($F = 7,79$, $p < .001$) anlamlı farklılıklar göstermektedir. Buna göre, ortaokul mezunu mükellefler (Ort = 3.99, SS = .88) lise (Ort = 4.17, SS = .85) ve mesleki/teknik lise mezunlarına (Ort = 4.26, SS = .85) oranla vergi kaçırmanın cezalandırılması gereken ciddi bir suç olduğunu daha az düşünenlerdir.

Mükelleflerin yaşadıkları bölgenin, "Vergi kaçırmanın cezalandırılması gereken ciddi bir suç olduğunu düşünüyorum" ifadesine verilen yanıtlar üzerindeki etkisini test etmek amacıyla, tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Mükelleflerin bu ifadeye verdikleri yanıtlar, yaşadıkları bölgeye göre anlamlı farklılıklar göstermektedir ($F = 62,38$, $p < .001$). Yapılan ikili karşılaştırmalar sonunda, Akdeniz bölgesinde yaşayan mükelleflerin (Ort = 3.71, SS = 1.01) İç Anadolu (Ort = 4.20, SS = .81), Karadeniz (Ort = 4.06, SS = .76), Ege (Ort = 4.02, SS = .72) ve Marmara bölgesinde yaşayanlara (Ort. = 4.21, SS = .87) oranla vergi kaçırmanın ciddi bir suç olduğunu daha az düşündükleri ortaya çıkmıştır. Ege bölgesinde yaşayan mükelleflerin (Ort = 4.02, SS = .72) ise Marmara'da yaşayan mükelleflere (Ort. = 4.21, SS = .87) oranla vergi kaçırmanın ciddi bir suç olduğunu daha az düşündükleri göze çarpmaktadır.

Soru 49. "Kimi sektörlerde vergi yükünün artması, fiyat avantajını kaybeden esnafın üretimi kısmasına neden olmaktadır"

Mükelleflerin çalıştıkları sektörün, "Kimi sektörlerde vergi yükünün artması, fiyat avantajını kaybeden esnafın üretimi kısmasına neden olmaktadır" ifadesine verilen yanıtlar üzerindeki etkisini test etmek amacıyla, tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Mükelleflerin bu ifadeye verdikleri yanıtlar, buldukları sektöre göre ($F = 5.92$, $p < .001$) anlamlı farklılıklar göstermektedir. Mükellef Eğilimleri Anketinin uygulandığı 11 sektör baz alındığında, imalat sanayi çalışanlarının (Ort. = 4.04, SS = .84) kimi sektörlerde vergi yükünün artmasının, fiyat avantajını kaybeden

esnafın üretimi kısmasına neden olacağını avukatlardan (Ort = 3.63, SS = 1.01) daha fazla düşündükleri tespit edilmiştir.

Mükelleflerin gelir düzeyinin, “Kimi sektörlerde vergi yükünün artması, fiyat avantajını kaybeden esnafın üretimi kısmasına neden olmaktadır” ifadesine verilen yanıtlar üzerindeki etkisini test etmek amacıyla, tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Mükelleflerin bu ifadeye verdikleri yanıtlar, gelir düzeylerine göre ($F = 6,44$, $p < ,001$) anlamlı farklılıklar göstermektedir. Gelir düzeyi 50001 YTL ve üzeri (Ort = 4.37, SS = .80) olan mükellefler, gelir düzeyi 500 YTL ve altında (Ort = 3.70, SS = 1.00) olan mükelleflere oranla vergi yükünün artmasının, fiyat avantajını kaybeden esnafın üretimi kısmasına yol açacağını daha fazla inanmaktadırlar.

Soru 50. “Vergi oranlarında yapılacak indirimlerin vergi ödemeyi teşvik edeceğine inanıyorum”

Mükelleflerin çalıştıkları sektörün “Vergi oranlarında yapılacak indirimlerin vergi ödemeyi teşvik edeceğine inanıyorum” ifadesine verilen yanıtlar üzerindeki etkisini test etmek amacıyla, tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Mükelleflerin bu ifadeye verdikleri yanıtlar, çalıştıkları sektöre göre ($F = 12,35$, $p < .001$) anlamlı farklılıklar göstermektedir. Mükellef Eğilimleri Anketinin uygulandığı 11 sektör baz alındığında, imalat Sanayi çalışanlarının (Ort = 4.24, SS = .91), avukatlar (Ort = 3.70, SS = 1.05), inşaat sanayi mensupları (Ort = 3.95, SS = .96), tekstil sanayi mensupları (Ort = 3.80, SS = 1.07) ve bakkallara (Ort = 3.96, SS = 1.04) oranla vergi oranlarında yapılacak indirimlerin vergi ödemeyi teşvik edeceğini daha çok düşündükleri tespit edilmiştir.

Soru 51. “Son yıllarda, mükelleflerin ödemesi gereken vergi çeşidinin azaltıldığını düşünüyorum”

Mükelleflerin çalıştıkları sektörün, “Son yıllarda, mükelleflerin ödemesi gereken vergi çeşidinin azaltıldığını düşünüyorum” ifadesine verilen yanıtlar üzerindeki etkisini test etmek amacıyla, tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Mükelleflerin bu ifadeye verdikleri yanıtlar, buldukları sektöre göre ($F = 11,23$, $p < .001$) anlamlı farklılıklar göstermektedir. Mükellef Eğilimleri Anketinin uygulandığı 11 sektör baz alındığında, imalat sanayi çalışanlarının (Ort = 2.11, SS = 1.12) doktorlar (Ort = 2.73, SS = 1.03), avukatlar (Ort. = 2.76, SS = 1.16), inşaat sanayi (Ort. = 2.56, SS = 1.30) ve tekstil sanayi çalışanlarına (Ort. = 2.41, SS = 1.18) oranla bu ifadeye daha az katıldıkları ve vergi çeşitlerinde son yıllarda bir azalma

olmadığını düşündükleri tespit edilmiştir. Avukatlar (Ort = 2.76, SS = 1.16) ise bu ifadeye küçük sanayi sitesi mensupları (Ort = 2.09, SS = 1.12) ve imalat sanayi mensuplarından (Ort = 2.11, SS = 1.12) daha fazla katılmışlar ve son yıllarda mükelleflerin ödemesi gereken vergi çeşidinin azaltıldığını belirtmişlerdir.

Soru 52. “Gelir İdaresi Başkanlığı’nın vergi verme gönüllülüğünü arttırıcı adımlar attığına inanıyorum”

Mükelleflerin gelir düzeyinin, “Gelir İdaresi Başkanlığı’nın vergi verme gönüllülüğünü arttırıcı adımlar attığına inanıyorum” ifadesine verilen yanıtlar üzerindeki etkisini test etmek amacıyla, tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Mükelleflerin bu ifadeye verdikleri yanıtlar gelir düzeylerine göre anlamlı farklılıklar göstermektedir ($F = 6,64, p < .001$). Yapılan ikili karşılaştırmalar sonunda, gelir düzeyleri 1001-2500 YTL olan mükelleflerin (Ort = 2.60, SS = 1.13) aylık gelir düzeyi 501-1000YTL (Ort. = 2.80, SS = 1.16), ve 5001-10000YTL (Ort. = 2.91, SS = 1.22) olan mükelleflere oranla Gelir İdaresi Başkanlığı’nın vergi verme gönüllülüğünü arttırıcı adımlar attığına, daha az inandıkları ortaya çıkmıştır.

Mükelleflerin yaşadıkları bölgenin, bu ifadeye verilen yanıtlar üzerindeki etkisini test etmek amacıyla, tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Mükelleflerin bu ifadeye verdikleri yanıtlar, yaşadıkları bölgelere göre ($F = 22,79, p < .001$) anlamlı farklılıklar göstermektedir. Buna göre, Marmara bölgesinde yaşayan mükellefler (Ort=2.60, SS=1.28) Akdeniz (Ort. = 2.95, SS = 1.13) ve İç Anadolu Bölgesinde (Ort. = 2.84, SS = 1.13) yaşayan mükelleflere oranla Gelir İdaresi Başkanlığı’nın vergi verme gönüllülüğünü arttırıcı adımlar attığına daha az inanmaktadırlar. Yapılan ikili karşılaştırmalar sonunda, Ege bölgesinde yaşayan mükelleflerin de (Ort. = 2.54, SS = .92) Akdeniz (Ort. = 2.95, SS = 1.13) ve İç Anadolu’da yaşayan mükelleflere (Ort. = 2.84, SS = 1.13) oranla Gelir İdaresi Başkanlığı’nın vergi verme gönüllülüğünü arttırıcı adımlar attığına daha az inandıkları tespit edilmiştir.

Soru 54. “Vergi affının kriz dönemleri haricinde uygulanmasının, vergisini düzenli ödeyen mükellefe haksızlık olduğunu düşünüyorum”

Mükelleflerin gelir düzeyinin, “Vergi affının kriz dönemleri haricinde uygulanmasının, vergisini düzenli ödeyen mükellefe haksızlık olduğunu düşünüyorum” ifadesine verilen yanıtlar üzerindeki etkisini test etmek

amacıyla, tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Mükelleflerin bu ifadeye verdikleri yanıtlar, gelir düzeylerine göre ($F = 8,05, p < ,001$) anlamlı farklılıklar göstermektedir. Gelir düzeyi 50001 YTL ve üzerinde olan mükellefler (Ort. = 4.41, SS = .91), gelir düzeyi 1001-2500YTL arası (Ort. = 3.85, SS = .90), ve 500 YTL ve altında olan mükelleflere (Ort. = 3.76, SS = 1.03) oranla daha çok, vergi affının kriz dönemleri haricinde uygulanmasının, vergisini düzenli ödeyen mükellefe haksızlık olduğunu düşünmektedirler.

Mükellef Eğilimleri Anketi’nde katılımcılara yöneltilen “Vergi affının kriz dönemleri haricinde uygulanmasının, vergisini düzenli ödeyen mükellefe haksızlık olduğunu düşünüyorum” sorusuna verilen cevapların eğitim durumuna göre değişim gösterip göstermediğini ölçmek üzere tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Mükellefin eğitim durumunun “Vergi affının kriz dönemleri haricinde uygulanmasının, vergisini düzenli ödeyen mükellefe haksızlık olduğunu düşünüyorum” ifadesine verilen yanıtlar üzerinde anlamlı bir etkisi olduğu görülmüştür ($F = 11.54, p < .001$). Yapılan ikili karşılaştırmalar sonunda, okur-yazar (Ort. = 3.41, SS = .91) mükelleflerin, lise (Ort. = 3.98, SS = .92) mesleki/teknik lise (Ort = 4.06, SS = .87) ve üniversite mezunu (Ort. = 3.96, SS = .95) mükelleflere oranla, vergi affının vergisini düzenli ödeyen mükellefe haksızlık olduğunu daha az düşündükleri tespit edilmiştir.

Mükelleflerin yaşadıkları bölgenin bu ifadeye verilen yanıtlar üzerindeki etkisini test etmek amacıyla, tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Bu ifadeye verilen yanıtlar, mükellefin yaşadığı bölgeye göre anlamlı farklılıklar göstermektedir. ($F = 23.10, p < .001$) Yapılan ikili karşılaştırmalar, Akdeniz bölgesinde yaşayan mükelleflerin (Ort = 3.68, SS = .04) İç Anadolu (Ort. = 4.05, SS = .03), Marmara (Ort. = 4.06, SS = .02) ve Karadeniz bölgesinde yaşayan mükelleflere (Ort. = 4.05, SS = .09) oranla vergi affının kriz dönemleri haricinde uygulanmasının, vergisini düzenli ödeyen mükellefe haksızlık olduğunu daha az düşündüklerini göstermiştir. Diğer bir taraftan, Ege bölgesinde yaşayan mükelleflerin (Ort = 3.74, SS = .05), İç Anadolu (Ort. = 4.05, SS = .03), Marmara (Ort. = 4.06, SS = .02) ve Karadeniz bölgesinde yaşayan mükelleflere oranla (Ort. = 4.05, SS = .09) vergi affının vergisini düzenli ödeyen mükellefe haksızlık olduğunu daha az düşündükleri ortaya çıkmıştır.

Mükelleflerin çalıştıkları sektörün ise “Vergi affının kriz dönemleri haricinde uygulanmasının, vergisini düzenli ödeyen mükellefe haksızlık olduğunu düşünüyorum” ifadesi üzerinde anlamlı bir etkisi bulunmamaktadır ($F = 1.63, p > .001$).

Soru 55. “Bir mükellef için vergi ödemek ahlaklı olmanın bir göstergesidir”

Mükelleflerin gelir düzeyinin, “Bir mükellef için vergi ödemek ahlaklı olmanın bir göstergesidir” ifadesine verilen yanıtlar üzerindeki etkisini test etmek amacıyla, tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Mükelleflerin bu ifadeye verdikleri yanıtlar, gelir düzeylerine göre ($F = 8.43, p < .001$) anlamlı farklılıklar göstermektedir. Buna göre, aylık geliri 50001YTL üzeri olan mükellefler (Ort = 4.62, SS = .53) gelir düzeyi 501-1000YTL arası (Ort. = 4.08, SS = .91) ve 500YTL ve altı (Ort. = 3.84, SS = 1.03) olan mükelleflere oranla vergi ödememenin ahlaklı olmanın bir göstergesi olduğunu daha fazla düşünmektedirler.

Mükelleflerin yaşadıkları bölgenin, “Bir mükellef için vergi ödemek ahlaklı olmanın bir göstergesidir” ifadesine verilen yanıtlar üzerindeki etkisini test etmek amacıyla, tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Mükelleflerin, bu ifadeye verdikleri yanıtların yaşadıkları bölgeye göre ($F = 106.5, p < .001$) anlamlı farklılıklar gösterdiği görülmektedir. Akdeniz bölgesinde yaşayan mükellefler (Ort. = 3.65, SS = 1.03), İç Anadolu (Ort. = 4.28, SS = .79), Karadeniz (Ort. = 4.10, SS = .81), Ege (Ort. = 3.91, SS = .67) ve Marmara bölgesinde yaşayan katılımcılara (Ort. = 4.26, SS = .89) oranla vergi ödemek ile ahlaklı olmak arasında daha az bağ kurmaktadır.

Mükelleflerin medeni halinin, bu ifadeye verilen yanıtlar üzerindeki etkisini test etmek amacıyla, tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Mükelleflerin, bu ifadeye verdikleri yanıtların medeni hallerine göre ($F = .10.06, p < .001$) anlamlı farklılıklar gösterdiği görülmektedir. Buna göre evli mükellefler (Ort. = 4.16, SS = .87) vergi ödemekle ahlaklı olmak arasında daha fazla bağ kurarken bu oran bekar mükelleflerde düşmektedir (Ort. = 4.01, SS = .94).

Soru 56. “Herhangi bir ortamda vergi kaçırıldığına tanık olursam bunu ilgili makamlara aktarırım”

Mükelleflerin gelir düzeylerinin “Herhangi bir ortamda vergi kaçırıldığına tanık olursam bunu ilgili makamlara aktarırım” ifadesine verilen yanıtlar üzerindeki etkisini test etmek amacıyla, tek yönlü varyans analizleri yapılmıştır. Bu ifadeye verilen yanıtlar, mükellefin gelir düzeyine göre anlamlı farklılıklar göstermemektedir.

Bu ifadeye verilen cevapların mükelleflerin çalıştıkları sektöre göre değişim gösterip göstermediğini ölçmek üzere tek yönlü varyans analizi

yapılmıştır. Mükelleflerin çalıştıkları sektörün “Herhangi bir ortamda vergi kaçırıldığına tanık olursam bunu ilgili makamlara aktarırım” ifadesine verilen yanıtlar üzerinde anlamlı bir etkisi olduğu görülmüştür ($F = 3.34, p < .001$). Ancak analizin devamında Scheffe yöntemi kullanılarak yapılan ikili karşılaştırma testinde gruplar arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

Mükelleflerin yaşadıkları bölgenin, “Herhangi bir ortamda vergi kaçırıldığına tanık olursam bunu ilgili makamlara aktarırım” ifadesine verilen yanıtlar üzerindeki etkisini test etmek amacıyla, tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Mükelleflerin bu ifadeye verdikleri yanıtlar, yaşadıkları bölgeye göre ($F = 89.82, p < .001$) anlamlı farklılıklar göstermektedir. Buna göre, Marmara bölgesinde yaşayan mükelleflerin (Ort. = 3.99, SS = .98), Akdeniz (Ort. = 3.37, SS = 1.02), İç Anadolu (Ort. = 3.78, SS = 1.13), Karadeniz (Ort. = 3.61, SS = .82) ve Ege bölgesinde yaşayan mükelleflere (Ort = 3.51, SS = .74) oranla, vergi kaçırıldığına tanık olmaları halinde bu durumu ilgili makamlara aktarma eğilimlerinin daha yüksek olduğu tespit edilmiştir

Soru 57. “Vergi kaçırınların hapis cezası ile cezalandırılması daha caydırıcı olacaktır”

Mükelleflerin gelir düzeyinin, “Vergi kaçırınların hapis cezası ile cezalandırılması daha caydırıcı olacaktır” ifadesine verilen yanıtlar üzerindeki etkisini test etmek amacıyla, tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Mükelleflerin bu ifadeye verdikleri yanıtlar, gelir düzeylerine göre ($F = 8.02, p < .001$) anlamlı farklılıklar göstermektedir. Yapılan ikili karşılaştırmalar sonunda, gelir düzeyi 1001-2500 YTL arasında olan mükelleflerin (Ort = 3.67, SS = 1.11) vergi kaçırınlara uygulanacak hapis cezasını, aylık gelir düzeyi 2501-5000 YTL arası olan mükelleflere (Ort = 3.93, SS = 1.02) oranla daha caydırıcı buldukları tespit edilmiştir.

Mükelleflerin yaşadıkları bölge ve çalıştıkları sektörün bu ifadeye verilen yanıtlar üzerindeki etkisini test etmek amacıyla, iki yönlü varyans analizi yapılmıştır. Bu ifadeye verilen yanıtlar, mükellefin çalıştığı sektöre göre anlamlı farklılıklar göstermemektedir. Mükelleflerin yaşadıkları bölgenin ise bu ifadeye verilen cevaplar üzerinde anlamlı bir etkisi olduğu görülmektedir ($F = 12.11, p < .001$). Buna göre, İç Anadolu bölgesinde yaşayan mükellefler (Ort = 3.86, SS = .04) vergi kaçırınlara uygulanacak hapis cezasını, Akdeniz (Ort = 3.64, SS = .05), Karadeniz (Ort = 3.44, SS = .10) ve Ege’de yaşayan mükelleflere (Ort = 3.53, SS = .05) oranla daha caydırıcı bulduklarını belirtmişlerdir.

“Vergi kaçırانların hapis cezası ile cezalandırılması daha caydırıcı olacaktır” ifadesine verilen cevapların, mükelleflerin çalıştığı sektör ile yaşadıkları bölgenin “ortak etkisine” maruz olduğu görülmüştür. Diğer bir deyişle, yaşanan bölge ve çalışılan sektör etkileşiminin bu soruya verilen cevaplar üzerindeki etkisi anlamlıdır ($F = 9.38, p < .001$). Bu analizde sektör değişkeni “Hizmet” ve “Üretim Sektörü” olmak üzere iki kategoriye ayrılmıştır. Sheffe yöntemi kullanılarak yapılan ikili karşılaştırmalar, Marmara Bölgesi’ndeki (Ort. = 3.92; SS = 1.17) hizmet sektörü mensuplarının, Akdeniz (Ort. = 3.44; SS = 1.05), ve Ege Bölgelerindeki (Ort. = 3.42; SS = 1.08) hizmet sektörü mensuplarına göre vergi kaçırانların hapis cezası ile cezalandırılmasını daha caydırıcı bulduklarını göstermiştir. Ayrıca Marmara Bölgesi’ndeki (Ort. = 3.98; SS = 1.04) üretim sektörü mensupları, Akdeniz (Ort. = 3.68; SS = 1.00), Karadeniz (Ort. = 3.47; SS = 1.08) ve Ege Bölgelerindeki (Ort. = 3.23; SS = 1.05) üretim sektörü mensuplarına göre vergi kaçırانlara uygulanacak hapis cezasının daha caydırıcı olacağını düşünmektedirler. Tablo 90’da bu maddeye verilen cevapların sektör ve bölge değişkenlerine göre ortalamaları ve standart sapmaları yer almaktadır.

Tablo 90 “Vergi kaçırانların hapis cezası ile cezalandırılması daha caydırıcı olacaktır” ifadesine verilen yanıtların sektör ve bölge değişkenlerine göre ortalamaları ve standart sapmaları

	Akdeniz Bölgesi		Karadeniz Bölgesi		İç Anadolu Bölgesi		Ege Bölgesi		Marmara Bölgesi	
	Ort.	SS	Ort.	SS	Ort.	SS	Ort.	SS	Ort.	SS
Hizmet Sektörü	3.44	1.05	3.49	.93	3.93	1.07	3.42	1.08	3.92	1.17
Üretim Sektörü	3.68	1.00	3.47	1.08	3.81	1.13	3.23	1.05	3.98	1.04

Soru 58. “Denetlenme korkusu olmasa birçok mükellef sunduğu mal/hizmet karşılığında fiş vermez”

Mükelleflerin çalıştıkları sektörün, “Denetlenme korkusu olmasa birçok mükellef sunduğu mal/hizmet karşılığında fiş vermez” ifadesine verilen yanıtlar üzerindeki etkisini test etmek amacıyla, tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Mükelleflerin bu ifadeye verdikleri yanıtlar, buldukları sektöre göre anlamlı farklılıklar göstermektedir ($F = 12,37, p < .001$). Mükellef Eğilimleri Anketi’nin uygulandığı 11 sektör baz alındığında,

imalat sanayi çalışanlarının (Ort = 4.15, SS = .87) denetlenme korkusu olmasa birçok mükellefin sunduğu hizmet\ mal karşılığında fiş vermeyeceğini; doktorlar (Ort = 3.41, SS = 1.06), oto-galericiler (Ort = 3.59, SS = 1.07), inşaat sanayi çalışanları (Ort = 3.74, SS = 1.06), tekstil sanayi çalışanları (Ort = 3.83, SS = 1.03) ve avukatlardan (Ort = 3.57, SS = 1.04) daha fazla düşündükleri ortaya çıkmıştır.

Soru 59. “Sektörler arasındaki farklı KDV oranları kayıt dışı alım satımı teşvik etmektedir”

Mükelleflerin çalıştıkları sektörün, “Sektörler arasındaki farklı KDV oranları kayıt dışı alım satımı teşvik etmektedir” ifadesine verilen yanıtlar üzerindeki etkisini test etmek amacıyla, tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Mükelleflerin bu ifadeye verdikleri yanıtlar, buldukları sektöre göre ($F = 13,03$, $p < ,001$) anlamlı farklılıklar göstermektedir. Mükellef eğilimleri anketinin uygulandığı 11 sektör baz alındığında, doktorların (Ort = 3.41, SS = .07), lokantacılar (Ort = 3.95, SS = .04), tekstil sanayi çalışanları (Ort = 3.93, SS = .02), imalat sanayi çalışanları (Ort = 4.09, SS = .03)ve muhasebeci/mali müşavirlere (Ort = 3.96, SS = .05) oranla sektörler arasındaki farklı KDV oranları uygulanmasının kayıt dışı alım satımı teşvik edeceğini daha az düşündükleri ortaya çıkmıştır. Ayrıca yapılan ikili karşılaştırmalar sonunda, avukatların da (Ort = 3.56, SS = .05), tekstil sanayi (Ort = 3.93, SS = .02) ve imalat sanayinde çalışan (Ort = 4.09, SS = .03) mükelleflere oranla sektörler arasındaki farklı KDV oranları uygulanmasının kayıt dışı alım satımı teşvik edeceğini daha az düşündükleri tespit edilmiştir.

Soru 60. “Kimi sektörlerdeki vergi yükü, fiyat avantajını kaybeden esnafın yatırımdan vazgeçmesine neden olmaktadır”

Mükelleflerin çalıştıkları sektörün, “Kimi sektörlerdeki vergi yükü, fiyat avantajını kaybeden esnafın yatırımdan vazgeçmesine neden olmaktadır” ifadesine verilen yanıtlar üzerindeki etkisini test etmek amacıyla, tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Mükelleflerin bu ifadeye verdikleri yanıtlar, buldukları sektöre göre ($F = 14,49$, $p < .001$) anlamlı farklılıklar göstermektedir. Buna göre, Mükellef Eğilimleri Anketi’nin uygulandığı 11 sektör baz alındığında, avukatların (Ort = 3.71, SS = .86) lokantacılar (Ort = 4.11, SS = .89), tekstil sanayi çalışanları (Ort = 4.15, SS = .90) ve imalat sanayi çalışanlarına (Ort = 4.21, SS = .81) oranla, kimi sektörlerdeki vergi yükünün fiyat avantajını kaybeden esnafın yatırımdan

vazgeçmesine neden olacağına daha az inandıkları tespit edilmiştir. Diğer bir taraftan yapılan ikili karşılaştırmalar, imalat sanayinde çalışan mükelleflerin (Ort = 4.21, SS = .81) avukatlar (Ort = 3.71, SS = .86) inşaat sanayi çalışanları (Ort = 3.96, SS = .98) ve bakkallara (Ort = 3.91, SS = .92) oranla, sektörel vergi yükünün esnafın yatırımdan vazgeçmesine neden olacağına daha fazla inandıklarını göstermiştir.

Mükelleflerin gelir düzeyinin “Kimi sektörlerdeki vergi yükü, fiyat avantajını kaybeden esnafın yatırımdan vazgeçmesine neden olmaktadır” ifadesine verilen yanıtlar üzerindeki etkisini test etmek amacıyla, tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Mükelleflerin bu ifadeye verdikleri yanıtlar, gelir düzeylerine göre anlamlı farklılıklar göstermektedir ($F = 10,94, p < .001$). Buna göre, 500 YTL ve altı (Ort = 3.74, SS = .99) gelir düzeyine sahip olan mükellefler, gelir düzeyi 1001-2500 YTL (Ort = 4.04, SS = .91) 2501-5000YTL (Ort = 4.10, SS = .92) ve 500001 YTL ve üzerindeki (Ort = 4.54, SS = .75) mükelleflere oranla, vergi yükünün esnafın yatırımdan vazgeçmesine neden olacağına daha az inanmaktadırlar.

Soru 61. “Tanıdığım birçok insan vergisini düzenli olarak ödemektedir”

Mükelleflerin çalıştıkları sektörün, “Tanıdığım birçok insan vergisini düzenli olarak ödemektedir” ifadesine verilen yanıtlar üzerindeki etkisini test etmek amacıyla, tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Mükelleflerin bu ifadeye verdikleri yanıtlar, buldukları sektöre göre anlamlı farklılıklar göstermektedir ($F = 10,37, p < .001$). Yapılan ikili karşılaştırmalar sonunda, imalat sanayi mensuplarının (Ort = 3.57, SS = 1.29) inşaat sanayi çalışanları (Ort = 3.94, SS = 1.01), tekstil sanayi çalışanları (Ort = 3.95, SS = 1.04), bakkallar (Ort = 3.86, SS = 1.02) ve muhasebeci/mali müşavirlere (Ort = 4.06, SS = 1.01) oranla, tanıdıkları birçok insanın vergisini düzenli olarak ödediğini daha az ifade ettikleri göze çarpmaktadır.

Mükelleflerin yaşadıkları bölgenin bu ifadeye verilen yanıtlar üzerindeki etkisini test etmek amacıyla, tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Mükelleflerin bu ifadeye verdikleri yanıtlar, yaşadıkları bölgeye göre anlamlı farklılıklar göstermektedir ($F = 70.03, p < .001$). İç Anadolu bölgesinde (Ort = 4.06, SS = .93) yaşayan mükellefler tanıdıkları birçok insanın vergisini düzenli olarak ödediğini, Akdeniz (Ort = 3.67, SS = 1.00), Karadeniz (Ort = 3.55, SS = .95) ve Ege bölgesinde (Ort = 3.42, SS = .89) yaşayan mükelleflere oranla daha çok belirtmişlerdir.

Soru 70. Mükelleflerin Gazete Okuma Sıklığı

Mükelleflerin eğitim durumunun, gazete okuma sıklıkları üzerindeki etkisini test etmek amacıyla, tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Mükelleflerin gazete okuma sıklıkları eğitim durumlarına göre ($F = 12, 21$, $p < ,001$) anlamlı farklılıklar göstermektedir. Buna göre, okur-yazar mükellefler (Ort = 3.17, SS = .10) diğer tüm eğitim seviyelerindeki mükelleflerden daha az gazete okumaktadırlar.

Mükelleflerin gelir düzeylerinin gazete okuma sıklıkları üzerindeki etkisini test etmek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizinde ise, mükelleflerin gazete okuma sıklıkları gelir düzeylerine göre ($F = 42.96$, $p < ,001$) anlamlı farklılıklar gösterdiği görülmüştür. Buna göre gelir düzeyi 500YTL ve altında olan (Ort = 3.69, SS = .06) mükellefler, tüm gelir düzeyi gruplarındaki mükelleflerden anlamlı derecede farklılaşmakta ve daha az gazete okumaktadırlar. Gelir düzeyi 50001 YTL ve üzeri olan mükellefler (Ort = 4.81, SS = .11) ise, yalnızca 2500YTL ve altındaki gelir gruplarından daha sıklıkla gazete okumaktadırlar.

Mükelleflerin çalıştıkları sektörün gazete okuma sıklıkları üzerindeki etkisini test etmek amacıyla, tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Mükelleflerin gazete okuma sıklıkları çalıştıkları sektöre göre ($F = 13.71$, $p < ,001$) anlamlı farklılıklar göstermektedir. Buna göre, avukatlar (Ort = 4.56, SS = .05) ve muhasebeci/mali müşavirler (Ort = 4.61, SS = .05) tekstil sanayi mensupları (Ort = 4.11, SS = .02) ve bakkallardan (Ort = 4.18, SS = .02) daha sıklıkla gazete okumaktadır.

Soru 71. Mükelleflerin İnternet Kullanma Sıklığı

Mükelleflerin eğitim durumunun, internet kullanma sıklıkları üzerindeki etkisini test etmek amacıyla, tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Mükelleflerin internet kullanma sıklıkları eğitim durumlarına göre ($F = 268.07$, $p < .001$) anlamlı farklılıklar göstermektedir. Buna göre, üniversite mezunları (Ort = 4.04, SS = .04) tüm eğitim seviyelerindeki gruplardan daha sıklıkla internet kullanmaktadırlar. En az internet kullanan grup ise ilkökul mezunlarıdır (Ort = 1.51, SS = .05).

Mükelleflerin gelir düzeylerinin internet kullanma sıklıkları üzerindeki etkisini test etmek amacıyla, tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Mükelleflerin internet kullanma sıklıkları gelir düzeylerine göre ($F = 56.10$, $p < .001$) anlamlı farklılıklar göstermektedir. Buna göre gelir düzeyi 500 YTL ve altında olan (Ort = 2.21, SS = .09) mükellefler, gelir düzeyi 2501 YTL ve üzerinde olan tüm gruplardan daha az internet kullanmaktadırlar.

Gelir düzeyi 50001 YTL ve üzeri olan mükellefler (Ort = 4.65, SS = .17) ise, gelir düzeyi 10000 YTL ve altındaki gelir gruplarından anlamlı derecede farklılaşmakta ve daha sıklıkla internet kullanmaktadır.

Mükelleflerin çalıştıkları sektörün internet kullanma sıklıkları üzerindeki etkisini test etmek amacıyla, yapılan tek yönlü varyans analizinde ise, mükelleflerin internet kullanma sıklıklarının çalıştıkları sektöre göre ($F = 81.01$, $p < ,001$) anlamlı farklılıklar gösterdiği görülmüştür. Buna göre, avukatlar (Ort = 4.00, SS = .08) doktor, oto galerici, muhasebeci/mali müşavirler haricindeki tüm sektör gruplarından anlamlı derecede farklılaşmakta ve daha sıklıkla internet kullanmaktadır.

Soru 72. Mükelleflerin Televizyon İzleme Sıklığı

Mükelleflerin eğitim durumunun, televizyon izleme sıklıkları üzerindeki etkisini test etmek amacıyla, tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Mükelleflerin televizyon izleme sıklıkları eğitim durumlarına göre ($F = 9, 12$, $p < .001$) anlamlı farklılıklar göstermektedir. Buna göre, üniversite mezunları (Ort = 2.89, SS = .02) ilkökul (Ort = 3.12, SS = .03), ortaokul (Ort = 3.09, SS = .02) ve lise mezunlarından (Ort = 3.13, SS = .02) daha az televizyon izlemektedir.

Mükelleflerin gelir düzeylerinin televizyon izleme sıklıkları üzerindeki etkisini test etmek amacıyla, tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Mükelleflerin televizyon izleme sıklıkları gelir düzeylerine göre ($F = 55.28$, $p < ,001$) anlamlı farklılıklar göstermektedir. Buna göre en sık televizyon izleyen mükellefler aylık gelir düzeyi 50001YTL ve üzerinde olan mükelleflerdir (Ort = 4.55, SS = .09).

Mükelleflerin çalıştıkları sektörün televizyon izleme sıklıkları üzerindeki etkisini test etmek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizinde ise, mükelleflerin televizyon izleme sıklıklarının çalıştıkları sektöre göre ($F = 33.92$, $p < ,001$) anlamlı farklılıklar gösterdiği görülmektedir. Buna göre, bakkallar (Ort = 3.43, SS = .02) küçük sanayi mensupları, mobilyacılar ve oto galericiler harici tüm sektör gruplarından daha sıklıkla televizyon izlemektedirler.

5. SONUÇ VE TARTIŞMA

5.1 İstatistiklerin Yorumlanması

Vergi gelirlerinin, devletin gelir kaynakları içinde %90-95 gibi yüksek bir paya sahip olması, vergi ile ilgili sorunların ve bunların nedenlerinin tespit edilmesinin gerekliliğini ortaya koymaktadır. Devletin gelirinin azalmasından, mükelleflerin adalet duygusunun zedelenmesine kadar pek çok olumsuz etkisi olan vergi uyumsuzluğu ile mücadele etmek ve vergi uyumunu arttıracak çalışmalar yapmak bütün devletlerin temel hedefidir (Tunçer, 1992).

Bu hedefe ulaşmak için, mükelleflerin vergiye gönüllü uyum sürecinde etkili olan ekonomik faktörlerin yanı sıra, psikolojik ve sosyolojik faktörlerin incelenmesi de büyük bir önem taşımaktadır. Mükellef Eğilimleri Anketi böyle bir gereklilikten yola çıkılarak oluşturulmuş ve sonuçlarının, mükelleflerin gönüllü uyumunu arttıracak yeniliklere yol gösterici olması hedeflenmiştir. Bu bölümde, Mükellef Eğilimleri Anketinde yer alan 73 soruya verilen cevaplar incelenmiş, bir sonraki bölümde ise bu incelemelerden yola çıkılarak mükelleflerin gönüllü uyumunu arttıracak çeşitli önerilerde bulunulmuştur.

İstatistiksel analizler incelendiğinde, ankete katılan mükelleflerin Gelir İdaresi Başkanlığı'nın vergi ile ilgili konularda bilgi vermek amacıyla kullandığı iletişim yollarından (posta, faks, e-posta, görevlilerle yüzyüze iletişim, görsel-yazılı medya) yeterince yararlanamadıkları görülmektedir. Mükelleflerin oldukça büyük bir kısmının, yazılı ve görsel basın yoluyla kendilerine ulaştırılan bilgilerden ve Alo Maliye hattından haberdar olmamaları dikkat çekicidir. Ayrıca, mükelleflerin çoğunluğu Gelir İdaresi Başkanlığı'ndan almakta oldukları bilgilerin ihtiyaçlarını karşılamadığını belirtmişlerdir. Bu ifadeye verilen yanıtlar mükelleflerin yaşadıkları coğrafi bölgelere göre farklılık göstermektedir. Ancak sonuçlar incelendiğinde, bu ifadeye en yüksek katılım gösteren Karadeniz bölgesindeki mükelleflerin bile Gelir İdaresi Başkanlığı'ndan almakta oldukları bilgilerin ihtiyaçlarını *kısmen* karşıladığını belirtmeleri dikkat çekicidir.

Gelir İdaresi Başkanlığı'nın uygulamayı planladığı vergilendirme ile ilgili bilgilerin cep telefonu mesajı ile gönderilmesi hizmeti ise

mükelleflerin büyük bir kısmı tarafından olumlu karşılanarak, oldukça faydalı bir hizmet olacağı dile getirilmiştir. Dolayısıyla, Gelir İdaresi Başkanlığı tarafından sunulacak böyle bir hizmetin mükellefler ile olan iletişimi güçlendireceği ve varolan iletişim eksikliğini giderme yolunda önemli bir adım olacağı söylenebilir.

Mükelleflerin vergi ile ilgili konularda bilgilenebilmeleri açısından oldukça önemli olan Gelir İdaresi Başkanlığı'nın internet sitesinden de çoğunlukla habersiz oldukları görülmektedir. Bu durum mükelleflerin internet sitesinin hızı, kullanım kolaylığı ve etkililiği gibi soruları çoğunlukla cevapsız bırakmalarına yol açmıştır. Fallan (1999) tarafından yapılmış olan araştırmada ortaya konduğu gibi insanların vergi ile ilgili sahip oldukları bilgilerin vergi verme davranışı üzerinde önemli bir etkisi vardır. Mükelleflerin Gelir İdaresi Başkanlığı'nın düzenli bir şekilde güncellenen internet sitesinden haberdar olmamaları vergi yükümlülükleri hakkında yeterli bilgi edinememelerine ve vergiye gönüllü uyum sürecinde sorunlar yaşamalarına sebep olmaktadır. Dolayısıyla, mükelleflerin vergi sistemindeki yeniliklerden doğru, eksiksiz ve sürekli olarak bilgilendirilmeleri vergiye gönüllü uyumu arttırabilmek açısından büyük önem taşımaktadır.

Mükellefler ile vergi arasındaki bağın kurulduğu en önemli yerlerden biri vergi daireleridir. Hatta, vergi daireleri, Gelir Teşkilatının mükellefe bakan yüzü olarak da tanımlanmaktadır. Dolayısıyla, mükellefin Gelir teşkilatının tamamı hakkındaki düşünce ve tutumlarının büyük ölçüde bağlı buldukları vergi daireleri hakkındaki düşünce ve tutumlarından etkilendiği söylenebilir. Bu nedenle mükelleflerin bağlı buldukları vergi dairelerinden aldıkları hizmetten memnun olmaları oldukça önemlidir. Ancak ankete katılan mükelleflerin vergi dairelerinden memnuniyet dereceleri incelendiğinde, büyük çoğunluğun vergi dairelerinden *kısmen* memnun oldukları görülmektedir. Buna paralel olarak, mükelleflerin büyük çoğunluğu Gelir İdaresi Başkanlığı'nın sunduğu hizmetlerden de kısmen memnun olduklarını belirtmişlerdir. Mükelleflerin memnuniyet derecesini arttırabilmek, gönüllü uyumlarını sağlayabilmek ve Gelir teşkilatı ile ilgili genel tutumları etkileyebilmek açısından, vergi dairelerinde sunulan hizmetin kalitesini yükseltmek son derece önemlidir.

Mükelleflerin büyük çoğunluğu vergi sistemindeki değişikliklerin kolaylıkla takip edilemediğini, vergi ile ilgili kanunların yeterince anlaşılır ve açık olmadığını aynı zamanda, vergilendirme ile ilgili bilgilere erişmekte güçlük çektiklerini belirtmişlerdir. Mükelleflerin eğitim durumları dikkate alındığında, üniversite mezunlarının lise mezunlarına oranla bu ifadeye daha az katıldıkları görülmektedir. Bu bulgulardan hareketle, mükelleflerin

eğitim seviyesinin vergi ile ilgili kanunların anlaşılması açısından etkili olduğu söylenebilir. Ancak, Türkiye’deki eğitim seviyesinin henüz istenilen noktaya ulaşmadığı göz önüne alındığında vergi ile ilgili kanunların açık ve toplumun her kademesindeki, her eğitim seviyesindeki mükellef için anlaşılır olmasının gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

Literatürde de yer aldığı gibi, mükelleflerin yasalara uygun davranabilmesi yasaların anlaşılabilir, uygulanabilir ve sade olmasıyla yakından ilişkilidir. Sürekli değişen ve karmaşık bir yapıya sahip olan yasalar, mükelleflerin kimi zaman bu karışıklıktan kaynaklı istemeden de olsa vergilerini ödeyememelerine sebep olabilmektedir (James, Lewis and Allison, 1987, Smith & Kinsey, 1987, Long & Swingen, 1988, Coleman & Freeman, 1997). Mükelleflerin yaşadıkları bölgeler bazında değerlendirme yapıldığında ise Marmara bölgesinde yaşayan mükelleflerin diğer bölgede yaşayan mükelleflere oranla vergilendirme ile ilgili bilgilere ulaşmakta daha fazla güçlük yaşamaları dikkati çekicidir.

Mükelleflerin büyük bir çoğunluğu ödenen vergilerin hangi oranda nerelere harcandığını takip edemediklerini belirtmişlerdir. Buna paralel olarak mükelleflerin büyük bir çoğunluğunun, Gelir İdaresi Başkanlığı’nın toplanan vergilerin nerelere harcandığını açıklamak konusunda yeterince şeffaf davranmadığını belirtmeleri dikkat çekmektedir. Coğrafi bölgelere göre değerlendirme yapıldığında, Akdeniz ve Ege bölgesinde yaşayan mükelleflerin diğer bölgelerde yaşayan mükelleflere oranla, Gelir İdaresi Başkanlığı’nın toplanan vergilerin nerelere harcandığını açıklamak konusundaki şeffaflığına daha çok inandıkları görülmektedir. Aynı zamanda, mükelleflerin büyük bir çoğunluğu ödedikleri verginin ülkenin ihtiyaç duyulan alanlarına harcandığına inanmamaktadırlar. Bu ifadeye verilen cevaplar sektör bazında değerlendirildiğinde ise avukatların imalat sanayi mensuplarına oranla, ödedikleri verginin ülkenin ihtiyaç duyulan alanlarına harcandığına daha fazla inandıkları görülmektedir. Diğer bir önemli bulgu ise, aylık gelir düzeyinin bu ifadeye verilen cevaplar üzerindeki etkisidir. Buna göre, aylık gelir düzeyi 50001 YTL ve üzeri olan mükellefler, aylık gelir düzeyi 501-1000 YTL arası olan mükelleflere oranla ödedikleri verginin ülkenin ihtiyaç duyulan alanlarına harcandığına daha az inanmaktadırlar.

İlgili yazında da açıklandığı gibi, toplanan vergilerin kullanım alanlarıyla, mükelleflerin vergiye yönelik tutumları arasında bir ilişki bulunmaktadır. Mükellefler, ödedikleri verginin toplumun ihtiyaç duyulan alanlarına harcandığına inanırlarsa, vergilerini eksiksiz ve zamanında ödemektedirler. Verginin kullanıldığı alanları onaylamayan ya da bekledikleri hizmetleri alamayan mükelleflerin vergiye gönüllü uyumlarının

düşük olması kaçınılmazdır. Bu ifadeye verilen yanıtlar, mükelleflerin yaşadıkları bölgeye göre değerlendirildiğinde Ege bölgesindeki mükelleflerin Marmara ve İç Anadolu bölgesindeki mükelleflere oranla bu ifadeye daha az katılmaları dikkat çekicidir.

Gelir İdaresi Başkanlığı gelir politikasını adalet ve tarafsızlık içinde uygulamak, vergi ve diğer gelirleri en az maliyetle toplamak, mükelleflerin vergiye gönüllü uyumunu sağlamak, mükellef haklarını gözeterek yüksek kalitede hizmet sunmak suretiyle yükümlülüklerini kolayca yerine getirmeleri için gerekli tedbirleri almak, saydamlık, hesap verebilirlik, katılımcılık, verimlilik, etkililik ve mükellef odaklılık ilkelerine göre görev yapmak üzere kurulmuştur. Ancak ankete katılan mükelleflerin büyük bir çoğunluğunun Gelir İdaresi Başkanlığının yeterince mükellef odaklı davranmadığını düşündüğünü belirtmesi ve mükelleflerin eğitim seviyeleri arttıkça, Gelir İdaresi Başkanlığı'nın mükellef odaklı davranmadığı yönündeki düşüncelerinin de artması dikkate alınması gereken bir bulgudur. Bu bulgudan hareketle, Gelir İdaresi Başkanlığı'nın yönetim politikasını mükelleflere doğru ve yeterli biçimde aktaramadığı söylenebilir. Mükellef Eğilimleri Anketi'nde son yıllarda yapılan düzenlemelerin mükellefler tarafından farkına varılıp varılmadığını ölçmek üzere sorulmuş olan "Son yıllarda ödenen vergilerin nerelere harcandığı kolaylıkla takip edilebilmektedir" ve "Gelir İdaresi Başkanlığı'nın vergi verme gönüllülüğünü arttırıcı adımlar attığına inanıyorum" ifadelerine mükelleflerin düşük katılım göstermesi de yukarıda sunulan durumun bir sonucudur.

Yine Gelir İdaresi Başkanlığı tarafından uygulanan yeniliklerin mükelleflere ulaşip ulaşmadığını saptamak amacı ile, katılımcılara son yıllarda mükelleflerin ödemesi gereken vergi çeşidinin azaltıldığını düşünüyorum ifadesi yöneltilerek bu ifadeyi değerlendirmeleri istenmiştir. Bu ifadeye verilen cevaplar incelendiğinde, mükelleflerin büyük bir çoğunluğunun, son yıllarda vergi çeşitleri azaltılmasına rağmen, bu değişiklikten haberdar olmadıkları görülmektedir. İlgili yazında da belirtildiği gibi, mükellefler ödemek zorunda oldukları vergi sayısının çok olduğuna inanıyorlarsa, üzerlerindeki vergi yükü çok ağır olmasa dahi, psikolojik nedenlerden dolayı vergiye olumsuz bakabilirler. Aynı zamanda vergi sayısının ikiliği, vergi sistemini daha karmaşık hale getireceğinden denetimi zorlaştırır ve kayıt dışı ekonominin artmasına sebep olur.

Bu noktada kayıt dışı ekonomi ile negatif bir ilişkisi bulunduğu araştırmalarla desteklenmiş olan vergi ahlakı kavramını incelemek önemlidir. Vergi ahlakının vergiye gönüllü uyum ile olan pozitif ilişkisinin yanı sıra, toplumun ahlak normları ile vergilendirme arasında yakın bir

ilişki olduğu söylenebilir. Dolayısıyla, vergi ödemeyi bir ödev ahlakı olarak ele alan ve vergi kaçakçılığını hoş görmeyen bir toplumda bireylerin vergiye gönüllü uyumunun kendiliğinden sağlanacağı söylenebilir (Aktan, 2002). Wenzel’in 2004’te 1306 Avusturya vatandaşı ile yapmış olduğu anket çalışmasında sosyal ve ahlaki normların vergi ödemeyi ve vergiye uyumu olumlu yönde etkilediği gözlenmektedir. Bu bulguların Türkiye’deki geçerliliğini ölçmek amacı ile, Mükellef Eğilimleri Anketi’nde vergi ahlakı ile ilgili kimi ifadeler yer verilmiştir.

Mükellef Eğilimleri Anketi’nde özellikle “Bir mükellef için vergi ödemek ahlaklı olmanın bir göstergesidir” ifadesine olan yüksek katılım göze çarpmaktadır. “Bir tanıdığım vergi kaçırırsa onu bu konuda uyarırım”, “Herhangi bir ortamda vergi kaçırıldığına tanık olursam bunu ilgili makamlara aktarırım” ve “Denetlenmeyeceğimi bilsem dahi verdiğim mal ve hizmeti kayda geçiririm” gibi ifadelerle mükelleflerin büyük bir çoğunluğunun katılması anlamlı olmakla birlikte, bu ifadelerle verilen cevaplarda sosyal etkileşimin (social desirability) payının da olabileceği dikkate alınmalıdır. Sosyal etkileşim bir insanın çevresindekiler tarafından takdir edilme ihtiyacının bir sonucu olarak ortaya çıkmakta ve etraftaki insanlardan sosyal kabul görmek amacı ile özellikle yapılan davranışları kapsamaktadır. Ancak bu davranışların ne kadar kalıcı ve samimi olduğunun incelenmesi, Türkiye’deki vergi ahlakının anlaşılması açısından son derece önemlidir.

Vergi ahlakı ile ilgili diğer bir soruda ise katılımcılara “Vergi kaçırmanın cezalandırılması gereken ciddi bir suç olduğunu düşünüyorum” ifadesi yöneltilmiştir. Mükelleflerin bu soruya verdikleri cevaplar incelendiğinde, büyük bir çoğunluğunun bu ifadeye katıldıkları görülmüştür. Ancak sektör bazında değerlendirme yapıldığında avukatların imalat sanayi mensuplarına göre “Vergi kaçırmanın cezalandırılması gereken ciddi bir suç olduğunu düşünüyorum” ifadesine daha az katıldıkları göze çarpmaktadır.

Vergi ahlakının oluşmasında önemli bir adım, ödenen vergilerin toplumun gelişmesi için önemli bir katkı sağladığının ve ödenmeyen vergilerin verilen hizmetleri aksattığının bilincine varılmasıdır. Bu anlamda, mükelleflere yöneltilen “Ödenen vergiler toplumun gelişmesi için önemli bir katkı sağlamaktadır” ifadesine katılımcıların yarısından fazlasının katıldığı görülmektedir. Ancak bu tip ifadelerde amaç mükelleflerin yarısından fazlasına değil tümüne ulaşmak ve bu bilinci yerleştirmek olmalıdır.

Yapılan araştırmalar, yüksek cezalar ve denetim olasılığının kaçakçılığı engelleyeceğini, denetim oranı (olasılığı) ile gönüllü uyum arasında güçlü bir pozitif ilişki olduğunu göstermektedir (Dubin, Wilde, 1988, Dubin, Graetz, 1990). Mükellef Eğilimi Anketi'nde bu konuda yöneltilen sorularda da benzer sonuçlar elde edilmiştir. Mükelleflerin büyük bir çoğunluğu cezaların caydırıcı olması ve denetim olasılığının artırılması gerektiğini belirtmişlerdir. Bu noktada, vergi adaletinin sağlanması açısından ceza ve denetimlerin hakkaniyetli bir biçimde uygulanmasının, mükelleflerin vergiye gönüllü uyumu üzerinde önemli bir etkisi olduğu söylenebilir. Vergi adaleti ve vergiye gönüllü uyum arasındaki ilişki incelendiğinde, vergiye karşı olumsuz tepkilerin en büyük gerekçesinin mükellefler tarafından adil bulunmayan vergi algısı olduğu göze çarpmaktadır (Yeniçeri, 2004). Bunu engellemek için vergisini düzenli ödeyen ve ödemeyen mükellef birbirinden ayrılmalı, ceza ve denetimler caydırıcı ve sürekli olmalıdır.

Vergi affı ve uzlaşma konusunda mükelleflere yöneltilen sorular sonucunda bu uygulamaların vergisini düzenli ödeyen mükelleflere haksızlık olacağı ve gönüllü uyum derecelerini düşüreceği ortaya çıkmaktadır. Vergi aflarının mükelleflerin vergi uyumu üzerindeki etkisi afların niteliğine, uygulamadan önce ve sonra alınan önlemlere ve bu önlemlerin başarısına bağlıdır. (Tunçer, 1992) Vergi affı ile birlikte mükelleflere daha etkin hizmet sunulması, sorumluluklarına ilişkin eğitim verilmesi, vergi sisteminin iyileştirilmesi için önlemler alınması ve vergi kaçakçılarına yönelik daha sert cezaların uygulanması halinde bir defalık vergi afları gelecekteki vergi uyumunu arttıracaktır. Ancak Türkiye'de sıklıkla yapılan vergi afları ve cezalarda indirim olasılığı sağlayan uzlaşma sisteminin sıklıkla kullanılması bu uygulamalardan uzak ve özellikle vergisini düzenli ödeyen mükellefin gönüllü uyumunu düşüren bir uygulamadır. Mükelleflerin vergi affı ile ilgili adalet anlayışları vergi affı sonrası verecekleri uyum kararları üzerinde etkili olduğundan, vergi affının uzun vadeli sonuçlarının mükelleflerin gönüllü uyumu üzerinde yaratabileceği önemli negatif etkiler dikkate alınmalıdır.

Mükelleflerin vergiye yönelik tutumlarının derecesi vergi oranlarına bağlı olarak değişmektedir. Mükelleflerin vergi yüküne bağlı ifadelere verdikleri yanıtlar incelendiğinde, vergi yükünün artması durumunda çeşitli yollarla vergiden kaçınmanın arttığı görülmektedir. Vergi oranlarında görülen artışa bağlı olarak mükellefler gönüllü uyumdan vazgeçmekte ve vergiye yönelik olumsuz tepkiler göstermeye başlamaktadırlar. Artan vergi oranları mükelleflerin lüks tüketimi kısma, üretimden vazgeçme, yatırımları erteleme ve vergi kaçırma gibi tepkiler

vermelerine yol açmaktadır. Bu noktada verilen vergi ile sunulan hizmetlerin arasındaki bağıın görünür hale getirilmesi bu olumsuz tepkilerin önüne geçmek yolunda önemli bir adım olacaktır.

Mükellef Eğilimleri Anketi’nde yöneltilen sorulara verilen yanıtlar üzerinde uygulanan istatistiksel analizlerde cinsiyet, medeni hal ve yaş değişkenlerinin önemli bir etkisi görülmemektedir.

5.2 Çalışmanın Kısıtlamaları

Mükelleflerin vergiye yönelik tutumlarını ölçmek üzere uygulanan bu anket çalışmasının önemli kısıtlamaları bulunmakta ve gelecek araştırmalar için bu kısıtlamaların dikkate alınması gerekmektedir. Öncelikle, vergi konusundaki tutumlar ölçülürken, tamamı ile mükelleflerin bireysel beyanları dikkate alınmış ve sosyal kabul görmeye yönelik yapılan beyanlar ile, gerçek beyanların ayırt edilebilmesi mümkün olmamıştır. Mükelleflerin tutum sorularına verdikleri yanıtlar ile, ödedikleri vergi miktarı gibi somut bir değişken kullanılarak bir karşılaştırma yapılması, vergi ahlakı gibi kavramların açıklığa kavuşması açısından daha faydalı olacak, bu noktada olası sosyal kabul görmeye yönelik davranışların ve tutumların payı ortaya çıkacaktır.

Bunun yanı sıra vergi konusu hassas bir konu olduğundan, ankette yer alan birçok soruya verilen yanıtların doğruları yansıtıp yansıtmadığı tartışma konusudur. Ancak mükelleflere uygulanan ankette, direk vergi kaçırmaya yönelik sorular yerine, vergiye yönelik tutumları ölçen sorular kullanıldığından, cevapların daha az öbeklendiği ve doğruları daha çok yansıttığı düşünülmektedir.

Diğer önemli bir kısıtlama ise, anketin uygulamasında kullanılan örneklem ile ilgilidir. Mükellef Eğilimleri Anketi 6546 kişiye uygulanmasına rağmen, anketin uygulandığı örneklemin değişkenler bazında dağılımının çok da sağlıklı olmadığı görülmektedir. Farklı sektörlerden çalışmaya katılan mükelleflerin ve çalışmaya katılan mükelleflerin cinsiyetlerinin oranı birbirinden oldukça farklıdır. Bu durum analizler ve yorum aşamasında zorluk yaratmaktadır. Bu alanda yapılacak olan çalışmalarda, bu kısıtlamaların dikkate alınması daha güvenilir sonuçlar elde edilmesine yardımcı olacaktır.

6. ÖNERİLER

Vergi sistemi ve mükelleflerin vergiye gönüllü uyumu söz konusu olduğunda, bir toplumu oluşturan temel öğelerin gözden geçirilmesi gereklidir. Vergi sisteminde yapılacak her değişimin ya da mükelleflerin gönüllü uyumunu sağlamak amacı ile başlatılan her çabanın, o toplumun kendi iç dinamikleri dikkate alınarak oluşturulması oldukça önemlidir. Bu yüzden ki yurtdışında yapılmış olan araştırmaların birçoğu ülkemizdeki vergi sistemi için pratik bilgiler oluşturamamaktadır. Böylelikle, ülke içerisinde yapılan araştırmalar gün geçtikçe önem kazanmaktadır. Mükellef Eğilimleri Anketi Türkiye’de önemli bir eksiklik olan mükelleflerin vergiye yönelik tutumlarını belirlemek ve onların vergiye gönüllü uyumunu sağlamak amacı ile öneriler oluşturmak için hazırlanmış ve uygulanmıştır.

Türkiye’nin vergi sistemi değerlendirildiğinde, mükelleflerin vergiye yönelik gönüllü uyumlarının düşük olduğu ve kayıt dışı ekonominin boyutlarının gitgide büyüdüğü görülmektedir. Bu noktada, vergi gelirlerini arttırmak için mevcut vergi mükelleflerine ek külfet getirilmeden vergi gelirlerini arttırmanın yollarını aramak gereklidir. Aşağıda bu amaçla, Mükellef Eğilimleri Anketi’nden edinilen sonuçlara dayanarak, Gelir İdaresi Başkanlığı’na sunulan öneriler yer almaktadır. Bu öneriler, vergi mükellef tabanını genişletmek, mükellefleri vergilerin kullandıkları alanlar hakkında bilgilendirmek, oluşturulacak olan tanıtım kampanyalarıyla mükelleflerin vergiye bakış açılarını değiştirmek, küçük yaştan itibaren verilecek eğitimlerle vergi ödemenin önemini mükelleflere benimsetmek, etkin bir denetim mekanizması oluşturmak, önleyici ve caydırıcı bir ödüllendirme ve cezalandırma mekanizması kurmak şeklinde sıralanabilir.

Öncelikle Gelir İdaresi Başkanlığı’nın vergi ile ilgili konularda mükelleflere yeterli bilgi ulaştıramadığı saptanmıştır. Alo Maliye hattı gibi önemli bir hizmet bile, mükelleflerin birçoğu tarafından bilinmemektedir. Bu noktada Gelir İdaresi’nin yeni teknolojilerden faydalanması önemli olmakla birlikte, çeşitli iletişim vasıtaları ile her eğitim seviyesinde ve her gelir düzeyindeki mükellefe ulaşmaları büyük önem taşımaktadır. Dolayısı ile mükellefler birbirinden farklılaştıkça, bilgilendirilme şekilleri de farklılaşmalıdır. Ancak, genel bir değerlendirme yapıldığında, Türkiye’nin ekonomik durumundan hareketle, mükelleflerin büyük bir çoğunluğunun

internet sitesine erişimi olamayacağı görülmektedir. Ülkemizde gittikçe yaygınlaşan cep telefonu kullanımı ise bilgilerin bu yolla mükelleflerin çok büyük bir kısmına ulaştırılması için etkili bir yol olarak görülmektedir. Anketten alınan sonuçlarda, mükelleflerin bu iletişim yolunu oldukça faydalı gördüklerini göstermektedir.

Türkiye’de oldukça etkili olan bir diğer iletişim kanalı ise televizyonlardır. Televizyonlarda özellikle mükelleflerin beğenisini kazanmış insanların yer alacağı reklam kampanyaları düzenlenmesi, bu kampanyalarda slogan niteliği taşıyan sözler kullanılarak, insanların vergi ile olan iletişiminin sıcak tutulması, vergiye gönüllü uyum sürecinde önem taşımaktadır. Büyük bir jenerasyonu etkisi altına alan “Bir alışveriş bir fiş” sloganının bugün bile geniş kitleler tarafından hatırlanması, bu iletişim yolu kullanılarak yapılacak olan kampanyaların hedefine ulaşacağını göstermektedir. Gelir İdaresi Başkanlığı tarafından vergi ile ilgili konularda bastırılacak broşürlerin, vatandaşların yoğunlukla bulunduğu bölgelere (otobüs durakları, alışveriş merkezleri vb.) dağıtılması da vergi ile mükellef arasında kurulacak iletişim açısından önemlidir.

Bu noktada, küçük yaştan başlanarak verilecek olan vergi eğitiminin öneminden de bahsetmek gereklidir. Özellikle ilkokuldan başlayarak kitaplara girecek olan vergi eğitimi ve vergi haftası gibi vergilendirmenin önemi üzerinde duracak olan etkinlikler, verginin önemini anlayarak büyüyen nesiller oluşmasına yardımcı olacaktır. Ayrıca, kitle iletişim araçlarından yararlanılarak, yaygın eğitim metoduyla, vatandaşlık ahlakı, bilinci, hak ve görevleri konusunda bütün vatandaşlar eğitilmelidir. Vergi en başta “milli kimliğimizin” bir parçası olarak tanıtılmalı ve millet olmanın ve birlikteliğimizin özünün sadece bu vatan için dökülen kanlarla değil, bu vatanın kalkınması için sorumluluk almakla ölçüldüğü de öğretilmelidir. Bu da ancak, vergi vermenin ahlaki ve hukuki boyutlarını ön plana çıkaracak eğitimin ciddi bir biçimde uygulanması ile mümkündür.

Gelir İdaresi Başkanlığı’nın vergiye gönüllü uyum sürecinde atması gereken önemli adımlardan biri de, vergi ile ilgili yasaların ve bilgilerin dilini anlaşılır ve açık hale getirmesidir. Türk vergi mevzuatı çok sayıda yasa hükmü, Bakanlar Kurulu kararı ve genel tebliğle uzmanların bile izlemekte zorluk çektiği bir görünüm içindedir. Mükerrer maddeler, geçici maddeler, değiştirilen maddeler vergilendirmede açıklık ilkesini zedelemektedir. Mükellef Eğilimleri Anketi’nin sonuçlarından da görülebileceği gibi, mükelleflerin büyük bir çoğunluğu bu durumdan rahatsızlık duymakta, bu da onların vergiye gönüllü uyum derecelerini düşürmektedir. Vergi belgelerinin üzerinde yer alan tahakkuk (gerçekleşmek, ortaya çıkmak) ve tahsilat (alınmak) gibi sözlerin

sadeleştirilerek tüm kesimlerden olan mükelleflere hitap etmesi büyük önem taşımaktadır.

Mükellef Eğilimleri Anketi’nin sonuçlarından ortaya çıkarılan bir diğer önemli bulgu ise, vergi daireleri ile ilgilidir. Vergi dairesine düşen ortalama mükellef sayısının fazlalığı, personel yetersizliği, mükelleflere sunulan hizmetin kalitesini düşürmektedir. Bunun yanı sıra, mükelleflerin büyük bir çoğunluğu vergi dairelerinde hizmet vermekte olan personelin davranışlarından memnun olmadıklarını dile getirmişlerdir. Bu noktada, Gelir İdaresi’nin mükellefe bakan yüzü olan vergi dairelerindeki hizmetlerin iyileştirilmesi büyük önem taşımaktadır. Vergi dairelerinde, beklediği ilgiyi bulamayan, iletişim kuramayan ve yeterli bilgi alamayan mükellef, sadece vergi dairesinden soğumakla kalmayıp, bu tutumunu vergi ile ilgili diğer alanlara da yansıtmaktadır. Dolayısı ile, vergi dairelerinde çalışmakta olan personelin kişiler arası ilişkiler ve iletişim konusunda eğitim alması sağlanmalı ve bunu takiben vergi dairelerinde hitap ve hizmet birliği (standartlaşma) oluşturulmalıdır.

Mükellef Eğilimleri Anketi’ne verilen cevaplarda, vergi kaçırıcılara uygulanan cezalandırma ve denetimin yeterli görülmediği ortaya çıkmıştır. Bu noktada caydırıcı cezaların uygulanması, vergi adaletini sağlamak açısından oldukça önemlidir. Vergisini düzenli olarak ödeyen mükellef, çevresinde vergisini ödememesine rağmen cezalandırılmayan mükellefleri gördüğünde gönüllü uyum derecesi düşecek, haksızlığa uğradığını düşünecektir. Bu noktada uygulanan Mükellef Eğilimleri Anketi’nde vergi kaçırmanın bir suç olarak görüldüğünü vurgulamak da önemlidir. Vergi kaçırmanın hırsızlıkla eş değer olduğu toplumun her kesimine gösterilmeli, dolayısıyla, toplumsal bir suç olan vergi kaçırmanın cezası da, bu suçun ciddiyeti ile doğru orantılı olmalıdır.

Ödenen vergilerin hangi oranda nerelere harcandığının takip edilememesi, anketten çıkan önemli sonuçlardan bir tanesidir. Toplanan vergi ve benzeri kamusal gelirlerin akılcı, adaletli ve ekonomik olarak harcanmasını bütün mükelleflerin en temel beklentisidir. Bu noktada Gelir İdaresi Başkanlığı’nın şeffaflığını arttırmak üzere, vergisini düzenli ödeyen mükellefe dönemsel olarak gönderecekleri ve o mükellefin bireysel olarak ödediği verginin genel olarak hangi alanlara harcandığını belirten bir bilgi notu, mükelleflerin bu tutumunu değiştirmeye ve vergiye gönüllü uyumlarına yardımcı olacaktır. Bu bilgilendirme aynı zamanda mükelleflerin zamanında yaptıkları vergi ödemeleri için bir teşekkür niteliğinde olacağından, mükellefin yükümlülüğünü yerine getirmekten ötürü gurur duymasını da sağlayacaktır.

Vergi sistemini bir psikolojik sözleşme olarak da düşünmek mümkündür. Bu ilişkinin sağlamlığı, karşılıklı güven üzerine kurulu olmasına bağlıdır. Vergi sisteminin bir parçası olan hükümetlerin de verdikleri sözleri tutmaları bu psikolojik sözleşmenin bozulmaması açısından oldukça önemlidir. Unutulmamalıdır ki, hukuk devleti, sadece kurallar koyan siyasal otorite değil, kendi koyduğu kurallara öncelikle uyan devlettir. Hukuk devleti ilkesine göre yönetilen toplumlarda, yönetenler, topluma kamu hizmeti sunan, yönetilenler de hizmetlerin yararlananlar statüsündedirler. Hukuk devleti düşüncesinin temelini, hukuk kurallarının herkesi ve her kurumu bağladığına, hem yönetilenlerin hem de yönetenlerin inanmaları oluşturur. Halkın kendi temsilcilerini demokratik yollarla seçebildiği ve denetleyebildiği rejimlerde vergiye gönüllü uyumun yüksek olacağı göz önünde bulundurulmalıdır. İlgili yazında da yer aldığı gibi, mükelleflerin vergi sistemini oluşturan öğeler üzerinde söz sahibi olmaları, vergiye gönüllü uyumlarını arttırmaktadır.

Gelir İdaresi Başkanlığı'nın mükellef odaklı ve şeffaf davranması da oldukça önemlidir. Mükellefler, ödedikleri verginin toplumun ihtiyaç duyulan alanlarına harcandığına inanırlarsa, vergilerini eksiksiz ve zamanında ödeyeceklerdir. Dolayısı ile, vergisini ödeyen mükellef dolaylı yollarla ve uzun vadelerde faydasını göreceği vergi ödemeleri ile ilgili, kısa zamanda üstelik bireysel olarak bilgilendirilmesi sonucu sisteme güven duyacak, bu da onun vergiye gönüllü uyumunu daha da arttıracaktır.

Maliye Bakanlığı'na bağlı Gelir İdaresi Daire Başkanlığı'nın mükellef odaklı attığı adımların başarılı olabilmesi için, öncelikle atılan adımların planlı programlı, araştırılarak ve sonuçlarının uzun vadede görülebileceği dikkate alınarak uygulanması gereklidir. Ne yazık ki, mükelleflerin belli konulara yönelik negatif tutumlarının değiştirilmesi uzun vadeli ve tekrar güven temelinde bir ilişki kurulmasına bağlıdır. Bunun sağlanabilmesi için bugüne kadar güvensizlik üzerine kurulmuş olan ilişki değiştirilmeli, mükellef ile Gelir İdaresi Başkanlığı arasındaki ilişki mümkün olan her yol kullanılarak güçlendirilmelidir.

Bu noktada vergi borcunu erken ödeyen mükellefleri ödüllendirmek de etkin bir yol olabilir. Vergi borcunu yasalarda verilen sürenin başlangıcında ödeyenlere, süreyi geçtikten sonraki ödemeler için öngörülen faiz veya ceza oranında vergi indiriminde bulunulabilir. Ödüllendirme ve cezalandırma mekanizmalarında amaç, vergisini düzenli ödeyen vatandaşın ödüllendirilmesi olduğu kadar, hakkaniyet ortamının sağlanması, vergisini ödemeyen vatandaşın cezalandırılmasının yanı sıra da geri kazanılması olmalıdır. Ancak bu vergi affı demek değildir. Mükellef Eğilimleri Anketi'nin sonuçları incelendiğinde vergi aflarına karşı olumsuz

bir tutumun baskın olduğu görülmektedir. Bu da vergisini düzenli ödeyen vatandaşın, haksızlığa uğradığını hissetmesinden ileri gelmektedir. Dolayısı ile vergi kaçıranlara adeta bir ödüllendirme haline gelen vergi afları yerine, vergi borçlarını ödemelerini kolaylaştıracak çeşitli sistemler geliştirilmelidir.

Denetleme boşluğundan kaynaklanan haksızlıklar, vergisini düzenli ödeyen mükellefin gönüllü uyumunu düşüreceğinden, dikkatle ele alınması gereken bir başka konudur. Bu noktada zincirleme denetlemelerin yapılması büyük önem taşımaktadır. Yani bir alanda yapılan denetleme, tüme varım yöntemi ile yapılmalı ve vergi mükellefi olan en küçük mükelleften en büyük mükellefe kadar herkes denetlenmelidir. Denetleme boşlukları çoğunlukla, personel yetersizliğinden kaynaklanmaktadır. Bu sorunun önüne trafikte de uygulanmakta olan fahri müfettişler sistemi ile geçilebilir. Fahri vergi müfettişleri olarak belli kriterlere sahip olan ve vergisini düzenli ödeyen mükellefler vergi kaçakçılığını saptamak üzere görevlendirilebilirler. Böylelikle mükellefler de sistemin bir parçası haline getirilerek, vergi ahlakı kavramı daha yaygın hale getirilebilir.

Gelir İdaresi Başkanlığı yapacağı düzenlemelerde her şeyden önce, mükelleflerin durumlarını, motivasyonlarını ve tutumlarını dikkate almalıdır. Bu yüzden de bu alanda yapılacak daha çok bilimsel araştırmaya ihtiyaç duyulmaktadır.

7. KAYNAKÇA

- Aktan, C. & Çoban H. (2006) Vergileme Ekonomisi ve Vergileme Psikolojisi Perspektiflerinden Vergiye karşı Tutum ve Davranışları Belirleyen Faktörler, Vergileme Ekonomisi ve Vergileme Psikolojisi Dergisi, 137-157
- Aktan, C., Dileyici, D. & Saraç, Ö. (2006). Vergilere Karşı Tepkiler ve Vergilerin Ahlaki Sosyo-Psikolojik Sınırları, Vergileme Ekonomisi ve Vergileme Psikolojisi Dergisi, 159-171
- Allingham, M. G. & Sandmo, A. (1972). 'Income tax evasion: a theoretical analysis,' *Journal of Public Economics*, Vol. 1, 323-338.
- Alm, J., Bahl, R., & Murray, M.N. (1990). 'Tax structure and tax compliance,' *Review of Economics and Statistics*, 141-171.
- Alm, J., Jackson, B. & McKee, M. (1992). 'Institutional uncertainty and taxpayer compliance,' *American Economic Review*, 82, 4.
- Andreoni, J, Erard, B. & Feinstein, J., (1998). 'Tax compliance' *Journal of Economic Literature*, 36, 818 – 860.
- Barker, W.B. (2002). Optimal International Taxation and Tax Competition, *Northwestern Journal of International Law and Business*, 22, 161-217
- Batirel, Ö. F. (1996). Vergi Kaçakçılığı ve Vergiye Gönüllü Uyum, *Vergi Dünyası Dergisi*, 175, 52-55.
- Belan, P. (2006). Optimal Indirect Taxation with a Restricted Number of Tax Rates, *Journal of Public Economics*, 90, 1201-1213.
- Braithwaite, V. & Reinhart, M. (2001). 'Tensions between the Citizen Taxpaying Role and Compliance Practices', Centre for Tax System Integrity Working Paper No. 13, The Australian National University, Canberra.
- Clotfelter, C.T. (1983). 'Tax evasion and tax rates: an analysis of individual tax returns,' *Review of Economics and Statistics*, 65, No. 3.
- Coleman, C. & Freeman, L. (1997). 'Cultural foundations of taxpayer attitudes to voluntary compliance,' *Australian Tax Forum*, Vol. 13.
- Cullis, J., Jones, P. & Lewis, A. (2006). Tax framing, Instrumentality and individual differences: Are there two different cultures? *Journal of Economic Psychology*, 27. 304-320.
- Cummings, R. G., Martinez-Vazquez, J., McKee, M., & Torgler, B. (2004). Effects of Culture on Tax Compliance: A Cross Check of Experimental and Survey Evidence. CREMA Working Paper Series, 2004-13, Basel.

- Çelikkaya, A. (2002). Mükelleflerin Vergiye Gönüllü Uyumunu Etkileyen Faktörler. *Vergi Dünyası Dergisi*, 5.
- Çiçek, H. (2006). Psikolojik ve Sosyal Yönden Yükümlülerin Vergiye Karşı Tutum ve Tepkileri. İstanbul Serbest Muhasebeci ve Mali Müşavirler Odası Yayınları
- Doğan, H. Z. (1987)., İnsan Davranışları ve İnsan İlişkileri, Uğur Ofset Matbaacılık ve Ticaret, İzmir.
- Fallan, L. (1999). Gender, Exposure to Tax Knowledge and Attitudes Toward Taxation: An Experimental Approach, *Journal of Business Ethics*, No:18, 173-184.
- Frey, B. Soru & L. P. Feld (2002). Deterrence and Morale in Taxation: An Empirical Analysis. CESifo Working Paper, 760.
- Gentry, W. (1994). State Tax Structure and Multiple Policy Objectives, *National Tax Journal*, 47, 747-772.
- Gökbunar, R., Tezcan, K., Utkuseven, A. (2002). Yeniden Yapılanma veya Yeniden Yapılanma: Vergi Denetimi İçin İşte Bütün Mesele Bu. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Manisa.
- Jackson, B. R. & Milliron, V. C. 1986. Tax Compliance Research: Findings, Problems, and Prospects. *Journal of Accounting Literature* 5, 125-166
- Kağıtçıbaşı, Ç. (1992). İnsan ve İnsanlar. Gözden Geçirilmiş Sekizinci Baskı, Evrim Basım-Yayım-Dağıtım, İstanbul.
- Kaplow, L. (2006). On the Undesirability of Commodity Taxation Even When Income Taxation is not Optimal, *Journal of Public Economics*, 90, 1235-1250.
- Kıldış, Y. (2000). Kayıt Dışı Ekonominin Ulusal-Uluslararası Boyutları ve Çözüm Önerileri, *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2, 3-15.
- Kleinbard, E.D. (1999). Corporate Tax Shelters and Corporate Tax Management, *The Tax Executive*, 235-247.
- Landry, Soru & Chlala N. (2005). Taxable Income and Analysis, *CAMagazine*, 51-54.
- Lewis, A. (1982). *The Psychology of Taxation*, Martin Robertson Co. Ltd., Oxford
- Orton, M. (2006). Wealth, Citizenship and Responsibility: The Views of "Better Off" Citizens in the UK., *Citizenship Studies*, 10, 251-256.
- Owens, J. (2002). Taxation in a Global Environment, *Observer*, 230, 15-16
- Reckers, P. M. J. & Sanders, D.L. & Roark, Soru J. The Influence of Ethical Attitudes on Taxpayer Compliance, *National Tax Journal*, 4, 825-836.
- Sağbaşı, İ. (2003). Kamu Tercihi Teorisi ve Türkiye'de Yerel Vergilerin Algılanması, *Amme İdaresi Dergisi*, 36, 169-178.
- Sandmo, A. (2006), The Theory of Tax Evasion: A Retrospective View, *National Tax Journal* 58, 643– 663.
- Sarıllı, A. M. (2002). Vergi Üzerine Düşünceler, *Bankacılar Dergisi*, 41, 32-50

- Schmölders, G. (1970). Survey Research in Public Finance: A Behavioral Approach to Fiscal Theory. *Public Finance*, 25, 300-306.
- Simon, J. (2005). Taxpayer Beliefs and Views, University of Exeter, 03/05, 1-39.
- Sheffrin, M. Soru (1993). What Does the Public Believe About Tax Fairness, *National Tax Journal*, 46, 301-308.
- Şenyüz, D. (1995). Vergilendirmede Yükümlü Psikolojisi, Bursa.
- Taylor, N. (2001) Understanding Taxpayer Attitudes Through Understanding Taxpayer Identities. Centre for Tax System Integrity, Australian National University, Working Paper No 4, July.
- Torgler, B. (2003a). Does Culture Matter? Tax Morale in an East-West-German Comparison. *FinanzArchiv*, 4, 504-528.
- Torgler, B. (2003b). Tax Morale and Institutions. CREMA Working Paper Series 2003-9, Basel.
- Torgler, B. (2005). Tax morale in Latin America, *Public Choice*, 122, 133-157.
- Torgler, B. (2005), Tax Morale and Direct Democracy, *European Journal of Political Economy* 21, 525 – 531.
- Tunçer, M. (1992). Vergi Aflarının Vergi Uyumuna Etkisi, Cumhuriyet Üniversitesi Yayınları.
- Uçak, C. (1997). Vergilendirme Psikolojisi. *Vergi Dünyası Dergisi*, 189,13-37.
- Wentworth, D.K. & Rickel, A.U. (1985). Determinants of Tax Evasion and Compliance, *Behavioral Sciences and the Law*, Vol:3 No:4, 455-466.
- Wenzel, M., (2001). Tax Compliance and Psychology of Justice : Mapping the Field, Centre for Tax System Integrity, Australian National University, Canberra.
- Wenzel, M. (2002). The Impact of Outcome Orientation and Justice Concerns on Tax Compliance: The Role of Taxpayers' Identity, *Journal of Applied Psychology*, 87, 629-645.
- Yeniçeri, H. (2004). Beyan Esasına Dayanan Vergilerde Vergi Kayıp ve Kaçaklarının Psikolojik Nedenlerinin Tespitine Yönelik Bir Araştırma, 9. Türkiye Maliye Sempozyumu, 908-927

8. EK
EK A:

MÜKELLEF EĞİLİMLERİ ANKETİ

Gelir İdaresi Başkanlığı Mükellef Anketi
Gönüllü Katılım Formu

Orta Doğu Teknik Üniversitesi Endüstri ve Örgüt Psikolojisi Yüksek Lisans Programı tarafından yürütülen bu anket çalışmasının amacı Türkiye'deki belli vergi mükellef gruplarının, vergiye yönelik tutumlarını, bilimsel ve teknik bir zeminde incelemektir. Elde edilen bilgilerin, Gelir İdaresi Başkanlığı'nın mükellef odaklı hizmetlerinin iyileştirilmesinde yol gösterici olması hedeflenmektedir. Bu nedenle, ankette yer alan sorulara, gerçek davranış, düşünce ve tutumlarınızı yansıtan cevapların verilmesi son derece önemlidir.

Ankette sizden kimlik belirleyici herhangi bir bilgi istenmemektedir. Son bölümde katılımcıların profillerini belirleyebilmek üzere hazırlanmış olan bazı demografik sorular yer almaktadır. Çalışmaya katılmayı kabul etmeniz halinde bu sorulara vereceğiniz cevaplar tamamıyla gizli tutulacak ve sadece araştırma amaçlı kullanılacaktır. Çalışmadan elde edilen veriler üzerine yapılacak olan analizler, bireysel değil grup bazında olacaktır. Araştırmaya yönelik daha fazla bilgi almak için aşağıda iletişim bilgileri yer alan araştırmacılara başvurulabilir.

Katılmayı kabul etmeniz durumunda, içtenlikle vereceğiniz cevaplarınız ve çalışmaya yapacağınız katkılardan dolayı şimdiden çok teşekkür ederiz.

Araştırmacı İletişim Bilgileri:

İnci Güvenç: e150596@metu.edu.tr
Elif Tuay: e1275809@metu.edu.tr

Orta Doğu Teknik Üniversitesi
Psikoloji Bölümü
Endüstri ve Örgüt Psikolojisi Yüksek Lisans Programı
06531 ANKARA

MÜKELLEF EĞİLLİMLERİ ANKETİ

BÖLÜM 1:

1. a) Aşağıda Gelir İdaresi Başkanlığı'nın mükellefleri vergi ile ilgili konularda bilgilendirmek amaçlı kullandığı çeşitli iletişim yolları yer almaktadır. Lütfen bu iletişim yollarının her birinden ne sıklıkla bilgi aldığınızı belirtiniz. Kullanma sıklığınızı en iyi yansıtan rakamı daire içine alınız.

1	2	3	4	5	6
Bu yolla hiç bilgi almadım.	Çok nadiren bilgi alıyorum.	Senede bir ya da birkaç kez bilgi alıyorum.	Senede 6-7 kez bilgi alıyorum.	Ayda bir/ birkaç kez bilgi alıyorum.	Haftada bir/birkaç kez bilgi alıyorum.

İletişim Kanalı		Sıklık							
		1	2	3	4	5	6		
S1A1.	Posta	1	2	3	4	5	6	K1A1.()	
S1A2.	Faks	1	2	3	4	5	6	K1A2.()	
S1A3.	E-posta	1	2	3	4	5	6	K1A3.()	
S1A4.	Broşür ve Rehber	1	2	3	4	5	6	K1A4.()	
S1A5.	Görsel / Yazılı Medya	1	2	3	4	5	6	K1A5.()	
S1A6.	Vergi dairelerindeki görevlilerle yüz yüze iletişim	1	2	3	4	5	6	K1A6.()	

- b) Lütfen yukarıda sıklık derecesini değerlendirdiğiniz iletişim yollarının her birinden ne ölçüde memnun olduğunuzu belirtiniz. Memnuniyet derecenizi en iyi yansıtan rakamı daire içine alınız. Hiç kullanmadığınız iletişim yolları ile ilgili değerlendirme yapmayınız.

1	2	3	4	5
Hiç memnun değilim	Memnun değilim	Ne memnunun ne memnun değilim	Memnunum	Çok memnunun

İletişim Kanalı		Memnuniyet Derecesi						
		1	2	3	4	5		
S1B1.	Posta	1	2	3	4	5	K1B1.()	
S1B2.	Faks	1	2	3	4	5	K1B2.()	
S1B3.	E-posta	1	2	3	4	5	K1B3.()	
S1B4.	Broşür ve rehber	1	2	3	4	5	K1B4.()	
S1B5.	Görsel / Yazılı Medya	1	2	3	4	5	K1B5.()	
S1B6.	Vergi dairelerindeki görevlilerle yüz yüze iletişim	1	2	3	4	5	K1B6.()	

- S2. a) Vergilendirme ile ilgili bilgilerin (beyanname verme ve ödeme tarihleri, yayımlanan tebliğ ve sirküler vb.) size cep telefonu mesajı ile gönderilmesini ister misiniz?

1) Evet 2) Hayır 3) Kararsızım

- b) Vergilendirme ile ilgili bilgiler cep telefonu mesajı ile gönderilse, sizce ne kadar faydalı olur?

1) Faydalı olmaz 2) Faydalı olur 3) Çok faydalı olur

S3. Gelir İdaresi Başkanlığı'ndan çeşitli yollarla almakta olduğunuz bilgilerin, ihtiyacınızı genel olarak ne ölçüde karşıladığınızı belirtiniz. **K3.()**
1) Hiç karşılamıyor 2) Kısmen karşılıyor 3) Tamamen karşılıyor

S4. Gelir İdaresi Başkanlığı'nın bir hizmeti olan **Alo Maliye** hattından (tel. no 189) haberdar mısınız? **K4.()**
1) Evet 2) Hayır (7. soruya geçiniz)

S5. a) **Alo Maliye** hattına daha önce kaç kez şikayet ve ihbar amaçlı başvurduunuz? **K5A.()**
1) 0 2) 1 3) 2 4) 3 5) 4+

b) **Alo Maliye** hattına daha önce kaç kez bilgi edinme amaçlı başvurduunuz? **K5B.()**
1) 0 2) 1 3) 2 4) 3 5) 4+

Lütfen 6-14 arasında yer alan soruları, düşüncenizi en iyi yansıtan şıkkı yuvarlak içerisine alarak cevaplandırınız.

S6. **Alo Maliye** hattından aldığınız hizmeti yeterli buluyor musunuz? **K6.()**

1	2	3	4	5
Hiç yeterli bulmuyorum	Yetersiz buluyorum	Az yeterli buluyorum	Yeterli buluyorum	Tamamen yeterli buluyorum

S7. Gelir İdaresi Başkanlığı'nın İnternet sitesini (www.gib.gov.tr) ne sıklıkla ziyaret ediyorsunuz? **K7.()**

1	2	3	4	5
Kullanmıyorum (11 numaralı soruya geçiniz)	Bir kere ziyaret ettim	Birkaç kez ziyaret ettim	Oldukça sık ziyaret ediyorum (ayda birkaç kez)	Sıklıkla ziyaret ediyorum (Haftada birkaç kez)

S8. Gelir İdaresi Başkanlığı'nın İnternet sitesinde aradığınız bilgileri bulabiliyor musunuz? **K8.()**

1	2	3	4	5
Hiç bir zaman bulamıyorum	Çok nadiren bulabiliyorum	Bazen bulabiliyorum	Genellikle bulabiliyorum	Her zaman bulabiliyorum

S9. Gelir İdaresi Başkanlığı'nın İnternet sitesinin hızından memnun musunuz? **K9.()**

1	2	3	4	5
Hiç memnun değilim	Memnun değilim	Kısmen memnunum	Oldukça memnunum	Çok memnunum

S10. Gelir İdaresi Başkanlığı'nın İnternet sitesinin kullanım kolaylığı hakkında ne düşünüyorsunuz? **K10.()**

1	2	3	4	5
Kullanımı çok zor	Kullanımı zor	Kullanımı ne kolay, ne de zor	Kullanımı oldukça kolay	Kullanımı çok kolay

BÖLÜM 2: Aşağıda vergi ile ilgili oluşacak değişik durumlarda nasıl davranabileceğiniz ya da tutumunuzun ne olabileceğine dair çeşitli ifadeler yer almaktadır. Lütfen her ifadeyi dikkatlice okuyarak, size en uygun olduğunu düşündüğünüz yanıtı karşılık gelen sayıya daire içine alınız.

1	2	3	4	5			
Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Ne katılıyorum ne katılmıyorum	Katılıyorum	Tamamen katılıyorum			
S15.	Vergi sistemindeki değişiklikler kolaylıkla takip edilebilmektedir.	1	2	3	4	5	K15.()
S16.	Vergi verip vermediğim ilgililer tarafından yeterince denetlenmemektedir.	1	2	3	4	5	K16.()
S17.	Ödenen vergilerin hangi oranda nerelere harcandığını takip etmek mümkün <u>olmamaktadır.</u>	1	2	3	4	5	K17.()
S18.	Vergi ile ilgili kanunlar yeterince anlaşılır ve açık <u>değildir.</u>	1	2	3	4	5	K18.()
S19.	Türkiye’de gereğinden fazla vergi türü olduğunu düşünüyorum.	1	2	3	4	5	K19.()
S20.	Gelir İdaresi Başkanlığı toplanan vergilerin nerelere harcandığını açıklamak konusunda yeterince şeffaftır.	1	2	3	4	5	K20.()
S21.	Gelir İdaresi Başkanlığı yeterince mükellef odaklı* <u>davranmamaktadır.</u> * <i>Mükellef beklentilerini ve düşüncelerini dikkate alan</i>	1	2	3	4	5	K21.()
S22.	Hükümetlerin toplanan vergilerin kullanım alanlarına (eğitim, sağlık, savunma vb.) yönelik izlediği politikalar vergi verme davranışımı etkilemektedir.	1	2	3	4	5	K22.()
S23.	Vergi kaçırınların yakalanmaları halinde ceza alma olasılıkları düşüktür.	1	2	3	4	5	K23.()
S24.	Vergi kaçırınlara yönelik uygulanan cezalar yeterince caydırıcı <u>değildir.</u>	1	2	3	4	5	K24.()
S25.	Bir tanıdığım vergi kaçırırsa onu bu konuda uyarırım.	1	2	3	4	5	K25.()
S26.	Vergi oranlarında meydana gelen artışlar vergi kaçırmayı teşvik etmektedir.	1	2	3	4	5	K26.()
S27.	Uzlaşma ve benzeri yöntemlerle cezalarda uygulanan indirimler vergi kaçırmayı teşvik etmektedir.	1	2	3	4	5	K27.()
S28.	Vergi kaçırıldığı için bir defa cezalandırılan mükellefin tekrar denetlenmesi daha caydırıcı olacaktır.	1	2	3	4	5	K28.()
S29.	Mali müşavirler ve/veya muhasebeciler kimi zaman vergi kaçırma konusunda caydırıcı olmak yerine teşvik edici olmaktadırlar.	1	2	3	4	5	K29.()
S30.	Vergi kaçırınlara işyeri kapatma cezası uygulanması halinde bu ceza diğerlerine göre daha caydırıcı olacaktır.	1	2	3	4	5	K30.()
S31.	Gelir İdaresi Başkanlığı mükellef odaklı bir yönetim anlayışına sahiptir.	1	2	3	4	5	K31.()
S32.	Kimi sektörlerdeki vergi yükü, fiyat avantajını kaybeden esnafın <u>vergi kaçırmasına</u> sebep olmaktadır.	1	2	3	4	5	K32.()
S33.	Vergi affı, vergi kaçırınlara yaramaktadır.	1	2	3	4	5	K33.()
S34.	Vergi kaçırınlara uygulanan cezaların uzlaşmada kaldırılacağını düşünüyorum.	1	2	3	4	5	K34.()
S35.	Ödediğim verginin ülkenin ihtiyaç duyulan alanlarına harcandığına inanıyorum.	1	2	3	4	5	K35.()
S36.	Yakın zamanda vergi affı yapılacağını bilen mükellef, vergisel yükümlülüklerini daha az yerine getirmektedir.	1	2	3	4	5	K36.()
S37.	Bir tanıdığım vergi kaçırır ve yakalanmazsa, bu bende de zaman zaman vergi kaçırabileceğim fikrini doğurur.	1	2	3	4	5	K37.()
S38.	Yapılan KDV indirimlerinin kayıtlılık oranını üzerinde bir etkisi olmamaktadır.	1	2	3	4	5	K38.()

1	2	3	4	5
Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Ne katılıyorum ne katılmıyorum	Katılıyorum	Tamamen katılıyorum

S39.	Denetlenmeyeceğimi bilsem dahi verdiğim mal ve hizmeti kayda geçiririm.	1	2	3	4	5	K39.()
S40.	Son yıllarda, ödenen vergilerin nerelere harcandığı kolaylıkla takip edilebilmektedir.	1	2	3	4	5	K40.()
S41.	Türkiye’de vergi kaçırmak diğer ülkelere kıyasla daha kolaydır çünkü cezalar uzlaşmada kaldırılmaktadır.	1	2	3	4	5	K41.()
S42.	Yakalanma olasılığının fazla olduğunu düşünen mükellefin daha az vergi kaçıracağına inanıyorum.	1	2	3	4	5	K42.()
S43.	Vergilendirme ile ilgili bilgilere erişmekte güçlük çekiyorum.	1	2	3	4	5	K43.()
S44.	Ödenen vergiler toplumun gelişmesi için önemli bir katkı sağlamaktadır.	1	2	3	4	5	K44.()
S45.	Vergiler ile ilgili düzenlenen kanunların ve tebliğ, sirküler gibi alt mevzuatın yeterince açık ve anlaşılır olduğunu düşünüyorum.	1	2	3	4	5	K45.()
S46.	Vergisini hiç ödememesine rağmen yakalanmayan insanlar olduğuna inanıyorum.	1	2	3	4	5	K46.()
S47.	Ödenmeyen vergilerin verilen hizmetleri aksattığını düşünüyorum.	1	2	3	4	5	K47.()
S48.	Vergi kaçırmanın cezalandırılması gereken ciddi bir suç olduğunu düşünüyorum.	1	2	3	4	5	K48.()
S49.	Kimi sektörlerde vergi yükünün artması, fiyat avantajını kaybeden esnafın üretimi kısmasına neden olmaktadır.	1	2	3	4	5	K49.()
S50.	Vergi oranlarında yapılacak indirimlerin vergi ödemeyi teşvik edeceğini düşünüyorum.	1	2	3	4	5	K50.()
S51.	Son yıllarda, mükelleflerin ödemesi gereken vergi çeşidinin azaltıldığını düşünüyorum.	1	2	3	4	5	K51.()
S52.	Gelir İdaresi Başkanlığının vergi verme gönüllülüğünü artırıcı adımlar attığına inanıyorum.	1	2	3	4	5	K52.()
S53.	Vergi oranlarında meydana gelen artış vatandaşın özellikle lüks tüketimini kısmasına sebep olmaktadır.	1	2	3	4	5	K53.()
S54.	Vergi affının kriz dönemleri haricinde uygulanmasının, vergisini düzenli ödeyen mükellefe haksızlık olduğunu düşünüyorum.	1	2	3	4	5	K54.()
S55.	Bir mükellef için vergi ödemek ahlaklı olmanın bir göstergesidir.	1	2	3	4	5	K55.()
S56.	Herhangi bir ortamda vergi kaçırıldığına tanık olursam, bunu ilgili makamlara aktarırım.	1	2	3	4	5	K56.()
S57.	Vergi kaçırmanın hapis cezasıyla cezalandırılması daha caydırıcı olacaktır.	1	2	3	4	5	K57.()
S58.	Denetlenme korkusu olmasa, birçok mükellef sunduğu mal/hizmet karşılığında fiş vermez.	1	2	3	4	5	K58.()
S59.	Sektörler arasında farklı KDV oranları uygulanması kayıt dışı alım satımı teşvik etmektedir.	1	2	3	4	5	K59.()
S60.	Kimi sektörlerdeki vergi yükü, fiyat avantajını kaybeden esnafın yatırımdan vazgeçmesine neden olmaktadır.	1	2	3	4	5	K60.()
S61.	Tanıdığım birçok insan vergisini düzenli olarak ödemektedir.	1	2	3	4	5	K61.()

S62. Gelir İdaresi Başkanlığı'nın kendisini geliştirebilmesi ve mükelleflere daha iyi hizmet verebilmesi ile ilgili lütfen diğer görüş ve önerilerinizi belirtiniz.

K62.()

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

BÖLÜM 3:

Son olarak sizden bazı demografik bilgiler istenmektedir. Bu bilgiler sadece araştırma amaçlı olarak, ankete katılan mükellef kitlesinin profilini belirlemek üzere kullanılacaktır. Verdiğiniz bilgiler kesinlikle üçüncü şahıs ve/veya kurumlarla paylaşılmayacaktır.

S63) Cinsiyetiniz:

- 1) Kadın
2) Erkek

K63.()

S64) Yaşınız (lütfen belirtiniz): _____

K64.()

S65) Bulduğunuz il/ilçe (lütfen belirtiniz): _____ / _____

K65.()

S66) Eğitim durumunuz:

K66.()

- 1) Okur yazar 2) İlkokul 3) Ortaokul 4) Lise 5) Mesleki/Teknik Lise
6) Üniversite 7) Meslek Yüksekokulu 8) Yüksek Lisans

S67) Aylık Gelir düzeyiniz:

K67.()

- 1) 500 YTL altı 2) 501 – 1000YTL 3) 1001 – 2500YTL
4) 2501 – 5000YTL 5) 5001 – 10000 YTL 6) 10001 – 20000 YTL
7) 20001 – 50000 YTL 8) 50001 YTL üzeri

S68) Mesleğiniz/Çalıştığınız Sektör:

K68.()

- 1) Doktor 2) Oto Galericiilik 3) Yapı-Denetim 4) Mobilyacılık
5) Avukat 6) Lokantacılık 7) İnşaat Sanayi 8) Tekstil Sanayi
9) Bakkal 10) İmalat Sanayi
(Organize Sanayi Bölgesi) 11) Küçük Sanayi Sitesi 12) Muhasebeci/
Mali Müşavir

13) Diğer (lütfen belirtiniz): _____

S69) Medeni Durumunuz:

K69.()

- 1) Evli 2) Bekar 3) Dul 4) Boşanmış

S70) Gazete okuma sıklığınızı en iyi yansıtan şıkkı yuvarlak içerisine alınız:

K70.()

1	2	3	4	5
Okumuyorum	Ayda bir okuyorum	Haftada bir okuyorum	Haftada birkaç kez okuyorum	Her gün okuyorum

S71) İnternet kullanma sıklığınızı en iyi yansıtan şıkkı yuvarlak içerisine alınız:

K71.()

1	2	3	4	5
Kullanmıyorum	Ayda bir kullanıyorum	Haftada bir kullanıyorum	Haftada birkaç kez kullanıyorum	Her gün kullanıyorum

S72) Televizyon izleme sıklığınızı en iyi yansıtan şıkkı yuvarlak içerisine alınız:

K72.()

1	2	3	4	5
İzlemiyorum	Günde 1 saatten az izliyorum	Günde 1-4 saat arası izliyorum	Günde 4-8 saat arası izliyorum	Günde 8 saatten fazla izliyorum

S73) Anketörün Adı ve Soyadı: _____

K73.()

Katılımınız ve katkılarınız için teşekkür ederiz.